

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
TEFSİR BİLİM DALI**

**TEFHİMÜ'L-KUR'AN'DA EHL-İ KİTAB'A
YÖNELTİLEN ELEŞTİRİLER**

MERVE KANMAZ GÖKKURT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN:

Doç. Dr. HAKAN UĞUR

KONYA-2020

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Merve KANMAZ GÖKKURT
	Numarası	138106021016
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Temel İslam Bilimleri / Tefsir
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Hakan UĞUR
	Tezin Adı	Tefhîmü'l-Kur'an'da Ehl-i Kitab'a Yöneltilen Eleştiriler

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Tefhîmü'l-Kur'an'da Ehl-i Kitab'a Yöneltilen Eleştiriler başlıklı bu çalışma 16/01/2020 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	Doç. Dr.	Hakan UĞUR	
2	Doç. Dr.	Mesut KAYA	
3	Doç. Dr.	Muhammed ERSÖZ	

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Merve KANMAZ GÖKKURT		
	Numarası	138106021016		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Temel İslam Bilimleri/ Tefsir		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
Tezin Adı	Tefhîmü'l-Kur'an'da Ehl-i Kitab'a Yöneltilen Eleştiriler			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Merve KANMAZ GÖKKURT

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ KONYA SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	--

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Merve KANMAZ GÖKKURT		
	Numarası	138106021016		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Temel İslam Bilimleri / Tefsir		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Hakan UĞUR		
Tezin Adı	Tefhîmü'l-Kur'an'da Ehl-i Kitab'a Yöneltilen Eleştiriler			

Bu çalışma, Ebu'l-A'lâ el-Mevdûdî'nin hayatı, tefsir eseri *Tefhîmü'l-Kur'an* hakkında bilgileri ve bu eserinde Yahudilere ve Hıristiyanlara yaptığı eleştirileri hakkındadır.

Kur'an-ı Kerim'de, özellikle Medine döneminde Ehl-i kitapla olan münasebetler nedeniyle, medenî surelerde bulunan birçok âyette Yahudilerden ve Hıristiyanlardan bahsedilmekte, dinleri ve gönderilen kutsal kitapları tahrifleri gibi konularda onlara eleştiriler yapılmaktadır. Bu bağlamda da Kitab-ı Mukaddes'e müracaatları yaygın bulunan eseri ile Mevdûdî'yi inceleyen bir çalışma ortaya konmuştur.

Yahudilerin ve Hıristiyanların dini inanç ve uygulamaları, ahlakî ve ibadet boyutunda incelemeler yapılarak çalışılmıştır. Kur'an-ı Kerim'den ve Mevdûdî'nin tefsirinden aktarımlar ile kendi dinî akideleri çerçevesinde kıyaslanarak yorumlanmıştır.

Kur'an-ı Kerim, evrensel mesajları ile tüm zamanları kapsayan bir kitaptır. Onun rehberliğinde kendisinden önce gelen dinler ve mensupları hakkında doğru bilgi alınabilmektedir. Yaşadığımız dönemin sorunlarına çözüm arayan, siyasî ve ilmî duruşu ile meselelere farklı bir yönden bakarak eserine sosyal bir yön de kazandıran Mevdûdî'nin bu eserinde, Yahudiler ve Hıristiyanlarla ilgili görüşleri önem teşkil etmektedir.

Mevdûdî, rivâyetlerden ziyade sosyolojik ve psikolojik boyutlardan yorumlamalarda bulunduğu *Tefhîmü'l-Kur'an*'da, Yahudiler ve Hıristiyanlar hakkında geniş bilgilere yer vermiştir. Günümüz problemlerine çözümler arayan, bu bağlamda da klasik tefsir metodunun dışında farklı bir boyut kazanan bu eserin, dünyanın birçok yerinde mensubu bulunan Yahudilik ve Hıristiyanlık ile ilgili görüşleri de önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Mevdûdî, Ehl-i kitap, Kitab-ı Mukaddes, *Tefhîmü'l-Kur'an*.

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	--

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Merve KANMAZ GÖKKURT		
	Student Number	138106021016		
	Department	Basic Islamic Sciences		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Doç. Dr. Hakan UĞUR		
Title of the Thesis/Dissertation	Criticism of the Ahl Al-Kitab in Tefhim al-Qur'an			

This work is about the life of Abu'l-a'la Mawdûdî, his knowledge of the Tafsir work Tafhîm al-Qur'an, and his criticism of Ahl al-Kitab in this work.

In the Qur'an, Jews and Christians are mentioned in many verses of the civilised surahs, especially because of their relations with the people of the book during the time of Medina, and criticisms are made about their religion and falsification of the holy books sent. In this context, a study was put forward that examined Mawdûdî with his work, whose applications to the Kitab al-Muqaddes are widely found.

The religious beliefs and practices of Jews and Christians have been studied in the moral and worship dimension. The verses from the Qur'an and Tafsir of Mawdûdî were compared and interpreted within the framework of their own religious beliefs.

The Qur'an is a book that covers all times with its universal messages. Under his guidance, accurate information can be obtained about the religions and their members who came before him. His views on Jews and Christians are important in this work of Mawdûdî, who is looking for solutions to the problems of the time we live, looking at the issues in a different way with his political and scientific stance and gaining a social aspect to his work.

Tafhîm al-Qur'an, in which he interprets from sociological and psychological dimensions rather than narrations, has given a wide range of information about Jews and Christians. The views of Judaism and Christianity, which are members of many parts of the world, are also important in this work, which seeks solutions to today's problems and which in this context gains a different dimension besides the classical exegesis method.

Key Words: Mawdûdî, Ahl al-Kitab, Tafhim al-Quran, Biblical Information

ÖNSÖZ

Yüce Allah, başta akıl olmak üzere verdiği birçok nimet ile donanımlı yarattığı insanoğlunu, imtihan için gönderdiği bu dünyada bazı tekliflere muhatap kılmıştır. Bunu da insanı başıboş halde bırakarak değil Hz. Âdem'den son peygamber Hz. Muhammed'e kadar gönderdiği elçileri vasıtasıyla bildirmiştir. Tabiatıyla bu peygamberlerin hepsi de temelde aynı dini tebliğ etmişler ve getirdikleri kitaplar da yine aynı dini işlemişlerdir. Bu noktada, tüm bu kutsal kitaplar ve sayfalar, birbiriyle bütünleşmekte, birbirine zıt yön yahut aykırılık teşkil etmemektedir. Fakat son dinin en tekâmül etmiş şekliyle gelmesi ile Allah'ın elçi ve kitap göndermesi nihâyet bulmuştur.

Allah, son kitabı Kur'an-ı Kerim'de din olarak İslam'ı gönderdiğini bildirmiş iken, Ehl-i kitap olarak kabul edilen Yahudiler ve Hıristiyanlar, bu tevhid dininin devamlılığını ve bütünlüğünü görmezden gelmişlerdir. Kur'an-ı Kerim'in bu insanlara tavrı, diğer inanmayan insanlara kıyasla daha farklı olmuştur. Sonuç olarak, Kur'an bütün insanlar gibi kitap ehlini de aynı mesaja, rehberliğinden faydalanmaya davet etmiştir. Ancak bu davete, söz konusu kitap ehlinden azınlık denebilecek kısım müstesna, çoğunluğu menfi tutumda bulunmuşlardır.

“Tefhîmü'l-Kur'an'da Ehl-i kitaba Yöneltilen Eleştiriler” adlı çalışmamızda, *Tefhîmü'l-Kur'an* adlı tefsirde Mevdûdî'nin Yahudi ve Hıristiyanlara ve mensup oldukları dinin inanç esaslarına bakış açısı ve yöneltilen eleştiriler tespit edilmeye çalışılmıştır. Elde edilen bilgiler, dinler tarihi biliminden faydalanılarak tefsir bilimi çerçevesinde değerlendirilmeye tabi tutulmuştur.

Bu çalışmamız, giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında araştırmanın konusunun seçilmesi, amacı ve metodu hakkında bilgiler verilmiştir. Ebu'l-Â'la el-Mevdûdî'nin hayatı, görüşleri, siyasi kişiliği, ilmî yönü ve eserleri hakkında inceleme yapılmıştır. Bu eserler içinde, tezimizin konusu olan *Tefhîmü'l-Kur'an* adlı eserinin dili, anlatım özellikleri ve yazılışı hakkında bilgi verilmiştir.

Birinci bölümde, Yahudilerin inanç esasları, dinî uygulamaları ve ahlakî durumları hakkında bilgiler verilmiş sonra Mevdûdî'nin *Tefhîmü'l-Kur'an*'da Yahudilere, uygulamaları ve akîdeleri bağlamında yönelttiği eleştirileri incelenerek değerlendirilmiştir.

İkinci bölümde ise, Hıristiyanlarla ilgili itikadî konuları ve dinî yaşayışları bağlamındaki hususları tespit edip, Mevdûdî'nin *Tefhîmü'l-Kur'an*'da bu konudaki çıkarımlarını ortaya koymaya çalıştık.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasından ötürü Yüce Allah'a hamd ve sena ederim. Çalışmam sırasında yardımlarını esirgemeyen değerli danışman hocam Doç. Dr. Hakan UĞUR'a teşekkürü borç bilirim. Çalışmamın araştırma ve yazımı esnasında desteklerinden dolayı değerli eşime ve aileme teşekkür ederim.

Merve KANMAZ GÖKKURT

Konya - 2020

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	v
KISALTMALAR	vii
A. GİRİŞ.....	1
1. ARAŞTIRMA KONUSUNUN SEÇİLMESİ.....	1
2. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	1
3. ARAŞTIRMANIN METODU	2
4. TEFHİMÜ’L-KUR’AN İLE İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALAR	2
B. EBU’L-A’LÂ EL-MEVDÛDÎ.....	4
1. HAYATI.....	4
a. Doğumu	4
b. Tahsili ve Hocaları	4
c. Siyasî ve Fikrî Yönü	5
d. Vefatı.....	8
2. İLMÎ KİŞİLİĞİ.....	9
a. İlmî-Fikrî Konumu	9
b. Tefsir İlmindeki Yeri.....	10
c. Eserleri.....	15
3. TEFHİMÜ’L-KUR’AN.....	17
a. Yazılışı.....	17
b. Metodu.....	18
c. Dili	19
I. BÖLÜM	21
TEFHİMÜ’L-KUR’ÂN’DA YAHUDİLERE VE HİRİSTİYANLARA YÖNELİK ELEŞTİRİLER .	21
A. YAHUDİLİK İLE İLGİLİ ELEŞTİRİLER.....	21
1. Kur’an-ı Kerim’in Nüzul Döneminde Yahudi – Müslüman İlişkileri Üzerine Mevdûdî’nin Tahlili	21
2. İnanç Boyutu	24
a. Sebt (Cumartesi) Günü	24
b. “Uzeyr Allah’ın Oğludur” Demeleri	27
c. Seçilmişlik İddiaları.....	30
d. İnek Kesmeleri Emri.....	32
e. Arz-ı Mev’ud	34

f. İnsanın Yaratılışı	35
g. Tevrat'ın Tahrifi	41
3. Ahlakî Boyut	44
a. Hz. Meryem'e İftira	44
b. Yahudilikte Kadının Durumu	45
c. Yahudilikte Zina Suçu ve Cezası.....	47
d. Yahudilerin Yaşayacağı İki Fesat Dönemi	49
II. BÖLÜM	53
HIRİSTİYANLIK İLE İLGİLİ ELEŞTİRİLER	53
1. Hz. Meryem'in Doğumu	53
2. Vaftiz	57
3. Hz. İsa'nın Doğumu	58
4. Hz. İsa'nın Gösterdiği Mucizeler	62
5. Havarîlerin Seçilmesi	63
6. Hz. İsa'nın Akıbeti	66
7. Aziz Pavlus'un Hristiyanlık Akîdesine Tesiri	69
8. İncil'in Tahrifi Meselesi	70
9. Hz. Muhammed'in İncil'de Müjdelenmesi Meselesi	72
10. Teslis İnancı	76
SONUÇ	78
BİBLİYOGRAFYA	81

KISALTMALAR

Ark. : Arkadaşları

a.s.m. : Aleyhisselam

AÜİFD : Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi

bkz. : Bakınız

c. : Cilt

ÇÜİFD : Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi

DİB : Diyanet İşler Başkanlığı

ed. :Editör

h. : Hicrî

haz. : Hazırlayan

İSAM : İslam Araştırmaları Merkezi

m. : Miladî

M. Ö. : Milattan Önce

M. S. : Milattan sonra

ö. : Ölüm tarihi

s. : Sayfa

s.a.s : Sallallahü Aleyhi ve Sellem

sy. : Sayı

TDV : Türkiye Diyanet Vakfı

thk. : Tahkik eden

trc. : Tercüme eden

tsz. : Tarihsiz

UÜİFD : Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi

vb. : Ve benzeri

Yay. : Yayınları

A. GİRİŞ

1. ARAŞTIRMA KONUSUNUN SEÇİLMESİ

Kur'an-ı Kerim, Kitap ehlinin ellerinde mevcut olan Tevrat ve İncil gibi esasında kutsal olan kitapları, özellikle Medine döneminde farklı yönleriyle ele almakta ve onları aşırılıklardan vazgeçmeye çağırıyordu. İlk olarak üzerinde durduğu konu, tevhidi ikame etme hususudur. Müslümanlar ile ortak paydada buluşacakları söz olan, tevhide davet edilmişlerdi. Bu da onların büyük kısmının tevhidden uzaklaştığını göstermekteydi.

Kur'an'ın önemle üzerinde durduğu diğer bir konu ise, kitap ehlinin ellerindeki kitaplarda meydana getirdikleri tahrifattır. Çünkü bu kitaplardaki doğruyu yanlış ayırmak pek de kolay bir iş değildir. Bu noktada da ortaya daha önemli bir sorun çıkmaktadır ki, bu da çalışacağımız konunun önemini ortaya koymaktadır. Bir peygamber tebliğinden mahrum olan ve tahrif edilmiş kitapları dışında bir başvuru kaynakları bulunmayan insanlar dinî gereklilikleri nereden öğrenip hangi kaynağa dayanarak yerine getireceklerdir? İşte böyle bir konuda insan Allah dışında geleneklere yahut başka güçlere dayanacaktır ki, bu da telafisi mümkün olmayan büyük yanlışlara sebep olacaktır.

Yüksek lisans tezi için konu araştırması yaparken bu iki önemli konuda günümüz müfessirlerinden Mevdûdî'nin, tefsirinde bu konulara geniş bir alanda temas ettiğini gördük. Mevdûdî ile ilgili yapılan çalışmaların bulunduğunu, fakat genelde Dinler Tarihi alanında çalışmalar yapıldığı için Kur'an-ı Kerim'in nazariyesini ve müfessirlerin değerlendirmelerini yansıtmadaki eksikliği fark ettik. Bu bağlamda eksikliğin bir yönünü kapatmak niyetiyle, bu çalışmayı yapmayı istedik.

2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Yüksek lisans çalışması olarak, "Tefhîm'ül-Kur'an'da Ehl-i Kitab'a Yöneltilen Eleştiriler" konusunu seçmemizin gayesi daha çok, kitap ehlinin itikadî konuların genelinde meydana getirdikleri yanlışları gösterip, asıl olan doğruları tespit etmektir. Bunu yaparken de tercih ettiğimiz kaynağın müellifi Mevdûdî'nin görüşlerini, fikirlerini ve tespitlerini ortaya koymak gayemizdir.

Bu çalışmada değineceğimiz diğer husus, bu kitapların tahrif edilmiş oldukları düşünülen mevzularda, Mevdûdî'nin görüşünü ortaya koyuş şeklini, Yahudilik ve

Hıristiyanlık ile ilgili ele aldığı konuları tespit etmek, fikir ve görüşlerini ortaya çıkarmaktır. Nihai amacımız ise, kitap ehline mensup olanların tahrif olmuş bir din üzerine olmalarının etki ve yansımalarını, tevhid dini üzere olup olmadıklarını, Mevdûdî'nin tefsiri bağlamından tespit etmektir.

3. ARAŞTIRMANIN METODU

Çalışmamıza öncelikle Kur'an'da, konumuz ile ilgili olayların geçtiği âyetleri tespit etmekle başladık. Tespit ettiğimiz âyetleri iki ana konuda toplayarak bir plan ortaya koyduk. Konumuzla alakalı olan bu âyetlerin tefsirlerde ele alınmış şekillerini inceleyip, çalışmamıza konu olan *Tefhîmü'l-Kur'an*'da bu âyetlere nasıl temas edilmiş, farklılıkları ve günümüze yansımaları ne şekilde olmuş bunu tespit etmeye çalıştık.

Bu bağlamda incelediğimiz dinler, Yahudilik ve Hıristiyanlık hakkında yazılmış, hem İslam dünyası hem batı kaynaklı temel kitaplardır. Bunun yanında Mevdûdî'nin kullandığı kaynaklar bakımından da incelemelerde bulunduk.

Kur'an'dan aldığımız âyetleri, güvenilir hadis kitaplarından alacağımız hadis-i şeriflerle de destekledik. Bazı âyetlerin anlaşılmasını ve kıyasını mümkün kılabilmek adına farklı tefsirlere de müracaat ettik. Âyetlerle ilgili yorumlarda şu tefsirlere müracaat edilmiştir: Taberî'nin (ö. 310/923) *Câmiu'l-Beyân'ı*, Muhammed Esed'in (ö. 1992) *Kur'an Mesajı*, Hayrettin Karaman ve ekibinin telif ettiği *Kur'an Yolu*.

Yeri geldiğinde mukayese edilecek hususlarla ilgili Kitab-ı Mukaddes'ten de faydalandık. Konumuz ile ilgili özellikle dinî ve etnik sahada yazılan kitaplara, dergilere ve ansiklopedilere de müracaat ettik.

4. TEFHİMÜ'L-KUR'AN İLE İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALAR

Bu bölümde Türkiye'de Mevdûdî ve eseri Tefhîmü'l-Kur'an hakkında akademik anlamda yapılan tezleri inceleyerek kısaca bilgi vermeye çalışacağız.

Ankara Üniversitesi Tefsir bilim dalında Zafer Koç tarafından 1995 yılında *Ebu'l-A'lâ el-Mevdûdî (1903-1979) ve Tefsirdeki Metodu* adıyla yüksek lisans tezi çalışması yapılmıştır. Bu alanda yapılan en eski çalışma olması hasebiyle birçok konuda temel bilgiler ve kaynaklar içermektedir.

Atatürk Üniversitesi Kelam bilim dalında Mustafa Sönmez tarafından 1997 yılında *İhyâ Hareketlerinde Mevdûdî* adıyla doktora çalışması yapılmıştır. Mevdûdî'nin İlmî ve fikrî

yönlere bahsedecek olsak da tezimizin asıl konusu tefsirinde Ehl-i kitaba yönelttiği eleştirilerdir.

Dokuz Eylül Üniversitesi Tefsir bilim dalında Mustafa Özel tarafından 1999 yılında *Elmalılı ve Mevdûdî'nin Tefsirlerine Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım* adıyla hazırlanan doktora tezi çalışması bulunmaktadır.

Ankara Üniversitesi Tefsir bilim dalında Ömer Başkan tarafından 2004 yılında *Kur'an Yorumunun Politik Bağlamı -Mevdûdî Örneği-* adıyla hazırlanan doktora tezi çalışması bulunmaktadır.

Selçuk Üniversitesi Tefsir bilim dalında Burhan Çonkor tarafından 2008 yılında *Tefhîmü'l-Kur'an'da İsrailiyyatın Ele Alınış Biçimi* adıyla hazırlanan yüksek lisans tezi bulunmaktadır.

Selçuk Üniversitesi Tefsir bilim dalında Ayşe Yıldırım tarafından 2009 yılında *Hakimiyet Kavramıyla İlgili Olarak Tefhîmü'l- Kur'an'da Yer Alan Yorumların Tahlili* adıyla hazırlanan yüksek lisans tezi bulunmaktadır.

Fırat Üniversitesi Dinler Tarihi bilim dalında Yasin Öner tarafından 2018 yılında *Mevdûdî'nin Tefhîmü'l-Kur'an Adlı Eserinde Hıristiyanlıkla İlgili Bilgilerin Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi* adlı yüksek lisans tez çalışması yapılmıştır. Bizim Tefsir bilim dalında konuyu inceleyip, bakış açımızı Mevdûdî'nin müfessir yönüyle şekillendirerek araştırmamız yönüyle farklılık arz etmektedir.

Cumhuriyet Üniversitesi Tefsir bilim dalında Kevser Kasaboğlu tarafından 2019 yılında *Tefhîmü'l Kur'ân'da Kur'ân Kıssaları* adıyla hazırlanan yüksek lisans tezi bulunmaktadır. Konu bağlamında bir ortaklık söz konusu değildir.

B. EBU'L-A'LÂ EL-MEVDÛDÎ

1. HAYATI

a. Doğumu

25 Eylül 1903'te (3 Receb 1321) Hindistan'ın Haydarabad (şimdiki Maharashtra) eyaletine bağlı Evrengabad kasabasında doğdu. Kendisine büyük dedesi Ebu'l-A'lâ'nın (ö. 935/1529) adı verildi. Hz. Hüseyin'in soyundan geldiği için Seyyid Ebu'l-A'la olarak anıldı. Aslen Heratlı olup soyu Çiştîyye şeyhlerinden Mevdûd-i Çiştî'ye ulaşmaktadır. Annesi Rukiye Begüm. Alemgir Evrengzîb zamanında Orta Asya'dan Hindistan'a göç eden Türk asıllı bir ailenin kızıdır.¹

Mevdûdî, Seyyid Ahmet Hasan'ın beş çocuğunun en küçüğü ve ikinci evliliğinden olan ikinci oğlu olarak dünyaya geldi. 1932 yılında bir yazısında şöyle der: “Ben, 1300 yıllık bir irşad, züht ve tasavvuf tarihine sahip bir aileye mensubum.” Bu nesep bağı ile Mevdûdî, otorite iddiasını temellendirmiştir.²

Mevdûdî'nin doğumu ve yetişmesi İngiliz yönetiminin Hint alt kıtasını bir vilâyeti olarak yönettiği ve iyice kendisinden saydığı, Müslümanların ise kendilerinde yeniden bir kuvvet hissedip “artık bu İngilizlerin ülkeden çıkma zaman gelmiştir” dediği, bunu da yüksek sesle söylediği bir döneme rastlamaktadır.³

b. Tahsili ve Hocaları

İlköğrenimine avukat olan babası Seyyid Ahmed Hasan'dan Farsça, Urduca, Arapça, mantık, fıkıh ve hadis dersleri alarak başladı. 1914'te Mevdûdî, on bir yaşındayken Avrangabad'daki Medresetü'l-Fevkaniye'nin sekizinci sınıfına kaydoldu. Bu okul hem klasik hem de modern ilimleri okutan Haydarabad Osmanîye Üniversitesi'ne bağlı bir yan kuruluşu. Mevlevî bölümüne kaydı yapılan Mevdûdî, doğa bilimleri ile ilk kez burada tanıştı.⁴

¹ Anis Ahmad, “Mevdûdî”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 2004, XXIX/432.

² S. Veli Rıza Nasr, *Mevdûdî ve İslamî İhyanın Teşekkülü*, Yöneliş Yay., İstanbul, 2000, s. 21.

³ Birişik, Abdülhamit, “Ebu'l-A'lâ el-Mevdûdî'nin Kur'an Yorumunu Şekillendiren Temel Dinamikler”, *UÜİFD.*, c. 20, sy. 2, 2011, s. 5.

⁴ Nasr, *Mevdûdî ve İslamî İhyanın Teşekkülü*, s. 29.

1915'te ailesinin Haydarabad'a taşınmasının ardından eğitimini buradaki Darü'l-ülûm'da sürdürdü. Kısa bir müddet sonra babasının sağlığının bozulması üzerine okuldan ayrılıp ailesinin geçimine katkıda bulunmaya çalıştı. Eğitimine kendi çabasıyla okul dışında devam etti.

Ebüzziyad Niyazi'den “ders-i nizamî” denilen farklı bir yöntemle Arapça, fıkıh, edebiyat, mantık ve kelam okudu. Ardından Fetihpûrî Medresesi'nden de icazet aldı. Ayrıca İngilizce öğrendi.⁵

Mevdûdî, Bopal'de Mevlana Niyaz Fatihpuri ile tanıştı. Bu zat kendisini yazarlık mesleğine atılmaya teşvik etti. Mevdûdî de üslubunu olgunlaştırmaya devam ederek yazma faaliyetlerinde bulundu. Hayatı boyunca modern bilimsel düşünce ile yakından alâkadar olmaya devam eden Mevdûdî, modern ilmî fikirleri, İslamî düşünce potasında eritme şeklinde devam ettirmiştir.⁶

c. Siyasî ve Fikrî Yönü

Mevdûdî, 1918'de yazarlık mesleğine atılmaya karar vererek Birleşik Eyaletlere ait, kardeşi Ebu'l-Hayr'ın editörü olduğu *Medine* gazetesinde çalışmaya başladı. 1919'da kardeşi Ebu'l-Hayr ile birlikte Cebelpûr'da Kongre Partisi'ne yakın kişilerin çıkardığı *Tâc* isimli haftalık gazetenin editörlüğünü üstlendi.

Mevdûdî'nin fikrî çıkışı, onun siyasete gittikçe artan ilgisi ve istiklal hareketine katılması ile birlikte başladı. O dönemdeki faaliyetlerinin temeli İngiliz idaresi aleyhtarlığına dayanıyordu. Hindistan'daki kitlelerinin bağımsızlığı lehinde aktif rol almış, bir Hint milliyetçisi olmuştu. İlk amacı hilafeti korumak, ikinci amacı ise Hindistan'ın bağımsızlığını sağlamaktı.⁷

1921 yılı başlarında Cemiyet-i Ulema-i Hind'in çıkardığı *Müslim* (1925'ten itibaren Cem'iyet) adlı gazetenin editörlüğünü yaptı. Cemiyet'teki bir seri yazısı *el-Cihâd fi'l-İslâm* adıyla kitap haline getirildi (Azamgarh 1930). Bu yazılarında Hinduizm, Budizm, Yahudilik ve Hıristiyanlık'taki kutsal savaşla İslamî cihadı karşılaştırıp, cihadın güçsüzlerin (müstaz'af) sömürü, baskı ve zulümden kurtuluşunu sağlayan olumlu ve ahlakî yönlerini ortaya koydu.

⁵ Anis, “Mevdûdî”, s. 432.

⁶ Nasr, *Mevdûdî ve İslamî İhyanın Teşekkülü*, s. 32.

⁷ Nasr, *Mevdûdî ve İslamî İhyanın Teşekkülü*, s. 32-35.

1920'li yıllarda Hindistan Hilafet Hareketi'ne katılan Mevdûdî, yazılarında çoğunlukla Müslümanların içinde bulunduğu kötü durumu ele aldı. Hilafet hareketinin başarısızlıkla sonuçlanmasının arkasından vuku bulan Hindu-Müslüman çatışmaları, Mevdûdî'nin fikir hayatında derin izler bıraktı.

1928'de Haydarabad'a (Dekken) dönen Mevdûdî, 1932'de *Tercümânü'l-Kur'ân* dergisinin editörlüğünü üstlendi. Bu dergi vefatına kadar onun fikirlerinin yayılmasında önemli bir işlev gördü.

Mevdûdî, 1930'lu yılların sonlarında, Hindistan'ın bütünlüğünü koruyarak İngiliz işgalinden kurtulmasını savunan, Diyûbend merkezli Cemiyet-i Ulema-i Hind'in, Hint milliyetçiliği tavrına karşı çıktı. Öte yandan Müslümanların bağımsız bir devlet kurmasını savunan, Muhammed Ali Cinnah'ın öncülük ettiği Hindistan Müslümanları Birliği'ne de İslami esaslara yeterince hassasiyet gösterilmediği gerekçesiyle mesafeli durdu. Böylece her iki grupta da fikir ayrılığına düşen Mevdûdî, yeni bir hareket başlatmaya karar verdi ve kendisiyle benzer düşünceleri paylaşanları toplantıya çağırdı. Toplantıya katılan yetmiş beş âlim ve aydınla birlikte 25 Ağustos 1941'de Lahor'da Cemaat-i İslamî teşkilatını kurdu. Başkanlığına da kendisi seçildi. 1942'de teşkilatın merkezi Pathankod'a taşındı. 19 Nisan 1945'te Pathankod'daki Darüislam'da Hindistan çapındaki 800 delegenin katıldığı genel kurul toplantısında yaptığı konuşmada İslamî hareketin mahiyet ve geleceğini çeşitli boyutlarıyla ortaya koydu.⁸

21 Ocak 1951'de farklı görüşlerdeki İslamî grupları bir araya getirmek düşüncesiyle bunların yirmi bir temsilcisinin Karaçi'de toplanmasını sağladı. Bu âlimler, Mevdûdî'nin ortaya koyduğu İslam devletinin ilkeleri hususunda anlaşmaya vardıklarını ilan ettiler. İki yıl sonra düzenlediği benzer bir toplantıda da aynı konuda ulemanın onayını ve desteğini aldı.

Mevdûdî bir taraftan sömürge düzenine, diğer taraftan Hinduların baskın kültür olarak yükselişine karşı çıkmıştır. En büyük gayesi Pakistan'da, dünyaya örnek teşkil edecek modern bir İslam devleti olarak kurmaktır. Cevaplamaya çalıştığı ilk soru, Müslümanların sömürge konumuna düşme sebepleriyle alakalıdır. Batı medeniyetini birçok yönden eleştiren Mevdûdî'ye göre Batılılar ilim ve kılıç gücünü, yani bilim ve teknolojiyi kullanarak dünya hakimiyetini ele geçirmişlerdi.

⁸ Ams, "Mevdûdî", s. 432.

Mevdûdî, Batı düşüncesine bigâne kalan ulemayı da geleneksel mirasa körü körüne sahip çıktığı için tenkit eder. Ona göre mevcut durumdan kurtulmanın çaresi sahih İslam inancını yeniden tesis edecek bir teccid hareketidir. Bu hareket din anlayışında, teşkilatlanmada, içtimaî ve siyasî hayatta ıslah tedbirleri içeren bir programın, tedricî şekilde uygulanmasıyla başarıya ulaşacaktır. İslam toplumunun kültürel ve siyasal emperyalizmden kurtulabilmesi için, Kur'an ve Sünnet'e dayalı, fertten topluma uzanan bir teccid ve ihya hareketini gerçekleştirilmesi gerekir.

Müslümanları; zihinleri köhnemiş, şekilci ve törensel din anlayışı, gerek geçmişini gerekse seküler Batı kültür ve düşüncesini körü körüne taklit hastalığı karşısında her vesileyle uyarmaktadır. O, Batılı sömürgecilerin İslam ülkelerinde uyguladıkları seküler eğitim sistemini tenkit ettiği gibi, geleneksel taklitçi medrese tedrisatını da eleştirmiştir.

İnsan hakları konusunun Batı'da ancak iki yüzyıllık bir mesele olduğunu söyleyen Mevdûdî, buna karşılık hem Kur'an'da hem de Hz. Peygamber'in Veda haccında insan hakları prensiplerinin tespit edildiğini belirtir.

Batı'ya ve sömürgeciliğe karşı çıkarken, fikirlerinin İslam adına bir modernleşme sürecini de bünyesinde barındırdığı görülür. Bu durum sadece modern dünyanın tekniğini kullanmakla sınırlı olmayıp yeni değerleri, fikirleri ve müesseseleri de içine alıyor, siyasî alanda demokrasi ve anayasal sistem gibi bazı Batılı kurumları değiştirerek benimsetiyordu. Ayrıca siyasî güç ve iktidara yaptığı vurgu, buna verdiği önem ve bunun toplumu şekillendirme işlevi, modern devlet sistemindekine benzer özellikler taşımaktadır. S. Veli Rıza Nasr'ın ifadesiyle; Mevdûdî'nin ideali, mazinin görüntüsünü, modern dünyanın ise mahiyetini taşıyordu.⁹

Mevdûdî, fikrî bağlamda ve İslamî anlayış olarak bakıldığında, İslam'ı, bir binanın temeli gibi siyasetin ve diğer teorilerin üzerine inşa edilmiş bir asıl olarak kabul eder. İslam anlayışı sadece akîdeyle sınırlı kalmayan kapsayıcı bir İslam'dı. Hayat için kâmil bir nizam, iktisadî ve siyasî bir sistem olarak, İslam'ı açıklamaktadır. Mevdûdî düşüncesinin özelliği, İslam'a bir bütün olarak ve İslam'ın tamamına bağlı bir temelde, tavizsiz ve pazarlıksız oluşudur.¹⁰

Islahatçı bir düşünceye sahip olan Mevdûdî, ithal edilen cahiliye durumlarını olduğu gibi bırakan, onun aşırılığını biraz hafifleten düzenlemeler getirmekle yetinen, İslam

⁹Anıs, "Mevdûdî", s. 434-435.

¹⁰el-Karadavî, Yusuf, *Bir Düşünür Olarak Mevdûdî*, Ekin Yay., İstanbul, 2017, s. 30.

ümmetini yolun ortasında tutan bir düşünce içinde değildi. Aksine, küllî ve kökten bir değişimi, yani yasa ve yönetmelikleri değiştirmekten önce felsefe, düşünce ve değer ölçülerini değiştirmeyi hedef alan bir düşünce sistemine sahipti.¹¹

Altmışlı yılların başlarında iktidardaki askerî yönetim Cemaat-i İslamî'ye zulmediyor ve her türlü yönetime başvurarak onun yaşam alanını daraltıyordu. Fakat cemaatin çalışmalarını engellemek ve toplantılarına mani olmak için bir mazeret bulamıyordu. Cemaat kurmaylarının yıllık toplantısının olacağı gün geldiğinde, iktidar yönetimi, Mevdûdî'yi öldürmek için yıllık mutakat konuşması esnasında ona ateş edecek birisini kışkırttı. Kurşun ona isabet etmedi ve cemaatin başka bir üyesini öldürdü. Mevdûdî'nin bazı yakınları konuşma esnasında oturması ve ayakta durarak hedef olmaması noktasında uyardılar. Mevdûdî'nin cevabı ise açık ve netti: "Ben oturursam kim kalkacak?" Bu sözleri taviz vermediğini, duruş ve vakarını muhafaza ederek şiddet yolunu hiçbir zaman tercih etmediğini göstermekteydi.¹²

d. Vefatı

Hayatının büyük bir bölümünde böbrek rahatsızlığı çekmiş olan Mevdûdî, 1945 ve 1946 yıllarında sık sık ve yatalaklık derecesinde hastalanmıştır. 1969'da genel seçim kampanyaları sırasında tedavi olmak için İngiltere'ye gitmiş, sonraki yıllarda şiddetli bir arterit hastalığı geçirmiştir.¹³ 2 Kasım 1972'de sağlığının bozulması yüzünden cemaatin liderliğini Miyan Tufeyl Muhammed'e bırakan Mevdûdî, Mayıs 1979'da tedavi görmek amacıyla oğlunun tabip olarak bulunduğu Amerika Birleşik Devletleri'ne gitmiştir.

Üzerinde çalıştığı eseri Hz. Peygamber'in hayat hikayesini bitirmeyi çok istemesine rağmen, 8 Eylül 1979'da kalp damarlarında tıkanıklık olduğu için rahatsızlanan Mevdûdî'nin böbrekleri ve karaciğeri de iflas etmişti.¹⁴ Bir dizi ameliyatın ardından 22 Eylül 1979'da New York Buffalo'da vefat etti. Naaşı Pakistan'a götürülerek 1 milyondan fazla insanın katıldığı cenaze namazının ardından Lahor'daki evinin bahçesine defnedilmiştir (26 Eylül 1979).¹⁵

¹¹ Karadavî, *Bir Düşünür Olarak Mevdûdî*, s. 40.

¹² Karadavî, *Bir Düşünür Olarak Mevdûdî*, s. 80.

¹³ Nasr, *Mevdûdî ve İslamî İhyanın Teşekkülü*, s. 274.

¹⁴ Mevdûdî, Hümeýra, *Babam Mevdûdî*, Mana Yay., İstanbul, 2018, s. 155.

¹⁵ Anis, "Mevdûdî", s. 433.

2. İLMÎ KİŞİLİĞİ

a. İlmî-Fikrî Konumu

Görüşleri XX. yüzyıldaki İslamî hareketlerin teşekkülünde etkili olmuş, otuzu aşkın dile çevrilen eserleri, şahsî ilişkileri ve ziyaretleri sayesinde Avrupa, Kuzey Amerika, Afrika ve bütün Asya'ya ulaşmış, geniş bir coğrafyadaki Müslüman aydınlara ve siyasilere tesir etmiştir. Bunda düşünce yelpazesinin genişliği, görüşlerinin canlı bir sosyopolitik ve eğitici harekete dönüştürülmüş olması rol oynamıştır. Savunduğu toplumsal değişim projesi Pakistan dışında Bangladeş, Keşmir, Sri Lanka, Hindistan, Sudan, Afganistan, İran, bazı Kuzey Afrika ve Yakındoğu ülkeleriyle İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada'daki Müslüman topluluklarınca benimsenmiştir. Yorumları, özellikle de Cahiliye anlayışı Seyyid Kutub tarafından geliştirilmiştir. Ayrıca Kahire, Şam, Amman, Mekke, Medine, Cidde, Kuveyt, Rabat, İstanbul, Londra, New York, Toronto ve daha başka merkezlerde konferanslar ve dersler vermiştir. Görüşleri çeşitli ülkelerdeki İslamcı yazarlar ve siyasetçilerin yanında İslamî örgütlerin de fikirlerini etkilemiştir. İslam tarihine Selefi bir bakış açısıyla yaklaşması, bu tavrın yaygınlaşmasında büyük rol oynamıştır.¹⁶

Onun yaklaşımı, klasik dini metinlerin ağır ve karmaşık üslubundan ayrılıyordu. Cihad doktrinini İslam'ın şiddete dayalı olduğu iddiasında kullananlara karşı Mevdûdî, mantikî bir izah getirmek için işe koyulmuştu. Müslümanları inançlarının fazileti hususunda temin etmenin yanı sıra, gayrimüslimlere de cevap yetiştirmek zorunda olduğunun farkında olarak, argümanlarını modern ilmî bir metodla ortaya koymaya çalışmıştı. Mevdûdî'nin Batı kökenli kaynakları referans alarak yaptığı çalışmalarından, onun birçok İngilizce eser okuduğu ve iddiada bulunanların hukukî argümanlarını kullanarak haklılığını ispatta bilinçli bir çabada bulunduğu görülmekteydi.

Mevdûdî, İslam tarihi ve Hindistan Müslüman kültürü üzerine derinleşmiş bir âlim olmak üzere yola çıkmıştı. O, İslam medeniyetinin yücelmesine sebep olan kökleri keşfetme ve bu suretle yirminci asır Hindistan'ında bu kökleri yeniden yükseltme amacındaydı. Dinî ilimler, tasavvuf, felsefe, tarih ve modern ilimlerdeki tahsili onu, kendisinin 1919'dan itibaren Delhi'de edindiği siyasî tecrübe ile birleşerek, gittikçe daha uzlaşmasız hale gelen cemaatçi hareket hatlarına yöneltti. Bu hatlar ona hem Müslümanların problemlerini dile getirmek için İslam'dan faydalanma hususunda tercih imkanı hem de bunu yapmak çeşitli araçlar sağladı. Mevdûdî'nin İslam tarihi, hukuk, ilahiyat, felsefe ve tasavvuf hakkındaki bilgisi ve Hindistan

¹⁶ Ahmad, "Mevdûdî", s. 435.

Müslümanlarının yirminci yüzyıldaki siyasî tecrübelerine ilişkin yorumu, onu ihyacı bir pozisyona ve bunu ifade için gerekli otoriteyi üstlenmeye sevk etti.¹⁷

İslam akîdesinin sütun ve temellerini, etraflı bir süreç halinde yeniden tanımlamaya çalışan Mevdûdî, İslamı “hakiki” ve “sahte” diye ayırmakla, İslamı bir bütün olarak gören resmî inançtan ayrıldı. Onun için artık İslamî sıfatı, hakim anlayışı ifade etmiyordu. Davasının özü Allah’a mutlak itaatti. Dini, “hakiki” İslam’ı belirtmek için sistem manasında kullanıyordu. İslamî pratik ve ritüelleri veya İslamî öğretilerin çerçevesini değil âlemşümül bir değerler manzumesini ifade edecek şekilde, yeni bir tarzda kullandı. Böylelikle geleneksel İslamdan kopmuştu. İnanç konularında insanın irade ve seçimi yerine Tanrı’ya mutlak itaat doktrininin konması, geleneksel İslamî duruşa, ince ama kesin bir surette itirazdı. Mevdûdî, felsefeyi, edebiyatı, beşerî ilimleri, tasavvufu ve özellikle kültürel değerleri, İslamî inanca sokulmuş ve Müslümanların dikkatini “ilahî”den “dünyevî”ye çeviren bozuk ve aykırı bid’atler olarak mahkum ediyordu.¹⁸

Mevdûdî’nin düşünsel hareket noktası sosyopolitiktir. İslamı ihya davası, fertlerin ruhlarını kurtuluşa erdirmeye değil, Hindistan’daki Müslümanların önündeki toplumsal, iktisadî, ve siyasî buhranlardan kaynaklanan endişelerini yatıştırmaya yöneliktir. Ümmetin geleceğine ilişkin kaygısı, Mevdûdî’yi İslam’ın ihyası için aşılması zorunlu evrelerin ve izlenecek yöntemin tesbitine yöneltmişti. *İslam’da İhya Hareketleri* adında bir eser yazarak bu minvalde görüşlerini ortaya koymuştu. Görüşlerinin gerçekleşmesi ile İslam, siyasî, içtimaî, iktisadî, kültürel, vb. alanlarda dünya liderliğini elde edebilecekti. Bu ulvî vazife için çeşitli düzeylerde direniş, mücadele, muhakeme gibi sıkıntılara katlanabilecek dinamik önderleri gerekli gören Mevdûdî, keramet, keşif, kutlu ve karizmatik lider fikrine karşıydı. O, tecdid ve teceddüd (yenileme ve yenilenme) arasında bir ayrım yapmıştı. Tecdid İslam’ı asıl kaynaklarına götürmektir. Teceddüd ise moderniteyi esas almaktır.¹⁹

b. Tefsir İlmindeki Yeri

Mevdûdî’nin Kur’ân tercümesi (*Tercüme-i Kur’ân-ı Mecîd ma’a Muhtasar Havâşî*, Lahor 1969, 1976) bölgede kendisinden önce veya kendisi ile birlikte yazılan Kur’ân tercümelerinden dil ve sunum bakımından farklıdır. O bu tercümesini, aynı tarihlerde yazımına başladığı tefsirine aktarmıştır. Döneminde yazılan Kur’ân tefsiri ve meal

¹⁷ Nasr, *Mevdûdî ve İslamî İhyanın Teşekkülü*, s. 50.

¹⁸ Nasr, *Mevdûdî ve İslamî İhyanın Teşekkülü*, s. 125.

¹⁹ Kışlakçı, Turan, *Mevdûdî*, Bağimsız Yay., İstanbul, tsz., s. 159.

çalışmalarında daha çok lâfzî tercüme, parça tercüme veya satır altı tercüme önem verildiği ve bunun dışına çıkılmaya cesaret edilmediği halde, kendisi bu yöntemleri benimsememiştir. Bunu tesadüfen de yapmamıştır.

O, kendi zamanında yaşayan okuyucunun ihtiyaçlarını hesaba katarak, nasıl ki iyi Arapça bilen bir kişi Kur'an'ı kendi ana dilinde okurken farklı bir algı ve his dünyasına kavuşup manalardaki bütünlüğe ve akıcılığa sahip olabiliyorsa, Urduca Kur'an tercümesini okuyan kişi de buna yakın bir akıcılıkla ve algı düzeyiyle Kur'an tercümesini okuyabilmeliydi. Gönül ve his dünyasının tellerini titretip anlamı, gönlüne ve aklına indirebilmelidir. Urduca okuyucusunun bunu yakalayabilmesi için Mevdûdî, mefhum tercüme önem vermiş, âyetlerden birbiri ile ilgili olanları birleştirerek daha büyük metinler oluşturmaya özen göstermiştir. Böylece Kur'an metninde kendi ilâhî üslubu gereği var olan ve başka dillere aktarıldığında zor anlaşılan geçişleri ve bağlantıları kurmuş ve okuyucuyu bütünlüğü olan bir tercüme ile buluşturmuştur. Mevdûdî bu tarz bir tercüme benimserken özellikle dinî ve din dışı Batı metinlerini tanıyan ve okuyan eğitilmiş kesimin artık yabancı kaldığı eski satır altı tercüme tarzı yerine, genç neslin de rahat uyum sağlayabileceği ve nüfuz edebileceği yeni bir tercüme üslubu benimsemiştir.²⁰

Mevdûdî'yi tefsir yöntemi açısından diğer müfessirlerden farklı kılan en önemli özellikler; kaynağı belirsiz ve tefsire ciddi manada katkısı olmayacak rivâyetleri kullanmayıp kullananları eleştirmesi, tefsirinde pek fazla önemsememesi, kendine has gerekçelerden hareket ederek, Kitâb-ı Mukaddes, Talmud ve Yahudilere ait bazı kaynakları ısrarla kullanmış olmasıdır.²¹

Kur'an-ı Kerim'deki kıssalarla ilgili yorumlarında psikolojik ve sosyolojik tahliller tüm eser boyunca görülmektedir. Bu da açıkça göstermektedir ki, tefsir bir aydın gözüyle yazılmıştır. Klasik tefsirlerdeki gibi olayların yorumlanmasında, detaylara ait bir takım haberlerden ziyade, günümüz toplumunun ihtiyaç duyacağı dersleri ön plana çıkararak yorumlarını aktarmıştır. Mesela; Hz. Nuh kıssasından bahsederken, gemi ile ilgili klasik tefsirlerde ebatlarından bahsedilen rivâyetler yerine, Nuh'un yaptığı geminin toplum üzerinde oluşturduğu psikolojik ve sosyolojik etkileri irdelemiştir.²²

²⁰ Birışık, "Ebu'l-A'lâ el-Mevdûdî'nin Kur'an Yorumunu Şekillendiren Temel Dinamikler", s. 13-14.

²¹ Çonkor, Burhan, "Mevdûdî'yi Kitâb-ı Mukaddes'e Müracaata Sevk Eden Âmiller", 21. *Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, IV/XI-163.

²² Kaya, Mesut, *Çağdaş Tefsirlerde İsrâîliyat Eleştirisi*, İSAM Yay., İstanbul, 2018, s. 373.

Mevdûdî'nin tefsirinde kıssaları yorumlama yöntemine örnek bağlamında Hz. Yusuf kıssasına baktığımızda Talmud ve Kitab-ı Mukaddes'e kıyaslama yaptığını görürüz. Bu kıyaslamanın nasıl olduğunu ve hangi faydalar gözetilerek yapıldığını görmek adına bazı aktarımlar yapmak istiyoruz. Mevdûdî, Hz. Yusuf'un rüyasında yıldızlar ve ayın kendisine secde ettiğini görmesi ve babasının yorumlaması ile ilgili âyette geçen kısmın Talmud'da farklı şekilde anlatıldığını aktarır. Kitâb-ı Mukaddes ve Talmud'a göre Hz. Yakub'un (a.s), Hz. Yusuf'un (a.s) ona rüyasını anlattığında, babasının onu azarladığı ve onların bu dünyada ona secde etmeyeceğini söylediğini aktarır. Hz. Yakub'un (a.s) Kur'an'da zikredilen tepkisinin kendisinin yüksek bir karaktere sahip olduğunu gösterdiği halde Kitâb-ı Mukaddes ve Talmud buna zıt bir çerçeve çizmiştir. Mevdûdî Hz. Yusuf'un herhangi bir hırs ile değil Allah'ın emri doğrultusunda gelecekte olacak bir müjdenin habercisi olarak anlattığı bu rüyaya bir babanın bu şekilde tepki vermesini de gerektirecek herhangi bir durumun olmadığını söyler.²³

Mevdûdî, Kitab-ı Mukaddes'ten yaptığı alıntılarla aslında Kur'an-ı Kerim'de geçen halin doğruluğunu da vurgulamak istemiştir. Kardeşlerinin Hz. Yusuf ile ilgili planları hakkında âyette şöyle geçmektedir: “*Yarın onu bizimle beraber (kıra) gönder de bol bol yesin içsin, oynasın; onu mutlaka koruruz.*”²⁴ Bu kısım ile ilgili olarak Kitâb-ı Mukaddes ile Kur'an-ı Kerim arasında bir ayrılık söz konusudur. Mevdûdî Kitâb-ı Mukaddes'e göre Hz. Yusuf'u, bizzat Hz. Yakub'un (a.s) sürülerini otlattıkları yer olan Şekem'e götürmelerini istediği aktarılmıştır. Burada Kur'an'ın yorumunun gerçek olduğunu vurgulayan Mevdûdî, kardeşlerinin kötü duygular beslediğini bilen Hz. Yakub'un onlara güvenemeyeceğini ifade etmiştir.²⁵

Kur'an'da Hz. Yusuf'un zindanda iken oradakilere tevhidî vurgulayan, Allah'a şirk koşturmaları gerektiğini anlatan konuşmasından bahsedilirken,²⁶ Mevdûdî, kıssanın ruhu ve tevhidin en belirgin şekilde anlatıldığı bu bölüm ile ilgili Kitâb-ı Mukaddes'te herhangi bir rivâyetin bulunmamasını eleştirir. Kitâb-ı Mukaddes'e inananların Hz. Yusuf'u peygamber değil de hikmetli sözler söyleyen ve muttakî birisi olarak algılamalarının sebebinin bu olduğunu ifade eder. Bu konuşma ile ilgili Kur'an'ın, mesajını hapisteyken bile tebliğ eden bir peygamber olarak Hz. Yusuf'u tanıttığını aktarır.²⁷ Hz. Yusuf'un kıssası anlatılırken durum

²³ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, II/442.

²⁴ Yusuf, 12/12.

²⁵ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kuran*, II/445.

²⁶ Yusuf, 13/37-41.

²⁷ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, II/461.

minvalince onun, peygamberliğine vurgu yapan konuşmalarından ve olaylardan bahseden Kur'an ile Kitâb-ı Mukaddes kıyaslandığında maalesef ki orada bunlar yerine önemsiz ayrıntılardan, tutarsız hikayelerden bahsedildiğini aktaran Mevdûdî, Kur'an'ın bu kıssaya bakıldığında muhalif noktaları da nefyettiğini söylemektedir. Bunun da Rasulullah'ın bu kıssayı Yahudilerden işittiği şeklindeki iddiayı geçersiz kıldığını ifade etmiştir.²⁸

Kitâb-ı Mukaddes rivâyetinde, kadının Hz. Yusuf'un elbisesini çekerken onun çıplak kaldığı, Hz. Yusuf'un odadan o haliyle kaçtığı, sonra herkesi çağırıp Hz. Yusuf'un elbisesi elinde bulunduğu halde kendisine kötülük yaptığını söylemesi ve kocasının da Hz. Yusuf'u zindana attırması nakledilir. Bunun beceriksizce uydurulmuş bir rivâyet olduğunu aktaran Mevdûdî, Hz. Yusuf böyle bir cürüm işlemiş olsa kıyafetini kadının elinde bırakmayacağını bunun delil olacağını düşüneceğini ifade ederek Kitâb-ı Mukaddes'in rivâyetini mantık dışı bulur. Talmud'da ise Aziz'in (Potifar) suçlamaları dinledikten sonra Hz. Yusuf'a suçu yükleyip onun kamçılanmasını emrettiği nakledilir. Sonrasında yırtık elbisenin delil olarak getirilmesinin ardından suçsuz bulunduğu aktarılır. Bu noktada, yüksek mevkideki bir adamın karısına yapılan böyle bir haddi aşmayı mahkemeye taşımasının düşünülmemeyeceğini ifade eden Mevdûdî, bu kıssanın İsrailî bir kaynaktan alındığını iddia eden oryantalistlerin aksine, Kur'an'da muharref rivâyetlerden arınmış şekilde nakledildiğini vurgulamıştır.²⁹

Kitâb-ı Mukaddes rivâyetinde, kadının Hz. Yusuf'un elbisesini çekerken onun çıplak kaldığı, Hz. Yusuf'un odadan o haliyle kaçtığı, sonra herkesi çağırıp Hz. Yusuf'un elbisesi elinde bulunduğu halde kendisine kötülük yaptığını söylemesi ve kocasının da Hz. Yusuf'u zindana attırması nakledilir. Bunun beceriksizce uydurulmuş bir rivâyet olduğunu aktaran Mevdûdî, Hz. Yusuf böyle bir cürüm işlemiş olsa kıyafetini kadının elinde bırakmayacağını bunun delil olacağını düşüneceğini ifade ederek Kitâb-ı Mukaddes'in rivâyetini mantık dışı bulur. Talmud'da ise Aziz'in (Potifar) suçlamaları dinledikten sonra Hz. Yusuf'a suçu yükleyip onun kamçılanmasını emrettiği nakledilir. Sonrasında yırtık elbisenin delil olarak getirilmesinin ardından suçsuz bulunduğu aktarılır. Bu noktada, yüksek mevkideki bir adamın karısına yapılan böyle bir haddi aşmayı mahkemeye taşımasının düşünülmemeyeceğini ifade eden Mevdûdî, bu kıssanın İsrailî bir kaynaktan alındığını iddia eden oryantalistlerin aksine, Kur'an'da muharref rivâyetlerden arınmış şekilde nakledildiğini vurgulamıştır.³⁰

²⁸ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, II/497.

²⁹ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, II/454-455.

³⁰ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, II/454-455.

Bakıldığında Hz. Yusuf'un (a.s) kardeşleri tarafından terk edilmesi basit bir mesele olsa da Kitâb-ı Mukaddes hikayeyi karmaşık ve dolambaçlı bir hale getirmiştir. Kur'an-ı Kerim'de ağabeylerinin Hz. Yusuf'u kuyuya terk edip gittikleri, bir kavmin onu kuyudan çıkartıp Mısır'da köle olarak sattıkları anlatılmıştır. Fakat Kitâb-ı Mukaddes, ağabeylerinin onu bir çukura attığını, İsmailoğulları'ndan bir grubun oraya gelip Hz. Yusuf'u kendilerine satması için ağabeylerini ikna ettiğini aktarır. Yalnız Kitâb-ı Mukaddes yazarları bu satış anlaşmasını unutmuş, İsmailoğulları tarafından değil, Mısır'da Medyenliler tarafından satıldığını söylemişlerdi. Talmud ise olayı bundan biraz farklı ifade eder. Talmud der ki: "Medyenliler Yusuf'u hendekten çıkarıp beraberlerinde götürdüler. Geçip giderlerken Yakub'un oğulları Yusuf'u onlarla gördü ve onları kölelerini çalmakla suçladı. Bunun üzerine aralarında öfkeli bir tartışma çıktı. Neredeyse tartışma kanlı bir çarpışmaya dönüşecekti. Sonunda anlaşma sağlandı ve Yakub'un oğulları kardeşleri Yusuf'u yirmi gümüş paraya Medyenlilere sattılar. İsmailoğulları kendisini Mısır'a götürdü ve orada sattı." Bu noktada eleştirisini sürdüren Mevdûdî, şu önemli hususu da ifadelerine ekler:

"Hz. Yusuf'un kardeşleri tarafından satıldığına dair zikredilen Talmud rivâyeti Müslümanlar arasında hadis mesabesine yükselmiştir. Fakat bu rivâyetin Kur'an tarafından teyit edilmediğini belirtmek gerekir."³¹

Mevdûdî'nin tefsir tarzı, rivâyetlere dayanan geleneksel yorum yönteminin önemli ölçüde terk edilip, sosyal olgulara dayalı yeni bir yorum yönteminin benimsendiğini göstermektedir. Bu da aslında değişen paradigmalara alakalı olarak, İslam düşüncesindeki fıkıh ve kelam merkezli bilgi tasavvurundan, sosyal bilimlerin etkin olduğu bilgi paradigmasına geçişin bir yansımasıdır. Her fırsatta Müslümanların aleyhine kullanılan İsrailî rivâyetlere karşı, alternatif yorum yöntemleri arayışının neticesinde ortaya çıkmış olmalıdır. Rivâyetlere dayalı klasik tefsir metodundan ziyade, çağdaş dönemde işlerlik kazanan metin merkezli tefsir metoduna dayanan, sosyal olguları dikkate alan bir yöntem olarak görülmektedir.³²

³¹ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, II/447.

³² Kaya, *Çağdaş Tefsirlerde İsrâiliyat Eleştirisi*, s. 369.

c. Eserleri

Mevdûdî'nin eserlerinin büyük çoğunluğu Urduca yazılmıştır. Tefsir, hadis, siyer akaid, eğitim alanlarında farklı eserler telif etmiştir.

1. Tercüme-i Kur'an-ı Mecid ma'a Muhtasar Havası³³
2. Tefhimü'l-Kur'an³⁴
3. Kur'an ki Çar Bünyadi Istılahayn: İlâh, Rab, İbâdet, Din³⁵
4. Kur'an a'âr Piygamber
5. Sünnet ki Ainî Haysiyyet³⁶
6. Siret-i Server-i Âlem³⁷
7. Diniyyat
8. Din-i Hak
9. Hutabât
10. İslam ka Nizam-i Hayat
11. Tevhidu Risalet a'âr Zindegi Ba'd Mevt ka Akl-i Sübut.
12. Mes'ele-i Cebr u Kader³⁸
13. el-Cihad fi'l-İslam³⁹
14. Resa'il ü Mesa'il⁴⁰
15. İslam a'âr Zabt-i Viladet
16. Mürted kî Sezâ İslâmî Kânûn meyn

³³ el-Mevdûdî, Ebu'l-A'lâ, *Tefhîmu'l-Kur'an Meali*, trc. Durmuş Bulgur, Yediveren Yay., Konya, 2003.

³⁴ Mevdûdî, *Tefhîmu'l-Kur'an*, trc. Muhammed Han Kayanî ve ark., İnsan Yay., İstanbul, 2005.

³⁵ Mevdûdî, *Kur'an'a Göre Dört Terim: İlâh, Rab, İbadet, Din*, trc. Osman Cilacı, Beyan Yay., 1998.

³⁶ Mevdûdî, *Sünnetin Anayasal Niteliği*, trc. N. Ahmet Asrar, Bengisu Yay., 1997.

³⁷ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, Pınar Yay., İstanbul, 1997.

³⁸ Mevdûdî, *Cebir ve Kader Problemi*, trc. N. Ahmet Asrar, Hilal Yay., 2016.

³⁹ Mevdûdî, *İslamda Cihat*, Özgü Yay., trc. Hüseyin Yılmaz, Özgü Yay., İstanbul, 2016.

⁴⁰ Mevdûdî, *Fetvalar*, trc. Mahmud Osmanoğlu, Nehir Yay., İstanbul, 1992.

17. İslâm aôr Zabt-i Vilâdet
18. Türkî meyn ‘İsa’iyôn kî Hâlet
19. İslâmî Tehzîb aôr Us key Usûl ü Mebâdî
20. Müselmân aôr Mevcûde Siyâsî Keşmekeş⁴¹
21. İslâm kâ Nazariyye-i Siyâsî
22. Mes’ele-i Kavmiyyet⁴²
23. Tenkîhât: İslâm aôr Magribî Tehzîb kâ Teşâdüüm aôr Us key Peydâ Şude Mesâ’il per Muhtasar Tebşıra
24. Tefhîmât
25. Tecdîd ü İhyâ’-i Dîn⁴³
26. İslâm aôr Câhiliyyet⁴⁴
27. Tahrîk-i İslâmî kî Ahlâki Bünyâdeyn⁴⁵
28. Binâ’ü Beygâr
29. İslâmî Riyâset: Felsefe, Nizâm-ı Kâr aôr Usûl-i Hükümrânî
30. Islamic Law and Constitution
31. Hilâfet aôr Mülûkiyyet⁴⁶
32. İslâmî Hükûmet kis Tarah Kâ’im hotî hey
33. Tahrîk-i İslâmî kâ Â’ende Lâ’iha-i ‘Amel
34. İslâmî Nizâm aôr Magribî Lâdînî Cumhûriyyât
35. İslâmî Nizâm-ı Ta’lim aôr Pâkistân meyn Us key Nifaz kî ‘Amelî Tedâbir
36. Ta’limât
37. Perde⁴⁷
38. Müslim Havâtîn sey İslâm kâ Mutâlebât

⁴¹ Mevdûdî, *Müslümanların Temel Problemleri ve Çözümü*, Beyan Yay., İstanbul, 2018.

⁴² Mevdûdî, *İslam Vahdeti ve Irkçılık*, trc. Süleyman Güzel, Şura Yay., İstanbul, 1990.

⁴³ Mevdûdî, *İslâm’da İhyâ Hareketleri*, trc. A. Ali Genç, Pınar Yay., İstanbul, 2016.

⁴⁴ Mevdûdî, *İslam ve Cahiliye*, trc. İbrahim Ethem Hatiboğlu, Beyan Yay., İstanbul, 2018.

⁴⁵ Mevdûdî, *İslam Savaşının Ahlakî Stratejisi*, Özgü Yay., İstanbul, 2014.

⁴⁶ Mevdûdî, *Hilafet ve Saltanat*, trc. Ali Genceli, Hilal Yay., İstanbul, 2016.

⁴⁷ Mevdûdî, *Hicab*, trc. Ali Genceli, Hilal Yay., İstanbul, 2016.

39. Hukûku'z-zevceyn ⁴⁸
40. Mekâtîb-i Zindân
41. Kâdiyânî Mes'ele ⁴⁹
42. Selâcika ⁵⁰
43. İnsân kâ Ma'aşî Mes'ele aôr Us kâ İslâmî Hal
44. İslâm aôr Cedîd Ma'âşî Nazariyyât ⁵¹
45. Mekâtîb-i Seyyid Ebü'l-A'lâ Mevdûdî

3. TEFHİMÜ'L-KUR'AN

a. Yazılışı

Mevdûdî, *Tefhimü'l-Kur'an*'ın yazımına Şubat 1942'de başlamış ve Haziran 1972'de tamamlamıştır. Mevdûdî, ilk ciltte yer alan notları kısa tutmuştur. Ancak sonraki ciltlerde çok daha uzun açıklayıcı bilgiler vermeye çalışmıştır.

Tefhimü'l-Kur'an, dirâyet tefsiri kategorisinde bir tefsirdir. İçinde yaşanan dönemin sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel sorunlarına çözüm arayan, âyetlerin günümüze yansımalarını önceleyen, güncel yorum ve örnekler ile okuyucuya bilgiyi daha anlaşılır şekilde takdim eden bir tefsir çalışmasıdır.

Çok yönlü ve güncel bu tefsir çalışmasını neden yaptığını Mevdûdî, şu cümleler ile ifade eder:

“Ben bu çalışmayı, Kur'an'ın anlaşılması yolunda daha önceden yapılmış olan tercüme ve tefsirlerde bazı yönlerin eksik kaldığını müşahede ettiğimden dolayı yaptım. Bir süredir aydınlarımıza Kur'an'ın ruhunu nasıl aktarabileceğimi ve onlara Kur'an'ın saf ve gerçek mesajını nasıl ulaştırabileceğimi düşünüyordum.” ⁵²

⁴⁸ Mevdûdî, *İslâm'da Aile Hukuku: Karı-Koca Hakları*, trc. Memiş Tekin, Kitap Dünyası, Konya, 1990.

⁴⁹ Mevdûdî, *Kadiyânîlik Nedir*, trc. Ahsen Batur, İhya yay., İstanbul, 1975.

⁵⁰ Mevdûdî, *Selçuklular Tarihi I*, trc. Ali Genceli, Hilal Yay., Ankara, 1971.

⁵¹ Mevdûdî, *İslam ve Çağdaş Medeniyet*, trc. İbrahim Ethem Hatiboğlu, Beyan Yay., İstanbul, 2018.

⁵² el-Mevdûdî, Ebu'l-A'lâ, *Tefhimü'l-Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, Terc. Muhammed Han Kayanî ve ark., İnsan Yay., İstanbul, 2005, I/7.

Bu eseri, Arapçaya vâkıf olan ve medrese eğitimi görmüş kimselerin, Kur'an'ı derinlemesine tetkik etmelerini sağlamak amacıyla hazırlamadığını, Arapça bilmeyen ve Kur'an ilimlerinin geniş hazinelerinden yararlanma imkanından yoksun olan aydınlara seslenmeyi hedefleyerek yazdığını bildirmiştir. Okuyucunun bu eser vasıtasıyla Kur'an'ın anlamını açıkça kavramasını ve kendisine vermek istediğini almasını sağlamayı amaç edindiğini açıklamaktadır.⁵³

b. Metodu

Mevdûdî, eserinin önsöz kısmında metodu hakkında bilgilendirmelerde bulunur. Meal bölümünü hazırlarken, motamot (kelime kelime) yapmak yerine, serbest bir dil kullanmayı tercih ettiğini, motamot tercümeyle yanlış bulduğundan dolayı değil, Kur'an'ın motamot (kelime kelime) tercümesi ile ilgili olarak bu sahada birçok âlimin bu görevi eksiksiz yerine getirip, başka çalışmalara ihtiyaç bırakmayışlarından dolayı bu yolu tercih ettiğini ifade etmiştir.

Kur'an-ı Kerim'in mesajını tam anlamıyla kavrayabilmek için âyetlerin indiği dönemin arka planını göz önüne almak gerektiğini düşünen Mevdûdî, bunları salt bir "Meal" bölümü ile vermenin mümkün olmadığına kanaat getirmiştir. Bu bağlamda, her surenin başına ayrıca bir giriş bölümü yazarak, bu giriş bölümünde surenin nüzul zamanını, o dönemin şartlarını, İslam davetinin hangi merhalede olduğunu ve davetin karşılaştığı zorlukları ele almıştır. Bunun yanı sıra surenin içinde ayrı dönemlerde nazil olmuş âyetler bulunuyorsa, araştırdıktan sonra onlarla ilgili bilgileri "Açıklama Notları"nda vermiştir. Mevdûdî, "Açıklama Notları"ni hazırlarken en büyük hedefinin, okuyucuyu Kur'an'ın asıl maksadından uzaklaştırıp ayrıntılarla uğraştırarak konulardan kaçınmak olduğunu ifade eder.⁵⁴

Takip ettiği metotla ilgili şu sözleri de ekler: "Açıklama Notlarını; biri, okuyucunun açıklamaya gerek duyup, zihnine soru takılacağını hissettiğim yerlere; diğeri, okuyucunun hiç dikkat etmeksizin geçebileceği ve böylelikle Kur'an'ın gerçek ruhunun kendisine kapalı kalacağını tahmin ettiğim yerlere, olmak üzere iki nedenle yerleştirdim."⁵⁵

⁵³ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, I/8.

⁵⁴ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, I/11.

⁵⁵ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, I/12.

c. Dili

Mevdûdî eserinin dilinden bahsederken “Kur’an’ın orijinal ibaresini okuyup ne demek istediğini kavradıktan sonra, onun üzerimdeki etkisini olduğu gibi, eksiksiz kendi dilime aktardım. Doğrudan motamot tercüme etmek yerine, Kur’an’ı apaçık (mübîn) Arapçadan, apaçık (mübîn) Urducaya aktarmaya çalıştım.” sözleriyle aktarımına yüklediği anlamı da dile getirmiş ve salt bir tercümeden ziyade kendinde oluşan etkileri de tercümesine yansıttığını ifade etmiştir.⁵⁶

Kopukluklar oluşmaması için konuşma dilini yazı diline dönüştürdüğünü, bunu yaparken İlahî Kelam’ın anlam ve karşılığını, güzelliğini ve büyüleyici etkisini açıkça okuyucuya vermek için uğraştığını belirtmiştir. Bu serbest tercüme yöntemini uygularken, Kur’an’ın anlamını ne eksik ne de fazla, aynen aktarmaya çalıştığını, bu kitabın Allah’ın kelamı olması hasebiyle, bu serbest yöntemi korka korka kullandığını ve ihtiyatla Kur’an’ın orijinal metnini, anlama sınırlarına tecavüz etmeksizin çevirerek, Tefhimü’l-Kur’an’ın “Meal” bölümünü hazırladığını aktarmıştır.⁵⁷

Eserin önsözünde okuyucuya metotlarından bahsettikten sonra, zihne nasıl daha iyi yerleştirilebileceği ve Kur’an hakkında daha verimli şekilde nasıl bilgi sahibi olunabileceği hakkında tavsiyelerini şu şekilde sunmuştur:

“Bu çalışmadan tam anlamıyla yararlanmak isteyen kimselere, her surenin Giriş Bölümü’nü dikkatlice okumalarını ve surenin mütalaası sırasında bu bölümü sürekli göz önünde tutmalarını tavsiye ederim. Kur’an’dan her gün okudukları bölümün, ayrıca (Farsça, Urduca, Türkçe, İngilizce vs.) bir motamot tercümesini okumalarını, daha sonra Tefhîmü’l-Kur’an’ın ilgili “Meal” bölümünü, açıklama notlarını dikkate almaksızın takip etmelerini salık veririm. Çünkü böylece Kur’an’ın anlatmak istediği konu bir bütünlük içinde okuyucunun zihnine yerleşmiş olacaktır. En sonunda da her âyet, Açıklama Notu ile birlikte mütalaa edilmelidir. Ümit ediyorum ki bu eseri okuyan kimseler, derinlemesine olmasa bile, yeterli düzeyde bir Kur’an bilgisine sahip olacaklardır inşaallah!”⁵⁸

Mevdûdî’nin hacim olarak en kapsamlı ve geniş, uyandırdığı etki bakımından da en tesirli olan bu eseri günümüzde halen etkinliğini korumaktadır. Eserin özellikleri ve

⁵⁶ Mevdûdî, *Tefhîmü’l-Kur’an*, I/11-12.

⁵⁷ Mevdûdî, *Tefhîmü’l-Kur’an*, I/12.

⁵⁸ Mevdûdî, *Tefhîmü’l-Kur’an*, I/12.

farklılıkları bağlamında bu yönde ilgi duyan tefsir okuyucu ve araştırmacılarının dikkatini üzerinde tutan bir eserdir. Klasik metot olarak kullanılan birebir lafızlara bağlı kalmak yerine anlam ve yorum merkezli bir çeviriyi esas alan müellif, bu bağlamda okuyuculara farklı bir çerçeveden bakış imkanı sunmaktadır.

I. BÖLÜM

TEFHÎMÜ'L-KUR'ÂN'DA YAHUDİLERE VE HİRİSTİYANLARA YÖNELİK ELEŞTİRİLER

A. YAHUDİLİK İLE İLGİLİ ELEŞTİRİLER

“Yahudilerin mensup olduğu dinî gelenek” biçiminde tanımlanan Yahudilik, tek tanrılı din ailesinden birisi ve en eskisidir. Kitabî bir din olmakla beraber, doğrudan Eski Ahit literatürüne dayanan bir dindir. Eski Ahit öğretisinin gelenek kanalıyla yorumlanmış ve hala yorumlanması devam etmektedir. Belli bir inanç sistemi olmadan ve merkezî dinî otoriteden yoksun olarak gelişen Yahudilik, bir “eylem” ve “gelenek” dinidir. Yani teolojik bir boyuttan ziyade sistemi pratik boyut üzerine temellendirilmiştir. Bunun neticesinde de Yahudilik, inanç hakkındaki farklı görüşlere müsamahalı yaklaşırken asıl problem ve gruplaşmalar pratik boyuttaki farklılıklardan kaynaklıdır.⁵⁹ Biz bu bölümde çalışmamızın konusu olan Mevdûfî'nin Yahudilikteki bu pratik boyuta ve Yahudilere yönelttiği eleştirileri inceleyeceğiz.

1. Kur'an-ı Kerim'in Nüzul Döneminde Yahudi – Müslüman İlişkileri Üzerine Mevdûfî'nin Tahlili

Arap yarımadasında başlayıp doğuda Irak bölgesine ve Ön Asya'da İber yarımadasına kadar geniş bir coğrafya üzerinde, farklı Müslüman devletlerin kurulmasına tanıklık eden İslam dönemi, Yahudilerin Müslüman yönetimler altında tüm iniş-çıkışlara rağmen, genelde serbesti içinde yaşadıkları bir dönem olmuştur. Çeşitli Müslüman yönetimler tarafından getirilen sosyal kısıtlamalara, nadiren de olsa din değiştirme baskısı ve kovulma tecrübesine rağmen, prensip olarak İslam dini, başından itibaren Yahudileri İslam mesajının önemli muhataplarından kabul etmiş, onlara dinlerini yaşama hakkı tanımıştır.⁶⁰

İslam'ın ortaya çıkmasına yakın dönemde, Yahudilerin Arabistan'ın her tarafına dağılmış oldukları görülmektedir. Bununla birlikte Yahudiler Mekke'de yok denecek kadar az idiler. Buradan hareketle Hz. Peygamber'in Yahudilerle diyalogunun hicretten sonra, onların yoğun olarak yaşadıkları Medine'de başladığını söyleyebiliriz. Kur'an'ın Mekke'de nazil

⁵⁹ Gürkan, Salime Leyla, *Yahudilik*, İSAM Yay., İstanbul, 2015, s. 42-43.

⁶⁰ Gürkan, *Yahudilik*, s. 15.

olmuş hiçbir âyetinde “Ey İsrailoğulları” tarzında bir hitaba rastlanmaması ve Mekkî âyetlerde hitabın daima “Ey Âdemoğulları” ya da “Ey İnsanlar” şeklinde olması bunu göstermektedir.⁶¹

Allah Rasulünün hicret edip sığındığı Yesrib (Medine) şehrinin nüfusunun yarısına yakını Yahudilerden oluşuyordu. Neredeyse Araplaşmış durumda olan bu Yahudiler, kutsal kitapları olan Tevrat’ı İbranîce okuyor, Müslümanlara Arapça tefsir ediyorlardı. İbranîce yazıyor olmalarına rağmen Arapça’yı ana dilleri gibi kullanıyorlardı.

Hız. Peygamber (s.a.s) bu farklı unsurlardan oluşan şehirdeki insanların, birlikte ve emniyet içinde yaşayabilmeleri için, siyasî ve idarî açıdan belli bir düzen oluşması gerektiğini düşünerek, Yahudilerle *Medine Vesikası* adı verilen bir anlaşma hazırlayıp yazılı olarak kaydettirdi. Müslümanların Mekkeli müşriklere karşı Bedir’de önemli bir zafer kazanması Yahudileri hareketlendirmişti. Zira bu zafer, Müslümanların Medine’de ciddi bir güç olduklarını ispatlamıştı. Biliyorlardı ki artık ekonomik güçleri ve nüfuzları tehlikeye girmiş, yıllar yılı şehir halkına reva gördükleri sömürünün sona erme vakti gelip çatmıştı. İşte bu endişeyle Kâ’b b. Eşref gibi kimseler her fırsatta Müslümanlar aleyhine tezvirat yapmaya, insanları kışkırtmaya başladılar. Onların bu rahatsızlığının farkında olan Hız. Peygamber (s.a.s) şehirde sükûneti bozmamaları konusunda onları her fırsatta uyarıyordu.⁶²

İlişkiler gittikçe bozuluyor ve Yahudilerin taşkınlıkları sürekli artıyordu. Antlaşmaya ihanet edip kan akıtan Kaynukâ Yahudilerinin sürgün edilmesi, Müslümanlarla Yahudiler arasındaki ilişkilerin daha da gerilmesine neden olmuştu. Bu sürgün edilme ile ilgili Haşr suresi 2. âyette şöyle geçmektedir: “*Ehl-i Kitap’tan inkâr edenleri ilk sürgünde yurtlarından çıkararak O’dur.*”⁶³ Âyetteki “Haşr” kelimesinin, Benî Nadir’in Medine’den çıkarılmasına işaret ettiğini söyleyen Mevdûdî, bazı müfessirlerin bununla “çıkarılma”nın kastedildiğini söylediklerini, bazı müfessirlerin ise savaşmak için Müslümanların bir araya gelişlerinden dolayı böyle dendiği görüşünde olduklarını ifade eder. Fakat kendisi, bu kelimeyi “ilk çatışma” olarak tercüme etmeyi daha uygun bulmuş ve bu manayı tercih etmiştir. Benî Nadir’in antlaşmayı bozacak birçok davranış ve teşebbüste bulduklarını, en sonunda açıkça antlaşmaya aykırı olan bir davranışta bulduklarından, Hız. Peygamber’in (s.a.s) onlara savaş ilan ettiğini bildirir. Bunun nedeni, kendileriyle Medine Devleti’nin başkanı sıfatıyla anlaşma yapan Hız. Peygamber’i (s.a.s) öldürmeye kalkışmalarıdır. Mevdûdî, bu planı önceden haber

⁶¹ Köseoğlu, Bayram, “Kur’an’ın Nüzulü Döneminde Ehli Kitapla İlişkilerin Kur’an Metnindeki Yansımaları”, *Diyanet İlmî Dergi*, 2012, c. 48, sy. 4, s. 78.

⁶² *Hadislerle İslam*, DİB Yay., Ankara, 2013, VII/263.

⁶³ “هُوَ الَّذِي أَخْرَجَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ دِيَارِهِمْ لِأَوَّلِ الْحَشْرِ” Haşr, 59/2.

alan Hz. Peygamber'in, gerçeği Yahudilere açıkladığında, onların bunu inkar edemediklerini, bunun üzerine de Hz. Peygamber'in (s.a.s) 10 gün içerisinde Medine'yi terk etmedikleri takdirde kendilerine savaş açılacağını bildirdiğini nakletmektedir.

Âyet bağlamında duruma bakıldığında onları Medine'den asıl çıkarmanın Allah olduğunu aktaran Mevdûdî, bu davranışın Allah'ın yasaları doğrultusunda gerçekleştirildiğini söyler. Hz. Peygamber onlara 10 gün mühlet verdiğinde “ne yaparsan yap” diye cevap vermişlerdi. Bu rahat tavırlarının sebebini âyetin devamında şöyle görmekteyiz: “..*Onlar da kalelerinin kendilerini Allah'a karşı koruyacağını sanmışlardı.*”⁶⁴ Mevdûdî, onların kalelerine olan güvenlerinin arka planının tam manasıyla anlaşılabilmesi için Benî Nadîr'in asırlarca emniyet ve güven içinde yaşamış olmalarından kaynaklı olduğunun bilinmesi gerektiğini ifade eder. Onların, Medine dışına tüm kabile olarak yerleştiklerini, aralarında herhangi bir yabancı olmadığını ve yerleşim merkezlerinin kale gibi olduğunu aktarır. Öyle ki, dış görünüş olarak birer kale gibi sapsağlam olduğunu, bölgede etkin olan anarşi nedeniyle böyle sağlam evlere ihtiyaç duyduklarını ifade eder. Sayıları da onları destekleyenler de, Müslümanlardan sayıca üstün olmalarını sağlıyor, bu bağlamda da Müslümanlar, onların savaş olmaksızın sırf kuşatma nedeniyle yurtlarını terk edeceklerini ummuyorlardı. Mevdûdî, Allah'ın onlara hiç beklemedikleri bir yönden gelip kalplerine korku saldırdığını, silah ve kalelerinin hiçbir işlerine yaramadığını, korkularından teslim olduklarını bildirir.⁶⁵

Yahudi-Müslüman ilişkilerini tesis bağlamında bakıldığında, Kur'an'ın hiçbir yerde Yahudilerin yok edilmesi gerektiğini söylediği görülmemektedir. Müslümanlarla Yahudilerin arasındaki ilişkiler üzerine (geliştirilen) politikalar, Kur'an'ın Tevbe Suresi 29. âyetine dayanmakta ve bu âyetle yetkilendirilmektedir: “*Ehl-i kitap'tan Allah'a ve âhiret gününe inanmayan, Allah ve resulünün yasakladığını yasak saymayan ve hak dine uymayan kimselerle, yenilmiş olarak ve kendi elleriyle cizye verinceye kadar savaşın.*”⁶⁶ Âyetteki ifadelerin kabul edilmiş yorumu, onlar teslim oluncaya, İslam'ın siyasi ve dinî hâkimiyetini kabul edinceye kadar Ehl-i kitapla savaşılması gerektiği şeklindedir. Bu kabul, İslam toplumundaki Ehl-i kitabın yasal olarak alt statüsünü belirleyen özel bir cizye vergisi ve giderlere ait konulan yasalar ile resmî olarak teyit edilmiştir. Bu kurumsal dinî topluluklar, vergiyi ödemek ve bazı sosyal hudutları kabul ederek ikincil statülerine razı olmaları sonucunda, onların hayatlarını, mallarını ve seçmiş oldukları ibadet (umumi dinî tören ve merasimlerdeki birtakım kısıtlamalar gibi bazı sınırlandırmalarla birlikte) yapma haklarını

⁶⁴ Haşr, 59/2.

⁶⁵ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, VI/199.

⁶⁶ Tevbe, 9/29.

garanti altına alan devlet tarafından korunuyorlardı. Bu zımme veya “koruma” kuralıydı ve bu nedenle Ehl-i kitap aynı zamanda İslam toplumunun “Zimmî Halkı” yani, korunanları olmaktaydı.⁶⁷

2. İnanç Boyutu

a. Sebt (Cumartesi) Günü

Yahudi takvimine göre haftanın yedinci gününe denk gelen ve gelenek içerisinde dinlenme, ibadet ve sevinç unsurlarının atfedildiği cumartesi günü, Yahudilerce haftanın en kutsal günü kabul edilir. İş yapma yasağı uygulanan bu gün, daha çok sinagog ibadeti ve evde sofraya etrafında kutlama ile birlik beraberlik içerisinde geçirmektedir. Manevi yenilenme ve Tanrı'nın dünyayı yarattığı gibi bırakıp tabiatın işleyişine müdahale etmemesi kaidesine, Tevrat kaynaklı otuz dokuz sınıf işten uzak durmaktır. Bu yasaklar genel anlamda tabiatla bir değişiklik meydana getiren olayları kapsamaktadır. Sebt yasaklarının ihlaline ancak hayatî bir durumda izin verilmiştir.

Sebt gününün kutsallığının ve iş yasaklarının gerekçeleri olarak iki madde belirtilmiştir. İlki, Tanrı'nın dünyayı altı günde yaratıp yedinci günde dinlenmesi, ikincisi Tanrı'nın İsrailoğullarını Mısır'daki kölelik evinden kurtarmış olmasıdır. Sebt günündeki kutlama unsuru ise Yahudilerin yabancı toplumların baskısına maruz kaldığı, ikinci sınıf vatandaş vasfında yaşadıkları zamanlarda, Yahudi kimliğini yüceltme ve yükseltme fonksiyonuna sahip olmuştur. Bu günde oruç tutmanın yasak olması yanında, yas tutmaya, üzücü durumları hatırlatacak herhangi bir uygulamaya izin verilmemiştir.⁶⁸

İslamî kaynaklarda Sebt yasağı konusunu incelediğimizde, tefsirlerde, Allah'ın, Hz. Musa aracılığıyla İsrailoğulları'na daha önceki kavimlere olduğu gibi sadece ibadete ayıracakları bir günü farz kılmak istediği nakledilmiştir. Bu günün de cuma günü olduğu, fakat İsrailoğulları'nın, Allah'ın gökleri ve yeri altı günde yaratıp yedinci günde (sebt) yaratmaya son verdiği inancı dolayısıyla, bu gün de her yaratılmışın O'na itaat ettiğini ileri sürerek, içlerinden az bir kısmı hariç cuma yerine sebt gününü ibadet günü olarak belirlemek istedikleri aktarılmıştır. Netice olarak Allah'ın, İsrailoğullarına sebt günü için izin verdiği,

⁶⁷ Firestone, Reuven, “Yahudi-Müslüman İlişkileri”, trc. Ahmet Rifat Geçioğlu, Ertuğrul Döner, *ÇÜİFD*, c. 17, s. 372.

⁶⁸ Gürkan, *Yahudilik*, s. 207-208.

ancak imtihan amacıyla bu günde avlanmayı ve iş yapmayı yasaklayarak bu günü onlara zorlaştırdığı görülmektedir.⁶⁹

Taberî tefsirinde Sebt yasağı ile ilgili rivâyette, Hz. Musa'nın Yahudilere cuma günü tatil yapmalarını emrettiğini ve onun faziletli bir gün olduğunu kendilerine bildirdiğini, fakat Yahudilerin günlerin en üstünü olarak Sebt gününü kabul ettiklerini söylediklerini nakletmiştir. Çünkü onlar, Allah'ın gökleri, yeri ve rızıkları altı günde yaratmış, altı günün sonunda Sebt gününde, her yaratılmışın itaat ederek Allah'a boyun eğdiğini söylemişlerdir. Bunun üzerine Allah'ın Hz. Musa'ya Sebt günü için izin verdiğini, fakat o günde balık avlamamaları ve başka bir iş yapmamaları hususunda uyarılmış olduğu nakledilmiştir. Taberî, Sebt günü olunca onlara balıkların suyun üzerinde yüzerek gelip o gününün dışındaki günlerde ise avcılardan kendilerini sakındıklarını ve bunun uzun süre devam ettiğini gören Yahudilerin hem onları avlamak istediklerini hem de Allah'ın cezalandırmasından korktuklarını, bazılarının ise bu yasağı ihlal edip cezalandırma tehdidine aldırış etmediklerini aktarmaktadır. Allah'ın kendilerini hemen cezalandırmadığını görüp birbirlerine, balık avladıklarını, buna rağmen cezalandırılmadıklarını söylemeleri sonucu Sebt günü balık avlayanların gittikçe arttığını nakleden Taberî, âyette geçen: “*Andolsun, siz Cumartesi (günü) haddi aşanları elbette biliyorsunuz. İşte biz, onlara: ‘Aşağılık maymunlar olunuz’ dedik.*”⁷⁰ ifadesini durum ile bağlamlandırarak, isyanlarından dolayı Allah'ın onları maymunlara çevirdiğini nakletmiştir.⁷¹

Sebt yasağı ile ilgili Mevdûdî İsrailoğulları'nın dinî ve ahlâkî yönden bozulunca bu yasağı açıkça işlemeye ve Sebt günü iş yapmaya başladıklarını aktarırken, bu olayı ayrıntılı bir şekilde A'raf Suresi'nde ele almıştır.⁷² Sebt gününün İsrailoğulları için, haftanın kutsal günü olduğunu, Tevrat'ta Rabbin, Musa'ya: “İsrailoğulları'na söyle, benim Sebt günlerimi gerçekten tutacaksın, çünkü o, sizinle benim aramda nesillerdir süren bir alemdir. Onu bozan muhakkak öldürülecektir, o günde her kim iş işlese o can, kavminin içinden atılacaktır. Ve nesillerince Sebti ebedi bir ahit olarak İsrailoğulları tutacaklar.” dediğini bildirir. Fakat İsrailoğullarının evlerde ateş yakarak, kölelerini ve cariyelerini kullanarak ve dünyalık herhangi bir iş için verilen ölüm cezalarını bu günde ifa ederek bu anlaşmaya karşı geldiklerini, Peygamber Yeremya'nın (M.Ö. 628-586) devrinde yüklerini bilhassa cumartesi

⁶⁹ Gürkan, Salime Leyla, “Sebt”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 2009, XXXVI/257.

⁷⁰ Bakara, 2/65.

⁷¹ Taberî, Ebû Cafer Muhammed b. Cerir, *Taberî Tefsiri*, trc. Kerim Aytekin, Hasan Karakaya, Hisar Yay., İstanbul, 1996, I/234-235.

⁷² Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, I/84.

günü Kudüs'ün kapılarından geçirerek taşıdıklarını anlatır. Ve bu yüzden Yereya peygamberin onları tehdit etmek zorunda kaldığını söylemektedir. Aynı şekilde peygamber Hezekiel'in (M.Ö. 595-536) tüm bir ulus olan Yahudilerin Sebt gününe karşı gösterdikleri hürmetsizliği "milli bir cürüm" olarak ilân ettiğini nakleder. Bu nakillerden hareketle, Mevdûdî, Kur'an'ın bu âyetinde mevzubahis olan Sebt gününe karşı lakaytlığın büyük bir ihtimalle bu dönemde olduğu sonucuna ulaşmıştır.⁷³ Nitekim peygamber Hezekiel döneminde Babil Kralı Nebukadnatsar/Buhtunnasr tarafından M.Ö. 586 yılında Yehuda Devleti'nin yıkılması, Yahudiliğin en önemli sembolü olan Kutsal Mabet'in tahrip edilmesi ve İsrailoğulları'nın Babil'e sürgüne gönderilmeleri gibi birtakım hadiseler, Allah'a karşı isyankarlıklarının aynı dönemde cezalandırılmış olabileceğini düşündürmektedir.

Sebt günü ile ilgili âyetin devamında zikredilen, Yahudilerin maymuna dönüştürülmeleri konusunda ise Mevdûdî, olayın aslının ne olduğu konusunda görüş ayrılıkları olduğunu bildirir. Yukarıda naklettiğimiz Taberî'nin görüşü gibi, bazılarının, onların fiziksel olarak maymuna çevrildiklerini, bazılarının ise onların o zamandan itibaren maymun gibi davranmaya başladıklarını düşündüklerini ifade eder. Tefsirinde farklı rivâyetlere başvurmak yerine ilk olarak âyet metninden hareketle yorumlamalarda bulunan Mevdûdî, Kur'an'ın ifadesini baz alarak bir görüş ortaya koymuştur. Âyetin işaret ettiği manadan uzaklaşmadan bunun fiziksel bir değişme olduğuna işaret etmiş, onların mevcutlarının maymuna çevrilmiş olduğunu, azabın en şiddetlisini çekmeleri için zihinlerinin insan olarak bırakıldıklarını ifade etmiştir.⁷⁴ Bu görüşte olan bir başka âlim de Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed b. Mahmûd el-Mâtürîdî es-Semerkindî (ö. 333/944) idi. Tefsiri *Te'vilâtü'l-Kur'an*'da A'raf suresi 166. ayetin tefsirinde mesh olayı ile ilgili görüşü şöyledir. İmam Mâtürîdî, Yahudilerin, yaptıklarına ceza olmak üzere domuza dönüştürüldüklerini, bedenlerinin dönüştürüldüğünü fakat anlama ve aklî melekelerinin değişmediğini bir görüş olarak zikretmektedir. İmam Mâtürîdî burada bazı görüşleri sıralamaktadır. Bazılarının bu dönüşüm cezasını, suret olarak domuz şekline girdikleri ama akılları başlarından alınmaksızın Allah'ın kendilerini cezalandırdığını idrak edebilmeleri için o halde bırakıldıklarını ve bu şekilde yaşadıklarını yorumladıklarını aktarır. Bazılarının ise fitrat olarak değil de tabiat, psikoloji olarak domuz suretine dönüştürüldüğünü, ceset ve suret olarak eski halleri üzere bırakıldıklarını ifade eder. Ama bunu bilmek için bir delile ihtiyaç bulunduğunu da söylemiştir.⁷⁵

⁷³ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, II/106.

⁷⁴ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, I/84.

⁷⁵ Yücedoğru, Tevfik, "Kur'an ve Mesh", *UÜİFD*, 2011, c. 20, sy. 2, s. 67.

b. “Uzeyr Allah’ın Oğludur” Demeleri

Kur’ân-ı Kerîm’de sadece Tevbe sûresinde (9/30) bahsi geçen Uzeyr’in kimliği tartışmalıdır. Kur’an yorumcularının bir kısmı Bakara sûresinin 259. âyetinde yüz yıl uyuduğu bildirilen kişinin Uzeyr olduğunu nakleder. İslâm kaynaklarında açıkça ifade edilmemekle birlikte Müslüman âlimlerin çoğunun Uzeyr’i, Yahudi geleneğindeki Ezrâ ile özdeşleştirdiği görülmektedir. İbn Kesîr, Uzeyr’in peygamberliğine dair görüşün İslâm âlimleri arasında yaygın olduğunu nakleder. Buna göre Uzeyr, Hz. Dâvûd ile Hz. Süleyman veya Hz. Zekeriyâ ile Hz. Yahyâ arasında yaşamıştır.⁷⁶

Burada bahsetmek istediğimiz ilk husus, Yahudiler arasında, Uzeyr’in Allah’ın oğlu olarak yüceltildiğine ilişkin Yahudi kaynaklarında herhangi bir bilginin olmadığı, geleneksel Yahudi inancında da bunun bir işareti görülmediği için bunun doğru olmadığının düşünülmesidir. Yahudi bilgin Musa b. Meymûn/Maimonides (ö. 601/1204), Kur’an’daki bilgiyi Yahudilere karşı bir iftira şeklinde değerlendirir.⁷⁷

Bunun bir iddia olup sadece bazı Yahudi mezheplerine dayandıranlar olduğu da edinilen bilgiler arasındadır. Sonradan Müslüman olan Yahudi asıllı Said b. Hasen el-İskenderani’nin (ö. 720/1320) Uzeyr’in Allah’ın oğlu olduğu iddiasını Hicaz’daki Yahudi mezheplerinden biri olan Karailer’e isnat ettiği kaynaklarda yer almaktadır.⁷⁸

Öztürk, İbn Hazm’ın (ö. 456/1063) *el-Fasl* adlı eserinde bu iddianın sahibinin, Saduk adındaki bir kişiye nisbetle “Sadukiyye” diye anılan Yemen kökenli bir Yahudi mezhebi olduğunu belirttiğini aktarmıştır. Simon Szyszman’ın bir tebliğinde İbn Hazm’ın bu görüşünden hareketle Sadukiyye fırkasının Arabistan’da uzun süre yaşadığını, bu bölgedeki Ortodoks Yahudiliğin ise ancak İbn Meymûn’un Yemenliler’e yazdığı ünlü mektubundan sonra hakim olduğunu belirtmiş ve eski bidat kalıntılarının çok daha uzun bir süre boyunca da devam etmiş olma ihtimali üzerinde durduğunu nakletmiştir. Fakat bu öne sürülen tezlerin tarihsel desteklemelere ihtiyacı olduğunu aktaran Öztürk, bu inancın nüzul zamanındaki Hicaz Yahudileri arasında yaygın olduğu görüşünün daha doğru olduğunu söylemektedir. Yine bu hususta İslam âlimlerinden Nakkâş’ın (ö. 351/962) Uzeyr’in Allah’ın oğlu olduğu inancının tarihsel süreçte ortadan kalkmış olabileceğini söylediğini zikreder. Fakat müfessir Hâzin’in (ö. 741/1340) bu inancın hiç olmadığını gösterecek bir ispatın olmadığını ve daha sonraki

⁷⁶ Adam, Baki, “Uzeyr”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 2012, XLII/ 401.

⁷⁷ Adam, “Uzeyr”, s. 41.

⁷⁸ Öztürk, Mustafa, “‘Uzeyr Allah’ın Oğludur’ İddiasına Dair Bir İnceleme”, *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 2003, sy. 16, s. 165.

dönemde Yahudilerin reddetmelerine itibar edilmeyeceğın ifade ettiğı görüşünü aktararak, o kanaatte olduğunu ifade etmiştir.⁷⁹

Mevdûdî Uzeyr'in (a.s) Yahudi tarihinde önemli şahsiyetlerden biri olan Ezra olduğunu düşünmektedir. Onun yaklaşık M. Ö. 450 yıllarında yaşadığını, Babil'deki esaretleri döneminde kaybolmuş olan Tevrat metinlerini ihya edici olduğu ve dağınık rivâyetler halinde bulunan Tevrat'ı yeniden toparlayıp yazan ve şeriatlarını tekrar ihya eden kişi Ezra olduğu için böyle olduğunu ifade etmektedir. Bu hizmetlerinden dolayı Ezra'nın İsrailoğullarının aşırı takdir ve saygısını kazandığını, bu saygı dolayısıyla hakkında kullanılan ifadelerin abartılı olduğunu, bu sebeple bazı Yahudi mezheplerinin sapıtarak onu "Allah'ın oğlu" olarak kabul ettiklerini söylemektedir.⁸⁰

Ezra'nın İsrailoğulları tarafından aşırı takdir kazanmasına sebep olarak Gürkan, Babil Sürgünü sırasında çoğu Yahudi âlimin öldürölüp Tevrat nüshalarının imha edildiğini, sürgün dönüşünde Ezra'nın (Uzeyr), Tevrat'ın mevcut otantik nüshalarını karşılaştırarak bugünkü Tevrat'a örneklik teşkil eden standart metni oluşturduğunu nakleder. Hz. Musa'ya verilen Tevrat'ın kutsal metin olarak bugün de kabul edildiğı şekliyle tespit edilmesini ve İsrail toplumu tarafından benimsenip Tevrat mesajının hayata geçirilmesini sağlayan kişinin Ezra olduğunu aktarır.⁸¹

Bazı İslam âlimleri Yahudilerin, kaybolan Tevrat'ı yeniden ortaya çıkarmasından dolayı onu Allah'ın oğlu olarak adlandırdıkları görüşündedirler. İslâm kaynaklarında bununla ilgili iki rivâyet vardır. İlk rivâyet, zamanında, İsrailoğulları Tevrat'ı terk ettikleri ve doğru yoldan saptıkları için, Allah'ın onların hafızalarından sildiğı, sonra Uzeyr'in duası neticesi Allah'ın onun kalbine nur olarak nüfuz ettirdiğı şeklindedir. O öldükten sonra tabuttan çıkan Tevrat ile kıyasladıklarında bu bilginin olağanüstü olduğunu söyleyen Yahudiler, Uzeyr'e bunun ancak Allah'ın oğlu olduğu için ona verildiğini söyledikleri minvalindeki rivâyettir. Diğer rivâyet ise, Babil Kralı Buhtunnasr'ın savaş sonrası mabedleri yıkıp Tevrat âlimlerini öldürmesi sonucu Tevrat'ı bilen kimsenin kalmaması, sürgünden dönen Yahudilerin, kendilerinin yanına gelen Uzeyr'in Tevrat'ı onlara yazdırması, sonra saklı bir Tevrat'ın yerini hatırlayıp buldukları Tevrat ile kıyasladıklarında aynısı olduğunu görmeleri üzerine ona kutsallık atfedip Allah'ın oğlu demeleri şeklindedir.⁸²

İslam âlimleri arasında Allah'ın oğlu olduğu söylenen Uzeyr'in Yahudi tarihindeki Ezra olduğu yaygın bir kanaat olmakla birlikte farklı görüşler de bulunmaktadır. Yahudi asıllı

⁷⁹ Öztürk, "Uzeyr Allah'ın Oğludur' İddiasına Dair Bir İnceleme", s. 166.

⁸⁰ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, II/221.

⁸¹ Gürkan, *Yahudilik*, s. 98.

⁸² Adam, "Uzeyr", XLII/401.

mühtedî bilgin Semev'el el-Mağribî (ö. 570/1175 civarı) *İfhâmu'l-Yehûd* isimli Yahudiliğe reddiyesinde burada bahsedilen Uzeyr'in Ezra olamayacağını, Yahudiler arasında her ne kadar önemli bir konumu olsa da Ezra'nın bir peygamber değil, sofer/katip olarak kabul edildiğini zikretmektedir. Dolayısıyla Ezra'nın Uzeyr peygamber olamayacağını düşünmektedir.⁸³ Modern araştırmalarda da Kur'an'da bahsedilen Uzeyr'in kimliği üzerine farklı görüşler belirtilmiş olup Yahudilerin Allah'ın oğlu nitelemesinde buldukları kişinin Yahudi mistik şahsiyetlerinden biri olabileceği ifade edilmektedir.⁸⁴

Bazı tefsirlerde, *“Yahut evlerinin duvarları çatıları üzerine yıkılmış, ıssız bir kasabaya uğrayan kimsenin durumu gibi. Bu kişinin, “Allah, bütün bunları öldükten sonra nasıl diriltecek?” demesi üzerine Allah onu yüzyıl ölü olarak tuttu, sonra diriltti.”*⁸⁵ âyetinde bahsi geçen, ölümden sonra diriltmeyle ilgili kendi kendine düşünen, Allah'ın mucizevî olarak öldürüp 100 sene sonra insanlar için bir ibret olarak dirilttiği zâtın Uzeyr (a.s) olduğu zikredilmektedir.

Mevdûdî ise bu konuda bahsedilen zâtın kim olduğu, bölgenin neresi olduğu konusunda tahminler yürütmenin gereksiz olduğu kanısındadır. Bunların ne Kur'an'da, ne de sahih hadislerde yer aldığını, bunu bulmanın da imkansız olduğunu söylemektedir. Bunun yanında, bunları öğrenmenin bu olayın burada anlatmak istediği şeyin daha iyi anlaşılması konusunda bilgimize bir şey de katmayacağını aktarır. Bu olayın zikrediliş amacını ise şu şekilde ifade eder:

“Allah kendisine iman edenleri karanlıklardan nura çıkarır.” Bu da olayın geçtiği yerin adı (Kudüs veya başka bir yer) veya olayın kahramanının adı Ezra, Hezekiel veya Nehemya- belirtilmeden ifade edilip açıkça ortaya konmuştur. Fakat daha önceki sözlerden O'nun bir peygamber olduğu ortaya çıkmaktadır.⁸⁶

Bu noktada asıl mesele olan Uzeyr'in Allah'ın oğlu olarak kabul edilmesi, Kur'an-ı Kerim'de şöyle geçmektedir: *“Yahudiler: ‘Uzeyr Allah'ın oğludur’ dediler; Hıristiyanlar da: ‘Mesih Allah'ın oğludur’ dediler. Bu, onların ağızlarıyla söylemeleridir; onlar, bundan önceki küfredenlerin sözlerini taklid ediyorlar. Allah onları kahretsin; nasıl da*

⁸³ Samuel el-Mağribî, *İfhâmu'l-Yehûd*, (Arapça metin) ed. Moshe Perlmann, s. 63; Samuel el-Mağribî, *İfhâmu'l-Yehûd*, thk. eş-Şarkavi, s. 152. Ayrıca bkz. Taş, Fatma Betül, “Yahudi Asıllı Mühtedî Bilgin Samuel bin Yahyâ el-Mağribî'nin (Ö. 1175) Yahudiliğe Reddiyesi: İfhâmu'l-Yehûd”, *Dinî Araştırmalar*, 2015,c. XVIII, sy. 47, ss. 254-255.

⁸⁴ Adam, Baki, *Yahudilik ve Hıristiyanlık Açısından Kur'an'ın Tartışmalı Konuları*, Pınar Yay., İstanbul 2011, ss. 77-89.

⁸⁵ Bakara, 2/259.

⁸⁶ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, I/206.

çevriliyorlar?”⁸⁷ Bu âyet Yahudilerden Selmân b. Mişkem ve arkadaşlarının Hz. Peygamber’e: “Biz sana nasıl inanırız! Kiblemizi değiştirdin, Uzeyr’in Allah’ın oğlu olduğunu inkâr ediyorsun.” demeleri üzerine indirilmiştir.⁸⁸

Mevdûdî ise farklı bir düşünce ile âyeti yorumlamıştır. Kur’an-ı Kerim’in, Uzeyr’i “Allah’ın oğlu” kabul etmeleri hususunda, bütün Yahudilerin müttelik olduğunu iddia etmediğini söyler. Fakat bu ifadenin, Allah’a iman konusunda Yahudilerin sahip oldukları hurafelerin, Uzeyr’in Allah’ın oğlu olduğunu düşündürme derecesine kadar vardığı şeklinde anlaşılması gerektiğini nakletmiştir.⁸⁹

c. Seçilmişlik İddiaları

Yahudilerin üstün kılındıkları düşüncesinin temeli, bir yandan ortak ataya (Âdem) ve genel bir ahde (Nuh) bağlı insan tasavvuruna, diğer yandan Tanrı tarafından tüm insanlık içerisinde belli bir soyun (İbrahim-İshak-Yakup) devamı olarak özel bir ahit kapsamında seçilmiş İsrail vurgusuna sahip olmaya dayanmaktadır.⁹⁰ Kendilerinin Allah’la özel bir ilişkilerinin olduğunu, inançları ne olursa olsun sadece İsrailoğullarından olmaları nedeniyle doğrudan cennete gideceklerini ve diğer insanların cehenneme gideceklerini sandıklarından bahseden âyet şöyledir: “*Şüphesiz, iman edenler; Yahudilerden, Hıristiyanlardan ve Sâbiîlerden de Allah’a ve âhiret gününe inanıp sâlih amel işleyenler için rableri katında mükâfatlar vardır. Onlar için herhangi bir korku yoktur; onlar üzüntü de çekmeyecekler.*”⁹¹

Bu âyetle ilgili Mevdûdî, Yahudilerin iman ve amelleri ne olursa olsun, ebedî kurtuluşun sadece kendilerine ait olduğu konusundaki yanlış düşüncelerini ortadan kaldırmak amaçlı olduğunu ifade etmiştir. Yani bu âyetle yanlış anlamanın düzeltilmesinin, ebedî kurtuluşun, kişinin bir gruba mensup olmasına dayanmadığının, bilâkis kişinin imanına ve iyi amellerine bağlı olduğunun Allah tarafından bildirilmekte olduğunu aktarır. Allah’ın hükmünün bu dünyadaki genel düşünce ve şartlara değil, kişinin gerçek değerine dayandığını bildiren Mevdûdî, bu nedenle onların Allah’tan gelen Hidâyet’i kabul etmeleri gerektiğini beyan etmektedir.⁹²

⁸⁷ Tevbe Suresi, 9/30.

⁸⁸ Harman, Ömer Faruk, “Yahudilik”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 2013, XLIII/222.

⁸⁹ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, II/221.

⁹⁰ Gürkan, *Yahudilik*, s. 252.

⁹¹ Bakara, 2/62.

⁹² Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, I/83.

Kur'an-ı Kerim'de birkaç yerde bu "üstün kılınma"dan bahsedildiğini görmekteyiz: *"Bunları, bilerek çağdaşları olan topluluklara tercih ettik."*⁹³ Bu âyet bağlamında Mevdûdî, İsrailoğulları'nın iyi ya da kötü ne yaptıklarını Allah'ın daha iyi bildiğini söyleyip, Allah'ın bu kavmi, "vahyi yüklenmede ve tevhidin bayraktarlığını yapmada diğer kavimlerden daha uygun olduğu bir dönemde" seçmiş olduğunu aktarmaktadır.⁹⁴

Bakara suresindeki diğer bir âyete baktığımızda üstün kılınmaları hususunun, Allah tarafından tekrar hatırlatıldığını görmekteyiz: *"Ey İsrailoğulları! Geçmişte size verdiğim nimetimi ve sizi cümle âleme üstün kaldığımı hatırlayın."*⁹⁵ Bu noktada Mevdûdî, Yahudilere hitabın bu âyetten sonra değiştiğini bildirir. Burada Allah Yahudilere, onların Hz. İbrahim'in soyundan oluşları ile övünmeleri ve bunun sonucu ahirette affedileceklerini düşünüyor olmalarına atfen bir hatırlatmada bulunmaktadır. Bu âyetin bağlamıyla ilgili bazı noktalar anlaşılmeden bu hitap değişiminin tam olarak anlaşılamayacağını zikreden müellif, maddeler halinde Hz. İbrahim ile ilgili bu iddialarını açıklamalarıyla detaylandırmıştır. Mesela, Hz. İbrahim'in dünyaya önder olarak seçilmiş olduğunu, sonrasında onun liderliğinin, tüm sorumluluklarıyla birlikte Hz. İshak ve Hz. Yakup'un torunları olan İsrailoğulları'na devredildiğini söylemektedir. İsrailoğulları'ndan tekrar tekrar hatırlamaları istenen özel nimetin bu olduğunu ifade etmiştir. Buna uygun şekilde, Kudüs'teki Kutsal Mabet'in, Hz. Süleyman (a.s.) döneminde merkez ve Allah'a ibadet edenlerin kiblesi yapıldığını, İsrailoğulları'nın bu görevin önderleri olarak kaldıkları sürece de Kutsal Mabet'in aynı şekilde korunacağını bildirmektedir.⁹⁶

Mevdûdî, bundan önceki ayetlerde Allah'ın İsrailoğullarını önderlikleri sırasında işledikleri günahlar nedeniyle suçladığını, Kur'an'ın, onların ahlâkî durumuna işaret ederek, verilen nimetlere layık olmadıklarını gösterdiklerini, önderlik vazifelerini ihmal ettiklerini ve nihâyetinde Allah'ın hidâyetini de hayatlarından çıkardıklarını vurguladığını ifade etmiştir.

Diğer madde olarak Mevdûdî, Hz. İbrahim'in soyundan gelenlerin sadece önderlik yapabileceği gibi bir durum olmadığını, bunun kendisini Allah'a teslim eden kullara lutfedilen bir merteye olduğunu ve İsrailoğulları'nın da yoldan sapmaları dolayısıyla bu önderliğe uygun olmadıkları için görevden alındıklarını Kur'an'ın vurguladığını zikretmiştir.⁹⁷

Bir sonraki âyette de Yahudilerin Hz. İbrahim'in soyundan geldikleri için kendilerini tek önder telakki etmeleri hususunda uyarıda bulunmaktadır: *"Vaktiyle Rabbi İbrahim'i*

⁹³ Duhan, 44/32.

⁹⁴ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, V/307.

⁹⁵ Bakara, 2/122.

⁹⁶ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, I/110-111.

⁹⁷ Mevdûdî, I/111.

*bazı sözlerle sinayıp da İbrâhim onları eksiksiz yerine getirince, 'Ben seni insanlara önder yapacağım' buyurmuştu. İbrâhim, 'soyumdan da' deyince Rabbi, 'Vaadim zalimleri kapsamaz' buyurdu.'*⁹⁸ Bu noktada Mevdûdî, “zalimleri kapsamadığı” vurgusundan hareketle sapkın İsrailoğulları'nın ve putperest İsmailoğulları'nın bu vaade dahil olmadıklarını vurgulamıştır. Bu önderliğin elden alınışı ile kible değişimini bağdaştırmıştır. Onlar önder iken merkez Kudüs'teki Mabet idi ve Hz. Muhammed (s.a.s) ve O'na inananlar kible olarak Mescid-i Aksa'ya yöneliyordu. Fakat önderliğin ellerinden alınmasıyla merkez Mekke ve kible Kabe olmuştu. Buna da edecekleri bir muhalefet yoktu. Zira her iki grup da Hz. İbrahim'i ataları olarak kabul ediyorlardı.⁹⁹

d. İnek Kesmeleri Emri

İsrailoğulları'nın sınıandığı bir husus, katili belli olmayan bir ölü bulunması, Allah'ın da bu olayın çözümü için Hz. Musa'ya başvuran Yahudilere ilk olarak bir inek kesmelerini emretmesi ile ilgilidir. Bu olayla ilgili Taberî, Ubeyde'den rivâyetle aktarır: İsrailoğulları'ndan çocuğu olmayan bir adamı akrabalarından birisinin öldürerek götürüp başka bir kabilenin mahallesine atması sebebiyle kabileler arasında fitne çıkmış, silaha sarılmışlardı. İçlerinden biri, Allah'ın peygamberi aralarında iken böyle davranmalarının yanlışlığını anlatarak onları uyardı. Onlar Hz. Musa'ya olayı anlattıklarında, onlara bir inek kesip bir parçasıyla ölüye vurmalarını söyledi. Onlar da Hz. Musa'dan, ineğin özelliklerini öğrenmek için sorular sordular ve ağırlığınca altın vererek ineği satın aldılar. Nihâyetinde kesip bir parçasıyla ölüye vurunca ölü dirildi ve katilin kim olduğunu onlara söyledi. Ubeyde der ki:

“Şâyet onlar herhangi bir soru yöneltmeden rastgele bir sığır kesip bu işi yapmış olsalardı onlar için yeterli olacaktı. Fakat onlar lüzumsuz sorular sordukları için Allah da onların yükümlülüklerini arttırdı ve kesecekleri sığırın, vasıfları belli bir sığır olduğunu bildirdi. İşte bu olaydan sonra artık hiçbir katil mirasçı olamadı.”¹⁰⁰

Allah'ın emri üzere inek kesme ile ilgili emri ve olayı içeren âyet şöyledir: *“Bir zaman Musa kavmine, 'Allah size bir inek kesmenizi emrediyor' demiş, onlar da 'Bizimle alay mı ediyorsun!' demişlerdi. Musa, 'Cahillerden olmaktan Allah'a sığınırım!' dedi. Bizim adımıza Rabbine dua et de onun ne olduğunu bize açıklasın' dediler. Musa dedi ki: 'Allah*

⁹⁸ Bakara, 2/124.

⁹⁹ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, I/112.

¹⁰⁰ Taberî, *Camîu'l-Beyan*, I/239.

şöyle buyuruyor: ‘O, yaşlı da değil düve de değil; ikisinin arası bir inek olacak.’ Haydi size emredilene yapın.”¹⁰¹ Mevdûdî, bu âyetle ilgili olayı aktarmak yerine, olayın esas temeline inerek Allah’ın neden bir inek kesmelerini emrettiğini aktarır. İsrailoğulları’na, etraflarındaki putperest milletlerden etkilenererek edindikleri ineğe tapma ve ineği kutsamalarından dolayı bir inek kurban etmeleri emredilmişti. Bu bir anlamda imanları için bir sınamaydı. Allah bu kesme emri ile onların kutsal saydığı mahlukun acizliğini göstermiş oluyordu. Mevdûdî: “Eğer gerçekten Allah’ın birliğine inanıyor ve ibadette başka bir şeyi O’na ortak koşmuyorsa, daha önceden taptıkları putu kendi elleriyle kırmalıydılar.” der. Bu zor sınavda, onların inek kurban etmekten kaçınmaya çalıştıklarını, bir olan Allah’a inançlarının henüz tam sağlamlaşmadığını ve bu anlamda da bu görevden kurtulmak için ayrıntı üzerine ayrıntı sorduklarını aktarır. Fakat çok soru sordukça daha da köşeye sıkışan İsrailoğulları’na, Allah sonunda açıkça, o dönemde özellikle tapmak için seçilen altın renkli ineği kurban etmelerini emrettiğini beyan eder. Kitâb-ı Mukaddes’te de bu olaya değinildiğini ifade eden Mevdûdî, İsrailoğulları’nın gereksiz sorularla bu görevden kurtulmaya çalıştıklarından bahsedilmemiş olduğunu söylemiştir.¹⁰²

Müellifin vurguladığı üzere, bir olan Allah’a inançlarının henüz sağlamlaşmamış olduğunu gösteren âyet şu şekildedir: “(Tûr’a giden) Musa’nın arkasından kavmi, ziyet takımlarından, böğürebilen bir buzağı heykelini (tanrı) edindiler. Görmediler mi ki o, onlarla ne konuşuyor ne de onlara yol gösteriyor! Onu (tanrı olarak) benimsediler ve zulümde karar kıldılar.”¹⁰³ Âyetin tefsirinde, buzağıya tapınmanın, Mısır’da buldukları süre içinde İsrailoğulları’nda meydana gelen ikinci değişiklik olduğunu aktaran Mevdûdî, “Onlar (İsrailoğulları) inkâra o derece meyilli idiler ki, kalplerinde buzağıya ta’zim taşıyorlardı.” diye Benî İsrail’in, Mısırlıların buzağıya tapıcılığından etkilenmiş olduklarını bildirir. Bu durumun şaşkınlığını aktaran Mevdûdî, Mısır’dan mucizevî kaçışlarının üzerinden daha üç ay bile geçmeden, İsrailoğulları’nın peygamberlerinden kendileri için yapay bir tanrı yapmasını istediğini ve Hz. Musa (a.s) Sina’ya çıkmak üzere onları terk eder etmez de hemen kendi kendilerine sahte bir tanrı uydurduklarını ifade eder. İsrailoğulları’nın henüz esaretten kurtulmuş ve Kızıldeniz’i sağ salim geçmişlerken, Firavun ve ordusunun Allah’ın yüce kudreti sayesinde boğulduklarını bilmelerine rağmen, Rablerini unuttuklarını aktarır.¹⁰⁴

¹⁰¹ Bakara, 2/67-68.

¹⁰² Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, I/85.

¹⁰³ A'raf, 7/148.

¹⁰⁴ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, II/ 95.

e. Arz-ı Mev'ud

Allah'ın Hz. İbrahim'e ve onun soyundan gelenlere vermeyi vaat ettiği yer için kullanılan bir terim olan Arz-ı mev'ud, Kur'an-ı Kerim'de geçmemekte, ancak Hz. İbrâhim ve Lût'un "bereketli kılınmış" bir diyara ulaştırıldıkları anlatılmaktadır.¹⁰⁵

Tevrat'ın birçok yerinde arz-ı mev'udda uyulması gereken kurallar ayrıntılarıyla bildirilmiş, ahdin şartlarına uyulmadığı, Rabbin emirleri yerine getirilmediği, O'nun kanunları reddedildiği, şeriatteki emirler tutulmadığı takdirde ise başlarına her türlü felâketin geleceği ifade edilmiştir. Rab Yahova onlardan nefret edip onlara karşı öfke ile yürüyecek, mülk edinmek için girdikleri diyardan koparılacaklardır.¹⁰⁶

Kur'an'da "arz-ı mukaddese", "bereketli arz" gibi ifadelerle anılan ve İsrailoğulları için yaratıldığı belirtilen bu yerin neresi olduğu açık olarak bildirilmemiştir. Nitekim bu âyetlerin tefsirinde çeşitli yerler üzerinde durulmuş, bazı âlimler bu yerin Şam ve Mısır, bazıları Mescid-i Aksâ'nın bulunduğu Kudüs ve Lübnan dağı çevresi olduğunu söylerken diğer bazı âlimler de kesin bir yer belirtmenin doğru olmayacağını, ancak Fırat ile Mısır arasında bir yer olması gerektiğini ifade etmişlerdir.¹⁰⁷

Bazı müfessirlere göre İsrailoğulları'na miras kalan bu toprakların Şam toprakları olduğunu nakleden Taberî, Allah'ın orada yaşayan Âmâlîka kavmini helak etmesinden sonra oraya İsrailoğulları'nın yerleştiğini aktarır.¹⁰⁸ Arz-ı mev'ud ifadesi geçmese de müfessirlerin ona delil kabul ettikleri Maide suresindeki âyette bahsedilen toprakların, Yahudilerin kendilerine vaat edilmiş olarak kabul ettiği bu topraklar olduğu konusunda görüşler vardır. Mevdûdî de bu görüşü destekler şekilde yorumda bulunmuştur. Âyette şöyle geçmektedir: "Ey kavmim! Allah'ın sizin için (vatan olarak) yazdığı kutsal topraklara girin, sakın geri dönmeyin, sonra kaybedenler siz olursunuz."¹⁰⁹ Arz-ı Mukaddes'in Hz. İbrahim, Hz. İshak ve Hz. Yakup Peygamberlerin vatanı olan Filistin olduğunu aktaran Mevdûdî, İsrailoğullarının en sonunda Mısır'dan ayrıldıkları zaman Allah'ın, bu ülkeyi kendilerine verdiğini ve burayı fethetmeyi onlara emrettiğini ifade eder.¹¹⁰

Vaat edilmiş toprakların konu edildiği bir diğer âyette şöyle geçmektedir: "Bereketli kıldığımız yerin doğusuna da batısına da o zayıf bırakılanları mirasçılar kıldık."¹¹¹ Bu âyetin tefsirini yaparken Mevdûdî, bu ifadeye "İsrailîler, Filistin'e varis kılındı" anlamını vermiştir.

¹⁰⁵ Küçük, Abdurrahman, "Arz-ı Mev'ud", *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 1991, III/442.

¹⁰⁶ Küçük, "Arz-ı Mev'ud", s. 443.

¹⁰⁷ Küçük, "Arz-ı Mev'ud", s. 444.

¹⁰⁸ Taberî, *Camîu'l-Beyan*, IV/107.

¹⁰⁹ "يَا قَوْمِ ادْخُلُوا الْأَرْضَ الْمُقَدَّسَةَ الَّتِي كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَرْتَدُّوا عَلَىٰ أَدْبَارِكُمْ فَتَنْقَلِبُوا خَاسِرِينَ" Mâide, 5/21.

¹¹⁰ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, I/472.

¹¹¹ A'raf, 7/137.

Bazı yorumcuların bundan, “İsraillilerin Mısır’ın efendileri kılındıkları” anlamını çıkardıklarını fakat Kur’an-ı Kerim’in bu bölümünde buna doğrudan bir işaret olmadığından ve de bunu destekleyecek tarihî herhangi bir delil bulunmadığından, bu tercümeyle kabul etmekte tereddütlü olduğunu ifade etmiştir.¹¹²

Yahudiler arz-ı mev’uddan uzaklaştırıldıktan sonra (M.S. 70) daima oranın hayaliyle yaşamışlar, zaman zaman ortaya çıkan sahte mesîhler de oraya kavuşma idealini körüklemişlerdir. Bu mesihlerden bazıları arz-ı mev’udu önce Filistin, sonra da bütün yeryüzü şeklinde yorumlamışlardır. Siyonizm hareketinin ortaya çıkış sebebi de arz-ı mev’ud idealinin gerçekleşmesi arzusudur.¹¹³

f. İnsanın Yaratılışı

Semavî dinlerde ortak kabul edilen ilk insan ve insanlığın atası Hz. Âdem’dir. Yaratılış süreci ve insanın yaratılışı, daha özel bağlamda da Hz. Âdem’in yaratılışı, Tevrat ve Kur’an-ı Kerim’de net olarak konu edilmiştir.

Hz. Âdem’in yaratılışına ilk olarak Tevrat açısından baktığımızda, kâinatın yaratılışı altı gün sürmüş, altıncı günde insanın da yaratılışı gerçekleşmiştir. İnsan yaratılmadan önce dünyada ihtiyaç duyacağı her şeyin ilk beş günde hazırlanmış, altıncı günde her şeye hakim olacak güçte ve en son varlık olarak erkek ve dişi şeklinde insanın yaratıldığı ve yaratma işleminin sona ermiş olduğu anlatılmaktadır.¹¹⁴ Yaratıldığı yer konusunda ise Tekvin’de zikredilen bir mekan ismi bulunmamaktadır. Fakat metinde zikredilirken “yerin toprağından” yaratıldığına ifade edilmesi, yeryüzünde yaratıldığına işaret eden bir mana içerdiğini göstermektedir. Tekvin’de yaratıldıktan sonra bahçeye konulduğu anlatılmaktadır. İlgili yerdeki ifadelerden Aden bahçesi veya cennetin dünyada bulunan bir bahçe olduğu manası ortaya çıkmaktadır.¹¹⁵

“Ruhban metni” adı verilen bu birinci hikayeye göre insan, yaratılışın altıncı gününde, diğer bütün varlıklardan sonra Tanrı’ya benzer bir şekilde, ilk defa erkek ve dişi olarak yaratılmıştır. “Yahvist metin” adı verilen ikinci hikayede ise önce erkeğin, daha sonra da onun kaburga kemiğinden kadının yaratıldığı anlatılır. İlk insan, Tanrı tarafından topraktan yapılmış, daha sonra burnuna hayat nefesi üflenerek canlı bir varlık haline gelmiştir. Tevrat’taki yaratılışa dair ikinci hikayede ise, Hz. Âdem yaratıldıktan sonra Allah onun

¹¹² Mevdûdî, *Tefhîmü’l Kur’an*, II/88.

¹¹³ Küçük, “Arz-ı Mev’ud”, s. 444.

¹¹⁴ Uğur, Hakan, *Tevrat’ın Kur’an’a Arzı*, Emin Yay., Bursa, 2011, s. 191.

¹¹⁵ Uğur, *Tevrat’ın Kur’an’a Arzı*, s. 192.

yalnızlığını gidermek, kendisine uygun bir yardımcı yapmak üzere her kır hayvanını, göklerin her kuşunu topraktan yapar ve onlara ne ad koyacağını görmek için Âdem'e getirir. Âdem de bütün sığırlara, göklerin kuşlarına ve her kır hayvanına ad koyar. Âdem'in hayvanların isimlerini belirlemesi, hem onların görevlerini tespit etmesi hem de onlar üzerinde hükümran olması şeklinde yorumlanmıştır. Zira Yahudilikte, isim ile o ismin verildiği varlık arasında doğrudan bir ilgi vardır ve bir varlığın adını bilmek, onu iyice tanımak ve onun üzerinde etkili olmak demektir. Kur'an-ı Kerim'de yaratılış ile ilgili âyetleri incelediğimizde ise açıkça görünen, Âdem'in herhangi bir başka canlıdan tekâmül suretiyle değil, topraktan ve tamamıyla bağımsız bir canlı türünün ilk atası olarak yaratıldığıdır. Yeryüzünde, öteki bütün canlı ve cansız varlıkların aksine, yükümlü ve sorumlu tutulan ve bunun için gerekli manevî, ahlâkî, zihnî ve psikolojik kabiliyetlerle donatılmış bir varlık olarak yaratıldığı, tartışmaya yer vermeyecek şekilde açıklanmıştır.¹¹⁶

Tevrat ve Kur'an-ı Kerim'den aktardığımız bu hususlar arasında bir çelişki bulunduğu net olarak görülmektedir. Tevrat'tan ilk aktarılan metinde, hikaye kısmı Kur'an ile çelişmektedir. Zira ilk yaratılışta insanın erkek ve dişi olarak aynı anda yaratılmış olduğu gibi bir anlam çıkmaktadır. Fakat ikinci hikaye kısmında önce erkeğin sonra eş olarak kadının yaratıldığı aktarılmıştır. Bu Kur'an ile uyumlu olan bir ifade olmakla birlikte "kaburga kemiğinden yaratıldığı" ile ilgili âyetlerde bilgi yoktur. Yaratılışla ilgili, Nisa suresi ilk âyette şöyle geçmektedir: "*Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan, ikisinden birçok erkek ve kadın üretip yayan Rabbinize itaatsizlikten sakının.*"¹¹⁷ Eşinin nasıl yaratıldığı hususunda Tevrat'taki ifadeyi destekleyen bir mana bulunmamaktadır. Mevdûdî de bu âyetle ilgili "tek bir nefisten" yaratma kısmına vurgu yaparak Tevrat ile mukayeseli bir açıklama yapmıştır.

Kur'an'ın bir başka suresinde¹¹⁸ de Hz. Âdem'in (a.s) "bir tek nefis" olduğunun zikredildiğini, onun bütün insanların kendisinden türetilen ilk insan olduğunun bildirildiğini aktarır. "...Ondan da eşini yarattı." ifadesi ile ilgili olarak ise, eşinin ondan nasıl yaratıldığı konusunda ayrıntılı kesin bir bilginin elimizde olmadığını, müfessirlerin genellikle Hz. Havva'nın (a.s) Hz. Âdem'in (a.s) kaburga kemiğinden yaratıldığını söylediğini aktarır. Bu müfessirlerin bahsettiği şekilde, Kitâb-ı Mukaddes'te de aynı hikayenin olduğunu söyleyen Mevdûdî, Talmud'da bundan başka bir metinde, onun Hz. Âdem'in (a.s) on üçüncü kaburga kemiğinden yaratıldığından da bahsedildiğini belirtir. Fakat Kur'an'da bu konuda bilgi

¹¹⁶Bolay, Süleyman Hayri, "Âdem", *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 1988, I/358-360.

¹¹⁷ Nisa, 4/1.

¹¹⁸ A'raf, 7/189.

olmadığını, bunu destekler nitelikteki Hz. Peygamber'in (s.a.s) hadisinin de, anlaşılardan farklı bir anlama işaret ettiği için buna delil kabul edilemeyeceğini söylemektedir. Bu nedenle yapılacak en iyi şeyin, bu meseleyi Kur'an'da bırakıldığı şekilde belirsiz bırakmak ve onun ayrıntılarını aramak için zaman harcamamak olduğunu ifade etmiştir.¹¹⁹

Hz. Âdem'in (a.s) ilk insan oluşunun yanında peygamberliği ve halife oluşu bakımından âyetlere dikkat çeken Mevdûdî, "Yeryüzü Halifeliği"nin Âdem'e (a.s) cennette iken verilen halifeliğin aynısı olduğunu söyler. Allah'ın halifesinin bütün hayatî ihtiyaçları ile donatılıp meleklerin ona hizmet etmeleri için emrine verilmiş olduğunu aktarır. Fakat bu üstünlüklerin yanında, onun bir imtihandan geçirilerek zayıf yönlerinin ortaya çıkarıldığını söylerken tâbi tutulduğu imtihanı şu şekilde ifade eder:

"İtaati veya isyanı seçme özgürlüğüne sahip olduğu halde Rabbine itaat edecek mi, yoksa etmeyecek mi? Eğer unutursa veya arzulara uyup kandırılırsa, hatasını fark ettiğinde uyarı ve "öğüt"lerle pişman olup tövbe edecek mi? Yoksa etmeyecek mi?"¹²⁰

Âdem kıssasının önemli noktasını teşkil eden "yasaklanan ağaç" konusuna geldiğimizde, Tevrat'ın bunu "İyi ve Kötüyü Bilme Ağacı" olarak isimlendirdiğini görürüz. Tekvin kısmında, Tanrı'nın yarattığı tüm mahluklar içinde en hilekârı olan yılanın, yasak ağaçtan yemesi konusunda Hz. Havva ile konuşup onu kandırması anlatılır. Havva'nın ona aldanıp ağaçtan yemesi ve Âdem'e de yedirmesi, bir anda gözleri açılıp çıplak olduklarını fark etmeleri, incir yapraklarını dikerek kendilerine bir önlük yaptıkları aktarılır. Bunun neticesinde, Tanrı hükümlerini paylaşmasından endişe ettiği için Âdem'i, cennetten kovarak toprağı işlemekle görevlendirdi.¹²¹ Kur'an'a baktığımızda ise yasak ağaçtan yeme suçunun her ikisine de ait olduğu zikredilmiştir.¹²² Hatta bu suçtan duyduğu üzüntü nedeniyle tevbe ettikleri aktarılırken¹²³ Tevrat'ta bu konuda herhangi bir ifade bulunmamaktadır.

Tevrat'ta ilk yaratılan insanın yeryüzünde hakimiyet kurmak üzere yaratıldığından bahsedilirken, Kur'an-ı Kerim "halife" kavramına vurgu yaparak, ilk yaratılan Hz. Âdem ile birlikte soyundan gelen insanoğlunun da yeryüzündeki hükümlerinden bahsetmiştir.¹²⁴

"Halife"lik bağlamında Mevdûdî'nin görüşü, Hz. Âdem ve Hz. Havva'nın halife olarak tayin edildikleri yeryüzüne gönderilmelerinden önce eğilimlerinin denenmesi için "cennet"te tutulduklarının anlaşıldığı şeklindedir. Denenmeleri için bir ağaç seçildiğini ve ona

¹¹⁹ Mevdûdî, *Tefhimü'l-Kur'an*, I/327.

¹²⁰ Mevdûdî, *Tefhimü'l-Kur'an*, III/ 283.

¹²¹ Uğur, *Tevrat'ın Kur'an'a Arzı*, s. 203.

¹²² Bakara, 2/36.

¹²³ Bakara, 2/37.

¹²⁴ Uğur, *Tevrat'ın Kur'an'a Arzı*, s. 216.

yaklaşmalarının yasaklandığını, bu yasağı çiğnediklerinde, Allah katında zalimlerden sayılacakları konusunda da uyarılmış olduklarını söyler. Bu imtihan için cennetin en uygun yer olduğunu, çünkü bu şekilde insana, Allah'ın halifesine asıl uygun olan yerin cennet olduğunu, fakat şeytanın aldatici sözlerine inanırsa cennetten mahrum olacağını gösterilmiş olacağını aktarır. Cenneti tekrar kazanmanın tek yolunun ise, insanı her an saptırmak için fırsat kollayan düşmana karşı başarı kazanmak olduğuna dikkat çekilmek istendiğini bildirir. Diğer bir husus olarak da ağacın adının ve özelliğinin Kur'an'da belirtilmemiş olduğunu, çünkü ağacın özünde kötü bir özellik olmayıp sadece imtihan amacıyla seçildiğini söylemiştir.¹²⁵

Yine “halife” kavramı bağlamında baktığımızda, Kur'an'da yaratılış öncesinde Allah'ın meleklerle olan konuşmasından şöyle bahsedilmektedir: “*Hani Rabbin meleklere, “Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım” demişti. Onlar, “Biz seni eksiksiz bilirken ve durmadan övgü ile tenzih ederken orada fesat çıkaracak ve kan dökecek birini mi yaratacaksın?” dediler. Allah “Şüphe yok ki, ben sizin bilmediklerinizi bilirim” buyurdu.*”¹²⁶ Bu âyet bağlamında İslâmî kaynakları incelediğimizde, Hz. Âdem'in yaratılmasından önce yeryüzünde insan veya ona benzer akıllı ve şuurulu bir varlık bulunup bulunmadığı konusunun tartışıldığı görülmektedir. Bu tartışmanın sebebi, Âdem'in yaratılışıyla ilgili âyetlerde geçen “halife” kelimesiyle, yukarıdaki âyette meleklerle atfedilen, “*Yeryüzünde orayı fesada verecek ve kan dökecek birini mi yaratacaksın?*” anlamındaki ifadedir. Bir görüşe göre, Kur'an-ı Kerim'de Âdem'e ve onun soyuna halife denildiğine bakılırsa yeryüzünde Âdem'den önce başka bir insan türü yaşamış olmalıdır. Bunlar orayı fesada verdikleri ve kan döktükleri için helâk edilmişlerdir. Bu sebeple Âdem ve soyu halife yani bu eski insanların halefi olmuş, onların yerine geçmiştir. Melekler Âdem'in neslinin fesat çıkarıcı ve kan döken varlıklar olacağını bu eski insanlarla kıyaslayarak ileri sürüyorlardı. Bundan başka, Hz. Âdem'den önce yeryüzünde Hin ve Bin veya Tim ve Rim diye adlandırılan varlıklar bulunduğu, bunların cinlerden önce var olduğu, dünyada fesat çıkardıkları, kan döktükleri ve bu yüzden Allah'ın bunları helâk ettiği şeklinde rivâyetler vardır. Ancak bunlar İsrailiyat'tan veya eski İran folklorundan geçmiş hikâyeler olup İslâmî bir temele dayanmamaktadır. İbn Haldûn bu tür rivâyetleri asılsız bulmakta, Âdem ve soyu hakkında Kur'an'da bildirilenlerden başka güvenilir bilgiye sahip olmadığımızı belirtmektedir.¹²⁷

¹²⁵ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, I/ 65.

¹²⁶ Bakara, 2/30.

¹²⁷ Bolay, “Âdem”, s. 359.

Mevdûdî, aynı hikâyeyi Tevrat'tan okumanın faydalı olacağı kanaatiyle, Kur'an ve Kitâb-ı Mukaddes'in bu konuyu ele alışları karşılaştırıldığında, Kur'an'ın saf, orijinal ve Allah'tan vahyolunduğu şekilde kaldığı, Kitâb-ı Mukaddes'in ise değiştirildiğinin hemen anlaşılır olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca burada, Kur'an'da, meleklerle Allah arasında geçen karşılıklı konuşma ile, Tevrat'ın ardından Yahudiliğin en önemli kutsal kitaplarından olan Talmud'da geçen konuşmayı karşılaştırdığında, Talmud'daki bu bölümün sadece ruhsal değerlerden yoksun değil, aynı zamanda saçma olduğunu da nakleder. Talmud'a göre melekler, Allah'a niçin insanı yaratacağını sorduklarında, Allah yeryüzünde iyi insanlar doğacağı için bunu yaptığı cevabını vermiştir. Yani, güya Allah, meleklerin insanın yaratılması için verdikleri izinden (!) vazgeçmemesi için kötü insanların dünyaya geleceğini onlara bildirmemiş şeklindeki görüşün saçma oluşunu ifade etmiştir.¹²⁸

Hız. Âdem ile ilgili kıssaların Kitâb-ı Mukaddes ile kıyaslandığında farklılar olduğunu ve bunları zikretmek gerektiğini düşünen Mevdûdî, farkları şu şekilde inceler:

“Rab Allah Âdem’e seslenip: “Neredesin” dedi ve o dedi: “Senin sesini bahçede işittim ve korkup gizlendim çünkü çıplaktım.” O dedi: “Çıplak olduğunu sana kim bildirdi? Ondan yeme diye sana emrettiğim ağaçtan yedin mi?” ve Âdem dedi: “Yanıma verdiğin kadın o ağaçtan bana verdi ve yedim.” Ve kadın dedi: “Yılan beni aldattı ve yedim”. Rab Allah yılanı dedi: “Bunu yaptığın için bütün sığırlardan ve bütün kır hayvanlarından daha lanetlisin. Karnın üzerinde yürüyeceksin ve bütün ömrün boyunca toprak yiyeceksin. Seninle kadın arasına, senin zürriyetinle onun zürriyeti arasına düşmanlık koyacağım. O senin başına saldıracak sen onun topuğuna saldıracaksın.” Kadına dedi: “Zahmetini ve gebeliğini ziyadesiyle çoğaltacağım, ağrı ile evlat doğuracaksın. Arzun kocana olacak o da sana hakim olacaktır.” Ve Âdem’e dedi: “Karının sözünü dinlediğin ve “ondan yemeyeceksin” diye sana emrettiğim ağaçtan yediğin için toprak senin yüzünden lanetli oldu, ömrünün bütün günlerinde zahmetle ondan yiyeceksin. Alnının teri ile ekmek yiyeceksin.” Ve Rab Allah Âdem ve karısı için deriden kaftan yaptı ve onlara giydirdi. Ve Rab Allah dedi: “İşte Âdem iyiyi kötüyü bilmekte bizden biri gibi oldu. Şimdi elini uzatmasın ve hayat ağacından almasın, yemesin ve ebediyen yaşamasın diye. Böylece Rab Allah onu Aden bahçesinden, kendisinin içinden alındığı toprağı işlemek için çıkardı.”¹²⁹

¹²⁸ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, I/69.

¹²⁹ Bkz. Tekvin, 3.

Kitâb-ı Mukaddes'in Âdem ve Havva'ya ve hatta Allah'a bile adil davranmadığının açık olduğunu söyleyen Mevdûdî, diğer taraftan Kur'an'da anlatılan kıssa ile kıyaslandığında, Kur'an'daki hikayelerin Kitâb-ı Mukaddes'ten kopya edilmediğine delil olduğunu ifade etmiştir. Çünkü Kur'an, Kitâb-ı Mukaddes'in eksik bıraktığı noktaları tamamlamakla kalmamış, aynı zamanda onun yanlışlarını da düzeltmiştir.¹³⁰

Cennetten çıkarılmaları hususuyla ilgili, âyette şöyle denmiştir: “*Şeytan oradan onların ayağını kaydırды da buldukları yerden onları çıkardı. Biz de “Birbirinize düşman olmak üzere inin! Bir zamana kadar sizin için orada yerleşecek bir yer ve ihtiyaç maddeleri vardır” dedik.*”¹³¹ Buradaki “inin” ifadesinin önemini vurgulayan Mevdûdî, bağışlama olayından sonra bu emrin tekrarlanmasının da ehemmiyetini ifade eder. Bir önceki âyette Hz. Âdem'in (a.s.) tövbe ettiği ve Allah'ın da onun tövbesini kabul ettiği bildirilmişti. Mevdûdî, bu şekilde sadece Hz. Âdem'in (a.s.) itaatsizlik günahından arınmış olmakla kalmadığını, daha sonra onun neslinden gelecek olanların da bu günahın etkilerinden korunmuş olduğunu söyleyerek İsrailoğullarının inanışlarına da atıfta bulunmaktadır.

Mevdûdî Hz. Adem'le ilgili bahsinde Hıristiyan inanışlarına da gönderme yapmaktadır. Bu konuda şunu söyler:

“Hz. Âdem'in (a.s.) ve onun soyundan gelenlerin günahlarına kefarete olmak üzere Allah'ın “Biricik Oğlu”nu (!) çarmıha germesi gerekmiyordu.”

Âyette “Oradan inin” emrinin tekrarlanması, Hz. Âdem'in (a.s.) yaratılış gayesinin, onun yeryüzünde halife tayin edilmesi olduğunu gösterdiğini, onun sadece denenmek ve imtihan edilmek amacıyla cennette tutulduğunu aktarmaktadır. Bu nedenle tövbesinin kabul edilmesinden sonra cennette kalmasına izin verilmemiş, yani dünyaya bir ceza olarak gönderilmemiş, yaratılış amacı nedeniyle gönderilmiştir.¹³² Dolayısıyla Hıristiyanların Hz. Adem ve Hz. Havva'dan gelen asli günah sebebiyle insanların günahkar olarak doğdukları iddiası geçersizdir. Asli günahın giderilmesi için Tanrı'nın/Baba'nın Oğlu Mesih İsa'yı çarmıha gerdirerek feda etmesi ve bu günaha kefarete kılması da geçersiz bir iddiadır.

Âdem kıssasında önemli bir husus da “İsimlerin Öğretilmesi”dir. Bakara suresi 31. âyette Hz. Âdem'in meleklerden üstün nitelikte yaratılmış olması hususu ve Hz. Âdem'in bilgili kılınması ile ilgili şöyle ifade edilmiştir: “*Ve Âdem'e bütün isimleri öğretti. Sonra bunları meleklerle gösterip ‘Sözünüzde doğru iseniz şunların isimlerini bana söyleyin’ dedi.*”¹³³ Bu âyetin, Allah'ın, meleklerin ilk endişesine verdiği karşılık olduğunu bildiren

¹³⁰ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, III/284-85.

¹³¹ “فَأَزَلَّهُمَا الشَّيْطَانُ عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ وَقُلْنَا اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ” Bakara, 2/36.

¹³² Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, 67.

¹³³ Bakara, 2/31.

Mevdûdî, bu şekilde Allah'ın meleklerle, Hz. Âdem'e sadece yetki değil, bilgi de verdiğini söylediğini aktarır. Bu nedenle onun halife tayin edilmesinin, karanlık yön ve aydınlık yön olmak üzere iki yönü olduğunu, onun yetkisini kötüye kullanarak fesat çıkarmasının karanlık yön, bilgisinin yardımıyla kötülüğe değil iyiliğe yönelmesinin de aydınlık yön olduğunu söylemektedir.¹³⁴

Âdem'e bütün isimleri, yani maddî ve mânevî varlıkların, kavramların isimleriyle bunların özelliklerini veya isim verme, dil icat etme kabiliyetini öğretti; sonra her şeyin aslı gayb âleminde, ilahi planda mevcut olduğu için bunları meleklerine gösterdi. Meleklerden, Âdem'in müsbet vasıflarının ve kabiliyetlerinin fazlasıyla kendilerinde mevcut bulunduğu kanaatlerinde haklı ve isabetli iseler bunların isimlerini bilip söylemelerini istedi. Melekler bu deneme sonucunda kendilerine verilen bilme ve bilgi üretme kabiliyetinin Âdem'e verilenden farklı olduğunu ve bu sebeple halife olmaya onun ehil bulunduğunu anlayıp itiraf ettiler; Allah Teâlâ'nın ilim ve hikmetini, eserini görerek (ayne'l-yakîn olarak) daha üst dereceden tasdik ettiler.¹³⁵

Bu sorunun itiraz amacıyla değil, mesele hakkında daha fazla bilgi sahibi olmak amacıyla sorulduğunu aktaran Mevdûdî, meleklerin Allah'ın hiçbir işine itiraz edemeyeceğini, esasen onların Halife denince, yaratılacak varlığa bazı güçler verileceğini anladıklarını fakat böyle seçilmiş bir yaratığın, evrenin zorunlu kanunlarla yönetilen düzenine nasıl uyum sağlayacağını anlayamadıklarını belirtmiştir.¹³⁶

Tevrat'ta baktığımızda ise ne Hz. Âdem'in yaratılışından önce Rab Yahve'nin meleklerle görüşmesinden, ne de yaratılıştan sonra meleklerin ona secde edişinden bahsedilmektedir.¹³⁷

g. Tevrat'ın Tahrifi

Kur'an-ı Kerim'de Yahudilere, Allah'tan gelen emirlerin içinde bulunduğu kutsal bir kitap olan Tevrat'ın gönderildiği ifade edilir. Yahudiler de Tevrat'ın Tur dağında Hz. Musa'ya Tanrı tarafından verildiğine ve Tanrı'nın emirlerinin Hz. Musa tarafından yazıldığına inanırlar. Hz. Musa İsrailoğulları'ndan Tevrat'ı muhafaza etmelerini, nesilden nesile aktarmalarını ve gelecek nesillere öğretmelerini istemişti. Fakat onlar en başından beri Tevrat'a ilgisiz kalmışlardı. Seneler sonrasında ise nesiller arası aktarımı görevi unutulmuş,

¹³⁴ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, I/ 64.

¹³⁵ *Kur'an Yolu*, I/104-105.

¹³⁶ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kuran*, I/62.

¹³⁷ Bolay, "Âdem", s. 360.

din adamlarının sadece kendilerinin Tevrat okumaları yapması ile halk Tevrat'tan uzak kalmıştı. Allah Teala Kur'an'da, Yahudi din adamlarının dünya menfaati karşılığında kutsal kitaplarında değişime gittiklerinden, doğru ile yanlış birbirine katıp eksiltme ya da eklemeler yaptıklarından bahsetmektedir.¹³⁸ Bu bağlamda âyette şu şekilde ifade edilmiştir: “*Elleriyle kitap yazıp sonra onu az bir bedel karşılığında satmak için, 'Bu Allah'ın katındandır.'* diyenlere yazıklar olsun! Elleriyle yazdıkları yüzünden vay haline onların! Ve yapıp ettikleri yüzünden vay haline onların!”¹³⁹ Başlangıçta halkta oluşan bid'at ve cehaletle mücadele etmek için, Tevrat'ta onlara karşı cevap bulamamaları neticesinde, kendi doğrularını vahiymiş gibi metinler içine ilave etmişlerdi. Fakat sonra cevap bulamadıkları bütün konularda bu ilave ve eklemeleri yapar hale gelmişlerdi. Sonuç olarak da hakiki Tevrat tanınmaz hale gelmiş, büyük bir tahrife uğramıştı.¹⁴⁰

Tahrifin nasıl olduğu hususunda görüşleri incelediğimizde Yıldırım, lafızların değiştirilmesi veya yanlış yorumlanması şeklinde gerçekleşmiş olabileceği gibi; savaş, yangın, afetler gibi sebeplerle metinlerin kaybolması sonucunda da olabileceğini söylemiştir.¹⁴¹ Bugün elde mevcut olan Tevrat'ın, Hz. Musa'nın, ölümüne yakın bir zamanda bir sandık içinde Yeşu Peygambere teslim ettiğini, Babil İmparatoru Buhtunnasr'ın Kudüs'e saldırdığı dönemde Tevrat'ın sandık içinde yanarak kül olduğu bildirilmektedir.¹⁴²

Tahrifle ilgili bu görüşlerin neticesinde, mevcut Tevrat metninin içerdiği tutarsızlıklar bazı bilginleri araştırıp inceleme yoluna götürdü. Yapılan araştırmalar sonucu eldeki Tevrat'ın dört ayrı rivâyetin birleştirilmesinden oluşturulduğu 19. asrın ikinci yarısında anlaşılmış oldu. Meselenin karıştığı noktalar ise, bu dört metinde kullanılan kaynakların çokluğu ve sayısız uyumsuzluktu. Önemli bazı olayların anlatılışındaki farklılıklar, aynı şahıslarla ilgili isimlerdeki tutarsızlıklar, tahrife dair örnekler olarak çeşitli incelemelerde gösterilmiştir.¹⁴³

Tahrif meselesi müfessirlerin yanı sıra mütekelliminlerin eserlerinde de sıklıkla bahsedilmiş, pek çok âlim reddiyelerinde bu konulara yer vermiştir. Rahmetullah el-Hindî'nin (ö. 1891) İzhârü'l-hakk'ı daha sonraki çalışmaları etkilemiş önemli bir reddiyedir. Son dönemdeki reddiye yazarları içinde Kitâb-ı Mukaddes'in tahrifi konusunu en sistematik biçimde işleyen Rahmetullah eserinde, önceki peygamberlere gönderilen kitapların tahrifi,

¹³⁸ Uğur, *Tevrat'ın Kur'an'a Arzı*, s. 44-45.

¹³⁹ *Kur'an Yolu*, I/148.

¹⁴⁰ Uğur, *Tevrat'ın Kur'an'a Arzı*, s. 45.

¹⁴¹ Yıldırım, Suat, *Mevcut Kaynaklara Göre Hıristiyanlık*, D.İ.B. Yay., Ankara, 1988.

¹⁴² Uğur, *Tevrat'ın Kur'an'a Arzı*, s. 45.

¹⁴³ Yıldırım, *Mevcut Kaynaklara Göre Hıristiyanlık*, s.

nesih, teslis, Kur'an-ı Kerim ve Hz. Muhammed'in nübüvvetiyle ilgili konuları ele almıştır. İbn Hazm'ın *el-Fasl* adlı eserinin Hıristiyanlığa dair bölümleri, teslis ve tahrif konularında diğer eserlere nisbetle daha bol malzeme ihtiva etmektedir. İncillerle diğer kitapların içerdiği çelişkileri tesbit edip ilk defa sistematik biçimde ortaya koyan âlim İbn Hazm olmuştur.¹⁴⁴

Mevdûdî'nin tahrif ile ilgili görüşleri ise şu şekildedir: Tevbe suresi 111. âyetten hareketle, “*Allah'ın Tevrat'ta, İncil'de ve Kur'an'da yer almış gerçek bir vaadidir.*” ifadelerini yorumlarken, orijinal Tevrat nüshasının birçok şekilde değişikliklere uğramış olduğunu, bazı bölümlerin çıkartıldığını ve aslında olmayan bazı bölümlerin de ona ilave edilmiş olduğunu aktarır. Böylece, şimdiki bu haliyle Tevrat'ın, safi olarak Allah'ın kelamı olmayıp, bazı Yahudi âlimlerin içine ekledikleri birçok yorumu da ihtiva ettiğini söylemiştir. Bazı yerlerde Yahudilerin rivâyetlerini, ırkçı önyargılarını, hurafelerini, arzu ve isteklerini, hukuksal yorumlamaları gibi Allah'ın sözüne karıştırdıkları ne varsa, bunları Allah'ın sözünden ayırt edebilmenin mümkün olmadığını ifade etmiştir.¹⁴⁵

Mevdûdî tahrifle ilgili görüşüne delil teşkil etmesi bağlamında, Hz. Musa ve Hızır kıssasının aktarıldığı Kehf suresi 57. âyet ile ilgili, Kitâb-ı Mukaddes'te herhangi bir olay aktarımının olmadığını ama Talmud'da bu konunun aktarıldığını söylemiştir. Fakat olayın kahramanının Talmud'da Hz. Musa (a.s) değil, Levi'nin oğlu Rabbi Jochanane olarak rivâyet edildiğini söylemiştir. Çıkıştan önce meydana gelen olaylar gibi, bu olayın da doğru olarak aktarılmış olup, yıllar geçtikçe üzerinde değişiklik ve tahrifler yapılmış olmasının mümkün olduğunu ifade eder. Bununla birlikte bazı Müslümanların da Talmud'dan etkilenip Hz. Musa (a.s) kıssasının Hz. Musa (a.s) ile ilgili değil, aynı anda başka bir şahısla ilgili olduğuna inandıklarını aktaran Mevdûdî, Talmud'un nakline binaen bu görüşte olduklarını söylemiştir. Bu bağlamda Ubey b. Ka'b'dan rivâyet edilen bir hadiste, Hz. Peygamber'in (s.a.s) bu olayı açıklığa kavuşturduğunu ve Musa ile Hz. Musa'nın (a.s) kastedildiğini nakletmiştir. Bir Müslümanın Talmud'un görüşünü kabul etmesini abes görmüş ve tahrif konusundaki fikrini bu hadisi naklederek delillendirmiştir.¹⁴⁶

Tahrifin müsebbipleri olan Yahudi âlimlerin sapkınlıklarıyla ilgili açıklama yapan Mevdûdî, Allah'ın kitabından herhangi bir delil getirmeksizin emirler, yasaklar ve sünnetler belirler hale geldiklerini ifade eder. Bu hususta Tevbe suresi 31. âyette “*Onlar Allah'ı bırakıp da âlim ve rahiplerini rabler edindiler.*” belirtilmiş olması üzerine şöyle der:

¹⁴⁴Sinanoğlu, Mustafa , “Reddiye”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 2007, XXXIV/519.

¹⁴⁵ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kuran*, II/278.

¹⁴⁶ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kuran*, III/182-183.

“Din düzeni içerisinde, işleri, sırf Allah’ın şeriatını öğretmek ve toplumun ahlakını ıslah etmek olan kişiler, gitgide öyle bir özellik kazanmaya başladılar ki, artık onlar kendi arzu ve heveslerine göre istediklerini haram istediklerini de helal kılmaya başladılar.”¹⁴⁷

Netice olarak Mevdûdî, Yahudi din adamlarının, ilahi kitaplarını kendi arzu ve isteklerine uydurmak için değiştirmekle kalmayıp, orijinal metne kendi yorumlarını katarak, ulusal tarihlerini, batıl inançlarını, kendi uydurdukları teorilerini, felsefe ve kanunlarını ekleyerek değiştirdiklerini söylemiştir. Herhangi bir şekilde İlahi Kitap’a dahil olan her tarihi hikaye, her yorum, her insan uydurması inanç ve insan yapısı kanununun, “Allah’ın Kelamı” olarak kabul gördüğünü ifade etmiştir.¹⁴⁸

3. Ahlakî Boyut

a. Hz. Meryem’e İftira

Yahudilerin inkar etmeleri ve hiçbir delil olmaksızın Hz. Meryem’e zina isnad ederek büyük bir iftirada bulunmaları sebebiyle Allah’ın onları lanete uğrattığını aktaran Taberî, Abdullah b. Abbas, Süddi ve Cüveybir’den rivâyetle de bu iftiranın zina ile ilgili olduğunu nakleder.¹⁴⁹

Âyette Hz. Meryem’e atılan iftira durumundan şöyle bahsedilmiştir: “*Bir de inkâr etmelerinden ve Meryem’e büyük bir iftira atmalarından.*”¹⁵⁰ Bu hususta Mevdûdî diğer müfessirler gibi düşünmemektedir. Hz. İsa’nın doğumu ile ilgili Hz. Meryem’e atılan iftiranın burada “küfür” olarak nitelendirildiğini, masum Meryem’in veya oğlunun şahsına değil, Allah’ın Rasûlü İsa’ya (a.s) yöneltilmiş bir iftira olduğunu bildirir. Yahudilerin onun mucize olarak babasız dünyaya gelişi konusunda hiçbir şüpheye meydan bulamadıklarını, çünkü Allah’ın bütün topluluğu bu mucizeye şahit tuttuğunu söylemektedir.

İsrailoğulları’ndan soylu ve dindar bir aileye mensup olan Hz. Meryem’in, yeni doğmuş bir çocukla eve döndüğünde orada büyük bir topluluğun biriktiğini ve ondan bir açıklama yapmasını istediklerini nakleder. Meryem suresi 30. âyette şöyle aktarılmıştır: “*Hz. Meryem sadece çocuğa işaret etmişti, kalabalık beşikteki bir çocuğun nasıl konuşabileceğini anlayamadılar, fakat onları şaşkırtacak bir şekilde çocuk topluluğa hitap ederek fasih (düzgün)*

¹⁴⁷ el-Mevdûdî, Seyyid Ebu’l-A’lâ, *Kur’an’ın Dört Temel Terimi*, trc. Mahmut Osmanoglu, Özgün Yay., İstanbul, 2001.

¹⁴⁸ Mevdûdî, *Tefhîmü’l-Kuran*, I/89.

¹⁴⁹ Taberî, *Camiu’l-Beyan*, III/162.

¹⁵⁰ Nisa, 4/156.

bir dille konuşmaya başlayarak; 'Ben Allah'ın kuluyum. Allah bana kitap verdi ve beni peygamber yaptı' dedi.'" Bu şekilde Allah'ın dedikoduyu kökünden kesmiş olduğunu, bu nedenle Hz. İsa (a.s) kendisini bir peygamber olarak ilan edinceye kadar kimsenin Hz. İsa'yı (a.s) gayri meşru bir çocuk olarak, Hz. Meryem'i de zâniye olarak suçlayamadığını aktarır.¹⁵¹

b. Yahudilikte Kadının Durumu

Kadın algısı, genel anlamda toplumların geleneklerinin, inanışlarının/inançlarının ve sosyal yapılarının tesirinde olarak şekillenmiştir. Özellikle dinî anlamdaki uygulamalar bu hususta daha etkin rol oynamaktadır. Yahudilikle ilgili olarak kadının bu dinsel çerçevedeki konumuna bakmak gerekirse Tevrat'taki algı ve ilk dönem Yahudi toplumundaki durumdan itibaren inceleyerek başlanmalıdır.

Genel olarak Tevrat'ta ismi geçen kadınlar bağlamında bakıldığında, onların cinsellik, doğurganlık ve fiziksel güçlerinin yanı sıra bilgelik veya beceriklilikle (manevi güç) ilişkilendirilip, sahip oldukları bu özellikleri kritik dönemlerde kavimlerini ya da ailelerini yönlendirme/kurtarma yönünde kullanmalarından dolayı olan etkileri neticesinde zikredildikleri görülmektedir. Ayrıca peygamberlik, Tanrı'yla konuşma, kehanette bulunma ve dua etme gibi birçok dini fonksiyonla bağlantılı olarak da etkin oldukları gözlemlenmektedir.¹⁵²

Tevrat genelinde çoğu kez kadınlardan ve kadınların tecrübelerinden yeteri kadar bahsedilmediğini, dolayısıyla ismi geçen sayılı misallerin de kadının konumu bağlamında aktif ve pozitif örnekler olmalarına karşın daha çok istisnâ misaller olarak kaldığına işaret edilmiştir. Bu tespite göre, Tevrat'ta zikredilen kadın örneklerinin, çoğunlukla bastırılmış kadın sesleri içinden sonraki nesillere ulaşan şanslı örnekler olduğu bilgisi ortaya çıkmaktadır.¹⁵³

Tevrat dışında kalan, toplumsal yaşantıda tezahür eden literatüre bakıldığında, cinsel suç, yani evlilik dışı ve yabancı kadınlarla ilişki en büyük günah kapsamında görülmüş, daha sonra Rabbanî literatürde de yer alacağı üzere, kadınların günaha meyyal oluşlarına ve ayartıcılıklarına vurgu yapıldığı görülmektedir. Hukukî bağlamda bakıldığında ise, ferdî misallerde görülenin aksine ikincil bir uygulama olduğu, negatif bir kadın algısının hakimiyeti vardır. Özellikle ibadetler, evlilik ve boşanma, miras, zina, tecavüz, iftira, topluma üyelik,

¹⁵¹ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kuran*, I/426.

¹⁵² Gürkan, Salime Leyla, "Yahudi Geleneğinde Kadın Algısı", *18-19 Şubat 2012 (Uluslararası Sempozyum) Dinler Tarihi Araştırmaları*, VIII, 2012, s. 636.

¹⁵³ Gürkan, "Yahudi Geleneğinde Kadın Algısı", s. 636.

ahde katılma gibi konular bağlamında kadın erkeğe bağlı ve hatta daha düşük konumda olarak yer almıştır. Tevrat hukukunun geneline bakıldığında ise, dinî ve sosyal açıdan topluma tam üyeliğin erkeğe ait görüldüğü, kadının ise ekonomik, sosyal ve dinî açıdan erkeğe bağımlı veya daha düşük konumda yer aldığı bir sistem olarak tanımlamak mümkündür. Kadın daha çok annelik yönü ile, ebeveyne hürmet konularındaki yasak ve cezalar söz konusu olduğunda erkek ile eşit bir konuma geçmektedir. Bu durumu Gürkan şöyle toparlamaktadır:

“Tevrat hukuku erkeklerden oluşan din adamı ve âlim sınıfının, yani toplumun en üst katmanında yer alan ayrıcalıklı erkeklerin oluşturduğu bir alan olduğundan, sadece bu kesimin bakış açısını yani erkek lehine tek taraflı bir bakış açısını yansıtmakta; bu şekliyle, kadının tamamen geride kaldığı bir alana karşılık gelmektedir.”¹⁵⁴

Genel anlamda şu ifadelerle konuyu ifade etmek mümkündür: “‘Cins’ olarak ürkütücü ve itici kadın algısına karşılık ‘eş/anne’ olarak sevgi ve saygıya layık kadın algısı.”¹⁵⁵

İkinci Mabet dönemine (M.Ö. 515 - M.S. 70) ait hikmet literatüründe görünen, kadınların ayartıcı ve günah işlemeye temayüllerinin olduğu anlayışı ve bununla ilintili olarak kız çocuk sahibi olmanın dahi şanssızlık biçiminde algılanması Rabbanî literatürde de yer almaktadır.¹⁵⁶

Kur’an-ı Kerim, Şeytan’ın önce Hz. Havva’yı kandırdığını daha sonra da onu kullanarak Hz. Âdem’i yoldan çıkardığı şeklindeki yaygın bir kanaati yalanlar ve Şeytan’ın her ikisini birden baştan çıkardığını, ikisinin de beraber aldatıldığını bildirir. Bu iki rivâyet arasındaki fark önemsizmiş gibi görünmesine rağmen, yine de bu iki rivâyetin dikkatli bir değerlendirmesi, onların çok farklı neticeler doğurduğunu gösterecektir. İlk rivâyet, kadının toplum, hukuk ve ahlâk yönünden düşük bir konuma gelmesinde büyük rol oynamış; oysa Kur’an’ın söylediği rivâyet ise, kadının durumunun üstün bir seviyeye çıkarılmasını sağlamıştır.¹⁵⁷

Taha suresi 116. âyete göre Şeytan’ın ilk olarak saptırmak istediği kimse Hz. Havva değil, Hz. Âdem’dir. Oysa Araf suresi 20. âyete göre Şeytan her ikisini de kandırmış ve her ikisi de ona aldanmışlardı. Fakat Şeytan’ın çabalarının ilk ve direkt hedefi yine Hz. Âdem’di. Bunun aksine Kitâb-ı Mukaddes’e göre “yılan yasak ağacın meyvesinden yemesi için ilk önce kadını kandırdı sonra kadın da kocasını kandırdı.” (Tekvin: 3)¹⁵⁸

¹⁵⁴ Gürkan, “Yahudi Geleneğinde Kadın Algısı”, s. 637-638.

¹⁵⁵ Gürkan, “Yahudi Geleneğinde Kadın Algısı”, s. 644.

¹⁵⁶ Gürkan, “Yahudi Geleneğinde Kadın Algısı”, s. 645.

¹⁵⁷ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, II/ 21.

¹⁵⁸ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, III/ 281.

c. Yahudilikte Zina Suçu ve Cezası

Zina, sağlıklı bir toplum yapısının temelini oluşturan çekirdek aile hayatında eşler arasında güven ve birlikteliğe zarar vermekte, toplumun diğer bireyleri arasında da çeşitli sıkıntılara yol açmaktadır. Toplumda zinadan kaynaklanan güvensizliğin giderilmesi, kaosa neden oluşturabilecek münasebetlerin önlenmesi amacıyla Yahudilik ve İslam'da özel hüküm ve uygulamalar vaz edilmiştir.¹⁵⁹

Yahudilik'te "niuf, zenut" gibi İbrânîce kelimelerle anlatılan zina en büyük suçlardan biridir. Erken dönemlerde zina kavramı büyük oranda "kadının kocasının mülkü oluşu" kavramıyla ilişkilendirilmişti. Kadın kocanın özel mülkü olduğuna göre zina doğrudan doğruya mülke tecavüz anlamına geliyordu. Bu hukukî anlayışın yanında dinsel bağlamda zina eden kirlenmiş kabul edilirdi. Sürgün sonrasında daha teolojik bir anlama bürünen zina Tanrı'ya karşı işlenen bir suç ve putperestlik olarak algılanmıştır.¹⁶⁰

Tevrat'ta zina fiilini işlemek, namussuzluk, alçaklık, iğrençlik, rezillik, İsrail milleti arasındaki kötülük, tanrı halkları arasından atılmaya layık olmak, buyruklarını yerine getirmemek, kutsal adına leke sürmek onun ahdini çiğnemek, gazabını çekmek ve ölüme müstahak olmak ifadeleriyle anılmaktadır. Zina yasağı, Hz. Musa'ya verilen on emirin içerisinde yer almakla, neticesi ölümle sonuçlanacak, en önemli üç suçtan (putperestlik, öldürmek, zina) birini teşkil etmektedir.¹⁶¹

Yahudilikte zina, gönüllü olarak evli veya nişanlı bir kadınla yapılan gayr-i meşru ilişkidir. Bu fiilde kadının evli veya nişanlı olması şarttır. Evli veya bekâr bir erkeğin, bekâr veya nişanlı olmayan biriyle ilişkisi zina olarak kabul edilmemektedir.¹⁶²

Yahudilerin Hz. Muhammed'e (s.a.s.) yargı bağlamında danışmaları, onu hakem tayin etmeleri ile ilgili âyette şöyle ifade edilmektedir: "*İçinde Allah'ın hükmü bulunan Tevrat yanlarında olduğu halde seni nasıl hakem tayin ediyorlar; bunun ardından da yüz çevirip gidiyorlar. Onlar asla inanmış değildirlir.*"¹⁶³ Bu âyetin iniş sebebinin, Hayber Yahudileri'nden saygıdeğer ailelere ait bir kadınla bir erkek arasındaki gayri meşru ilişkinin neden olduğu bir dava olduğunu aktaran Mevdûdî, Tevrat'a göre ikisinin de cezasının 'recm' olduğunu söyler. Yahudilerin bu cezayı vermek istemediklerinden, davayı Hz. Peygamber'e (s.a.s) getirmeye ve recmden başka ceza verirse hükmü kabul etmeye karar verdiklerini

¹⁵⁹ Yiğitoğlu, Mustafa, Habergetiren, Ömer Faruk, "Yahudilik ve İslam'da Zina Suçu ve Cezası", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi*, 2016, c. 5, s. 272.

¹⁶⁰ Hasanov, Eldar, "Zina", *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 2013, XLIV/444.

¹⁶¹ Yiğitoğlu, "Yahudilik ve İslam'da Zina Suçu ve Cezası", s. 273.

¹⁶² Yiğitoğlu, "Yahudilik ve İslam'da Zina Suçu ve Cezası", s. 291.

¹⁶³ Maide, 5/43.

aktaran Mevdûdî, Hz. Peygamber'in (s.a.s) davayı dinleyince, recm edilmelerine hükmettiğini fakat Yahudilerin reddettiğini nakleder. Bunun üzerine Hz. Peygamber'in (s.a.s) kendilerine cezanın Tevrat'ta ne olduğunu sorduğunu "Suçluları kamçılar, yüzlerini siyaha boyamak ve bir eşeğe bindirilmektir." dediklerini, Hz. Peygamber'in (s.a.s) bunun üzerine zina eden evli bir çiftin cezasının gerçekten dedikleri gibi olup olmadığına dair yemin etmelerini istediğini aktarır. Biri dışında hepsi yemin edip Yahudilerce Tevrat'ın en büyük âlimi sayılan İbn Sürya'nın ses çıkarmaması üzerine Hz. Peygamber'in (s.a.s) bunun gerçek olup olmadığını söylemesini ondan istediğini, İbn Sürya'nın "Bana böylesine ağır bir yemin vermeseydin, zina cezasının, suçluları recmetmek olduğunu asla itiraf etmeyecektim. Gerçek şu ki, zina edenler içimizden büyük kabul edilen kişiler olduğunda, yargıçlarımız suçlularımızı salıverirlerdi. Fakat bu haksızlık halk arasında büyük hoşnutsuzluğa yol açınca Kanun'da değişiklik yaptık ve şimdi suçluları recmetmek yerine kamçılıyor ve yüzlerini siyaha boyayıp, bir eşeğe bindiriyoruz." dediğini nakleder. Bunun üzerine Yahudilerin yapacağı bir şey kalmamış ve suçlular Hz. Peygamber'in (s.a.s) emriyle recmedilmişlerdi.¹⁶⁴

Zina suçunun karşılığı bedenî ve malî niteliktedir. Talmud cezaları; taşlama, yakma, öldürme ve boğma şeklinde dört kısma ayırmaktadır. Zina, Tanrı'nın emrine itaatsizlik ve ahdini çiğnemek olarak görüldüğünden, zaniye verilecek karşılığın maksadı Tanrı'nın öfkesini dindirme, İsrail halkları arasındaki kötülüğün bertaraf edilmesi ve işlenen fenalığın yayılmasını engellemektir. Yahudi Hukuku'nda zina suçunun karşılığı ölüm cezası olarak belirtilmesine rağmen, bunun bazı ilişkiler haricinde nasıl ve ne şekilde uygulanacağı konusunda net bir ifade bulunmamaktadır. Ölümle sonuçlanacak bu cezanın şekli recm, yakılma, asılma veya boğulmadır.¹⁶⁵

Recm, mahkeme kararı neticesinde uygulanır. Ancak, cezanın uygulanacağı yerler konusunda farklılıklar bulunmaktadır. Metinlerde evli olup bakire olmayan kızın cezasının uygulanacağı yer, babasının evinin kapısı veya şehrin kapısı olarak belirtilmesine rağmen diğer zaniler için belirlenmiş özel bir mekân bulunmamaktadır. İnfaz, erkeklere üzerlerinde elbise olmaksızın, kadınlara ise gömlekleli olarak şahitlerin ilk taşı atması, sonrasında kalabalıkta bulunanların bu işlemi tamamlaması şeklinde gerçekleştirilmektedir. Tevrat'ta uygulama halkın toplanarak cezayı gerçekleştirmesi şeklindedir. Fakat Rabbiler hukukunda farklı olarak recm, kalabalıktaki her bireyin taş atması yerine, önce şahidin çukura itmesi, zaninin ölmemesi durumunda, ikinci şahidin büyük bir taşı göğsüne atması biçimindedir. Bu işlem sonucunda da kişi ölmezse halkın taşlaması sonucunda infaz nihâyete erdirilir.

¹⁶⁴ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, I/ 484.

¹⁶⁵ Yiğitoğlu, "Yahudilik ve İslam'da Zina Suçu ve Cezası", s. 280.

Şahitlerden bir kişinin vazgeçmesi gibi suçun tespitinde bir eksikliğin ortaya çıkması durumunda, zani bekletilmekte ve infaz bir sonraki yargılamaya kadar durdurulmaktadır. Ölen suçluların ve infaz sırasında atılan taşların gömüleceği yerin şehrin dışında bir mekân olması şarttır. Ayrıca recm cezasına çarptırılmış kişiler, tanrı katında kötü bir fiili işlediklerinden dolayı defnedilirken dini ritüellerden de mahrum bırakılmaktadır.¹⁶⁶

d. Yahudilerin Yaşayacağı İki Fesat Dönemi

Kur'an'da İsrâiloğulları'nın iki defa fesat çıkardıkları ve bu yüzden başlarına gelen felaketler anlatılmaktadır. Müfessirlere göre bu felaketler, Buhtunnasr tarafından m. ö. 587'de ve Romalılar tarafından M. S. 70 ve 135 yıllarında yenilgiye uğratılmalarıdır.¹⁶⁷

Âyette: “Biz kitapta İsrailoğullarına şöyle bildirmiştik: ‘Yeryüzünde mutlaka iki defa fesat çıkaracak, çok böbürleneceksiniz.’”¹⁶⁸ şeklinde ifade edilen ve Yahudilerin çıkaracakları iki büyük fitne olayından bahsedilen bu hususta Mevdûdî, böyle ikazların Kitâb-ı Mukaddes'in muhtelif bölümlerinde yer aldığını aktarır. İlk fitneleri ve bunun kötü neticeleri ile ilgili olarak İsrailoğullarının Mezmurlar'da uyarıldıklarını, ikinci sapıklıkları ve bunun sonucu çektikleri cezanın ise Matta ve Luka İncili'nde yazılmış olduğunu bildirmektedir.¹⁶⁹

Hız. Musa'nın ölümünden sonra İsrailoğullarının Filistin'deki çeşitli putperest toplulukların etkisinde kalarak bir yandan tevhide dayalı inançlarını bozarken bir yandan da Tevrat'ın ilkelerinden sapıp kötülöklere bulaştıkları nakledilmiştir. Azgınlıklarını peygamberlerini öldürmeye kadar vardırımları sonucunda “ilk vaad”in gerçekleştiği, bu ilk vaad ile ilgili, tefsirlerde, Bâbil esaretinin de dahil olduğu farklı olaylardan söz edildiği aktarılmaktadır. Tarihî bilgilere göre ise bu ilk vaadin, milâttan önce VI. yüzyılda Babillilerin Kudüs'ü işgal etmeleri ve Süleyman Mâbedi'ni (Birinci Mâbed) yıkmalarıyla başlayan sürgün ve esaret sürecini ifade ettiği şeklinde bahsedilmektedir. 6. âyette, zamanın Pers Kralı Kyros'un milattan önce 539'da Bâbil'i ele geçirdikten sonra İsrailoğullarının ölkelerine dönmelerine izin vermesiyle başlayan ve milattan önce 63 yılına kadar süren millî birliğin yeniden kurulması, İkinci Mâbed'in inşası, Kudüs'ün imarı, dinî ve kültürel hayatın yeniden canlanması gibi olumlu gelişmelerin yaşandığı döneme işaret edildiği anlaşılmaktadır.¹⁷⁰

¹⁶⁶ Yiğitoğlu, “Yahudilik ve İslam'da Zina Suçu ve Cezası”, ss. 287-288.

¹⁶⁷ Harman, “Yahudilik”, s. 221.

¹⁶⁸ Kur'an Yolu, III/463.

¹⁶⁹ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kuran*, III/79.

¹⁷⁰ Kur'an Yolu, III/464.

Mevdûdî ilk fesat hakkında, Mezmurlar'da konunun geçiş şekline bahseder. Mezmurlar'da İlk uyarıyı yapanın Hz. Davut olduğunu, onlara putlara kulluk etmelerinden, kızlarını ve oğullarını şeytana kurban etmelerinden, çok kan döktüklerinden ve Rabbin öfkesinin artıp onları o sapkın milletlerin eline bıraktığından bahsettiği nakledilmiştir. Mevdûdî ise bu olayların, sanki gerçekten olmuş gibi geçmiş zaman kipiyle anlatıldığını, Kutsal Kitapların önceden haber verilen şeylerin önemini vurgulamak için bu tür bir ifade kullandıklarını aktarır.¹⁷¹

Âyetteki “fesad”dan maksadın, İsrailoğulları'nın genel olarak Allah'ın Tevrat'ta koyduğu hükümleri çiğnemeleridir. Tefsirlerde iki fesaddan biri peygamber Eş'ya'yı (İşaya) öldürmeleri veya Ermiya'yı (Yeremya) hapsetmeleri; ikincisi ise Hz. Yahyâ'yı öldürmeleri, Roma yöneticileriyle iş birliği yaparak Hz. İsa'yı öldürmeye kalkışmaları şeklinde açıklanmaktadır.¹⁷²

İşaya ve Yeremya peygamberlerin onların artan bu sapkınlıkları, bozgunculukları karşısında seslerini yükselterek İsrailoğullarını uyardığını nakleden Mevdûdî, Mezmurlardan alıntılar ile devam eder. Hezeikel babında ise: “Beni unuttun, peki seninle işe gireceğim günlerde yüreğin dayanabilecek mi, ellerin kuvvetli olabilecek mi? Seni milletler arasında dağıtacağım ve seni memleketler arasına saçacağım ve murdarlığını senden gidereceğim. Milletlerin gözü önünde sen kendiliğinden bozulacaksın ve bileceksin ki ben Rabbin.”¹⁷³ şeklinde uyarıldıklarından bahsedilmektedir.

Bu noktada Mevdûdî, İsrailoğullarının ilk sapkınlıkları sırasında onlara bu şekilde yapılan uyarıların yanı sıra, ikinci sapkınlıkları esnasında bunun sonuçlarına ve kötü akibetine karşı Hz. İsa (a.s) tarafından uyarıldıklarını söylemektedir. Evlerinin ıssız bırakılacağı, yaşadıkları yerde taş üstünde yıkılmadık taş bırakılmayacağı şeklinde ikazlarda bulunan Hz. İsa'nın, çarpmıha girmek üzere götürülürken bu şekilde ihtarlarda bulunduğu ifade edilmiştir.¹⁷⁴

İlk fesatın gerçekleşmesi ile ilgili âyette: “*Bu iki fesattan ilkinin zamanı gelince üzerinize güçlü kuvvetli kullarımızı gönderdik. Bunlar, evlerin arasında dolaşıp köşe bucak her tarafı aradılar. Bu, yerine getirilmiş bir vaad idi.*”¹⁷⁵ şeklinde geçmektedir. Mevdûdî, bu

¹⁷¹ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, III/79.

¹⁷² *Kur'an Yolu*, III/463.

¹⁷³ Hezekiel, 22:14-16.

¹⁷⁴ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, II/80-82.

¹⁷⁵ İsra, 17/5.

âyette Asurluların ve Babillilerin İsrailoğulları'nı helak ettiklerinden bahsedildiğini söylemektedir. Bu olayı tam olarak anlayabilmek için Yahudi tarihini incelemek gerektiğini ifade edip devamında özetle bilgi aktarmaktadır. Hz. Musa'nın (a.s) ölümünden sonra İsrailoğulları, Filistin'e girdiklerinde Filistin'de, Hittiler, Kenanlılar, Perizziler, Filistinliler, Yebusiler, Hiviler, Amoriler vardı. Bu topluluklar putperestliğin en kötü şekillerini benimsemişlerdi. Tevrat'ta verilen emirlerde İsrailoğulları'na açıkça bu toplulukları yok etmeleri, Filistin'i onlardan almaları, bu insanlarla karışmaktan kaçınmaları ve ahlâkî ve ideolojik zayıflıklardan kaçınmaları emredilmekteydi. Fakat İsrailoğulları Filistin'e girer girmez bu hidâyeti (yol göstermeyi) bir kenara attılar. Sadece birleşik bir krallık kurmayı becerememekle kalmadılar. Aynı zamanda kavmiyetçiliğin dar görüşlülüğü içine hapsedildiler. Her kabile fethedilen topraklardan bir kısmını ele geçirip bağımsız bir devlet kurmak istiyordu. Putperestlere kendi topraklarında yaşama izni vermek zorunda kaldılar. Bu putperest topluluklarla karışmanın birinci sonucu İsrailoğulları'nın putperest olmaları ve yavaş yavaş başka kötülüklerle de alışmalarıdır.

İsrailoğulları'na isabet eden ikinci akibet ise, fethetmedikleri şehir devletlerinin ve topraklarına hiç dokunmadıkları Filistinlilerin birleşip, arka arkaya yaptıkları saldırılarla Filistin'in büyük bir bölümünü ele geçirmeleri ve sonunda Kutsal Tabut'u da elde etmeleridir. İşaya ve Yeremya peygamberlerin tüm çabalarına rağmen Yuda halkı putatapıcılıktan ve diğer kötülüklerden vazgeçmeyince Babil Kralı Nebukadnazar M.Ö. 598'de Kudüs dahil tüm Yuda krallığını ele geçirdi ve Yuda kralını da esir aldı. O zaman bile İsrailoğulları yola gelmediler ve Yeremya Peygamberin sözlerine ve uyarılarına kulak asmadılar. Durumlarını düzeltecekleri yerde Babillilere isyan edip yönetimi ele geçirmeyi planladılar. En sonunda Nebukadnazar M.Ö. 587'de Yuda'yı istila edip tüm önemli şehirleri yerle bir ederek onları ağır bir şekilde cezalandırdı. Kudüs'ü ve Hz. Süleyman'ın mabedini yerle bir etti ve taş üstünde taş bırakmadı. İsrailoğulları'nın çoğunu oradan çıkardı ve onları çevre ülkelere dağıttı. Geride kalan topluluk, çevre topluluklar tarafından lanetlendi ve her tür kötülüklerle maruz kaldı. Bu, İsrailoğulları'na uyarı olarak verilen ilk felaket ve bunun sonucu çektikleri ilk ceza idi.¹⁷⁶

Yahudilerin genelinin ve dini liderlerinin ne durumda olduklarını anlayabilmek için Hz. İsa'nın (s.a) dört İncil'de yer alan vaazlarında onlara yönelttiği eleştirilere bir göz atılmalıdır. Yahya (a.s) gibi bir din adamı onların gözü önünde öldürülmüş fakat bu barbarlığa karşı hiç kimse sesini çıkarmamıştır. Daha sonra topluluğun dini liderlerinin hepsi sözbirliği

¹⁷⁶ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, III/82-84.

ile Hz. İsa'nın (a.s) ölüm cezasına çarptırılmasını istemişlerdir. Bu azgınlığa yas tutacak sadece bir kaç doğru insan vardı. Bu Allah'ın İsrailoğulları'na verdiği son şansı, artık bundan sonra onların kaderi mühürlendi. Bundan kısa bir süre sonra Yahudilerle Romalılar arasında bir anlaşmazlık çıktı ve bu Yahudilerin M.S. 64-66 yıllarında açık bir isyan başlatmalarına neden oldu. Romalılar büyük bir askeri güçle saldırdılar ve M.S. 70'te Titus, Kudüs'ü zor kullanarak aldı. Kutsal Kudüs şehri ve Kutsal Mabet yerle bir edildi. Bundan sonra Filistin'de Yahudi etkisi o denli zayıfladı ki, Yahudiler iki bin yıldır güç kazanamadılar ve Kutsal Mabet hiç bir zaman tekrar inşa edilemedi. Daha sonraları Roma imparatoru Hadrian Kudüs'ü inşa ettirdi, fakat adını değiştirerek "Aelia" koydu. Fakat Yahudiler yüzyıllarca Kudüs'e giremediler. Bu, Yahudilerin ikinci kez sapmaları nedeniyle çektikleri cezaydı.¹⁷⁷

¹⁷⁷ Mevdûdî, *Tefhimü'l-Kur'an*, III/91-92.

II. BÖLÜM

HIRİSTİYANLIK İLE İLGİLİ ELEŞTİRİLER

1. Hz. Meryem'in Doğumu

İslâm'da üstün nitelikleri sebebiyle yüceltilen, iffet ve itaat simgesi bir şahsiyet olarak gösterilen Hz. Meryem, Hıristiyanlıkta “theotokos/tanrı doğuran” olarak nitelenmekte, Hıristiyanların ibadet hayatında önemli bir yer tutmakta, onun da Hz. İsa gibi aslî günahattan uzak olduğuna ve öldükten sonra semaya yükseldiğine inanılmaktadır.

Kur'an'da adı geçen İmrân'ın kim olduğu hususunda İslâm âlimleri tarafından farklı görüşler ileri sürülmüştür. Mukâtil, “İmrân ailesi” ifadesindeki İmrân'ın Musa ve Hârûn'un babası olup şeceresinin Hz. Ya'kûb'a dayandığını söylemekte, Kurtubî tefsirinde nakledildiğine göre Kelbî, İmrân'ı Hz. Meryem'in babası ve Hz. Süleyman'ın soyundan biri olarak aktarmaktadır. Ancak aynı adı taşıyan sûrede Âl-i İmrân ile alâkalı olarak anlatılanlar dikkate alındığında İmrân'ın Hz. Musa'nın değil Hz. Meryem'in babası olduğu anlaşılmaktadır.¹⁷⁸

Mevdûdî, Hz. Meryem'in anne ve babası ile ilgili bilgilerin tartışılması hususunda net bir bilgiye sahip olunmadığını düşünür. Bahse konu olan âyette şöyle geçmektedir: “*Bir zamanlar İmrân'ın karısı şöyle demişti: “Rabbim! Karnımdakini kayıtsız şartsız sana adadım, benden kabul buyur; kuşkusuz sensin her şeyi işiten, her şeyi bilen.”*”¹⁷⁹

Mevdûdî, âyette zikredilen “İmrân'ın kadını” ile “İmrân'ın karısı” kastediliyorsa, Âl-i İmrân suresi 33. âyette adı geçen İmrân'dan başka biri olmalı diye düşünmektedir. Bu durumda büyük dedelerinden sonra Hz. Meryem'in babasının bu adı aldığı sonucuna varılacağını aktarır. Fakat eğer “İmrân'ın kadını” ile İmrân ailesinden herhangi bir kadın kastediliyorsa, Hz. Meryem'in annesinin İmrân soyundan gelen bir kadın olduğu ortaya çıkar. Mevdûdî, bu görüşlerden birini tercih edebilecek sahipsiz bilgiye sahip olmadığımızı bildirir. Bazı Hıristiyan kaynaklarında Hz. Meryem'in babasının İaachim olarak geçmesine rağmen, tarihin, Hz. Meryem'in babasının kim olduğunu ve annesinin hangi aileye mensup olduğunu bildirmediğini ifade eder. Fakat eğer Luka'da, Hz. Meryem ile Hz. Yahya'nın annesi Elizabet'in kuzen oldukları görüşü doğru kabul edilirse, o zaman “İmrân'ın kadını”, İmrân ailesinden bir kadın anlamına gelecektir. Luka İncili, Hz. Zekeriyâ'nın (a.s.) karısı Elizabet'in “Harun'un kızlarından” olduğunu, yani İmrân'ın kızı veya İmrân'ın kadını olduğunu

¹⁷⁸ Harman, Ömer Faruk, “İmrân”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 2000, XXII/232.

¹⁷⁹ “إِذْ قَالَتِ امْرَأَتُ عِمْرَانَ رَبِّ إِنِّي نَذَرْتُ لَكَ مَا فِي بَطْنِي مُحَرَّرًا فَتَقَبَّلْ مِنِّي إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ” Al-i İmrân, 3/35.

aktardığını, Harun'un kız kardeşi Miryam ile bakire Meryem'i birbirine karıştırma gibi bir hatanın söz konusu olmadığını söylemektedir. Bu açıklamalardan her birinin bir değeri olduğunu düşünen Mevdûdî, İmrân'ın gerçekten Hz. Meryem'in babasının ismi mi, yoksa dedelerinden biri mi olduğu tartışmasının asıl konu olan Hz. İsa'nın mûcizevî doğumunu açıklamada herhangi bir fark teşkil etmediğini ifade eder.¹⁸⁰

Kur'an-ı Kerim'de Hz. Meryem ile alakalı zikredilen diğer bir âyete bakıldığında, "İmrân kızı Meryem" ifadesinden ¹⁸¹ babasının İmrân olduğunun anlaşılacağını düşünen âlimler olmakla birlikte Mevdûdî, bu âyetteki ifadede Hz. Meryem'in babasının adının İmrân olmasının da Hz. Meryem'in İmrân soyundan olmasının da mümkün olduğunu düşünmektedir.¹⁸²

Hz. Meryem'in dünyaya gelişine dair, Kur'ân-ı Kerîm dışındaki İslâmî kaynaklarda yer alan rivâyetlere göre, İmrân ve Hanne yaşlıdır ve çocukları olmamıştır. Bir gün ağaç üzerindeki bir kuşun yavrusunu beslediğini gören Hanne, Allah'a dua ederek kendisine bir çocuk vermesini diler ve eğer duası kabul edilirse doğacak çocuğu mâbede (Beyt-i makdis) adayacağını vaad eder. Bu vaad onun erkek çocuk beklediğini göstermektedir, zira Yahudi şeriatına göre mâbede erkek çocuklar adanmaktadır. Sa'lebî'nin aktardığına göre, Hanne'nin duası kabul edilir, fakat bir kız çocuğu dünyaya getirince şaşırır. Ancak Allah Hanne'nin adağını da kabul eder. Çocuğa annesinin isim vermesi ve babasından hiç söz edilmemesi, Hz. Meryem'in babasının daha o doğmadan önce vefat ettiği şeklinde yorumlanmaktadır.¹⁸³

Âl-i İmrân suresindeki âyetlerde Hanne'nin duası, kızına ismini vermesi ve adağından şu şekilde bahsedilmektedir; *"Bir zamanlar İmrân'ın karısı şöyle demişti: "Rabbim! Karnımdakini kayıtsız şartsız sana adadım, benden kabul buyur; kuşkusuz sensin her şeyi işiten, her şeyi bilen. Onu doğurunca dedi ki: "Rabbim! Onu kız doğurdum. -Oysa Allah onun ne doğurduğunu daha iyi bilmektedir- erkek de kız gibi değildir. Ben onun adını Meryem koydum, işte ben onu ve soyunu kovulmuş şeytana karşı senin korumana bırakıyorum. Bunun üzerine rabbi ona hüsnükabul gösterdi ve onu güzel bir şekilde yetiştirdi. Zekeriyâ'yı da onun bakımı ile görevlendirdi."*¹⁸⁴ Âyette geçen Hz. Zekeriya'nın (a.s) bakımla görevlenmesi ile ilgili Mevdûdî, Hz. Meryem'in rüşde erdiğinde ve gece gündüz Allah'a ibadetle meşgul olduğu Mâbed'e (Kudüs) kabul edildiğinde bu olayın olduğunu aktarmaktadır. O'nun koruyuculuğunu üstlenen Hz. Zekeriya'nın (a.s.) ise büyük bir ihtimalle Hz. Meryem'in

¹⁸⁰ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, I/253.

¹⁸¹ Tahrîm, 66/12.

¹⁸² Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, VI/ 215.

¹⁸³ Harman, "İmrân", XXII/232.

¹⁸⁴ Al-i İmrân, 3/35-37.

teyzesinin kocası ve Mâbed'in koruyucularından biri olduğunu bildirir. Yani Mevdûdî, onun Tevrat'a göre öldürülen Zekeriya Peygamber (a.s.) ile aynı kişi olmadığını ifade eder.¹⁸⁵

Hz. Meryem'in koruyuculuğunu üstlenme husunda diğer bir âyette şu şekilde geçmektedir: *“Bunlar sana vahiy yoluyla bildirmekte olduğumuz gayb haberlerindedir. İçlerinden hangisi Meryem'i himayesine alacak diye kura çekmek üzere kalemlerini atarlarken sen onların yanında değildin; onlar tartışırken de sen yanlarında değildin.”*¹⁸⁶

Bu âyetteki “kura çekme” olayı ile ilgili, Hanne'nin, adağı gereği çocuğunu doğar doğmaz veya süttten kesildikten sonra Hârûn soyundan din adamlarının bulunduğu Beyt-i Makdis'e götürerek teslim ettiği, Hz. Zekeriya'nın, Hz. Meryem'in teyzesinin kocası olduğu için onu himayesine almak istediği nakledilir. Fakat Yahudi din adamları, Hz. Meryem'in babası İmrân'ın kendi dinî liderleri olması sebebiyle çocuğu kendileri almak isterler ve Hz. Zekeriya'nın isteğini kabul etmezler. Karar verilemediği için Tevrat'ı yazdıkları kalemlerini suya atmak suretiyle kura çekerler. On dokuz veya yirmi dokuz kişi arasından sadece Hz. Zekeriya'nın kalemi suyun üzerinde kalır; böylece Hz. Meryem'in himayesini o üstlenir.¹⁸⁷

Yahudi din adamlarının bu göreve tâlip olma sebebi ile ilgili farklı bir detaya değinilmiştir. Onların bu vazifeyi üstlenmek isteme nedenlerinin, Hz. Meryem'in vefat etmiş olan babası İmrân'ın kıdemli ve saygı duyulan bir din adamı olması ya da dinî kitaplarda Hz. Meryem ve Hz. İsa'nın geleceğini bildiren ifadelerden Hz. Meryem'in üstleneceği görevi keşfetmiş olmalarından dolayı olduğu şeklindedir. Kuraya katılanlar Beyt-i Makdis'in hizmetçileri veya burada görevli din adamları olup, kendilerini Hz. Zekeriya ile aynı düzeyde görüp ancak kura yoluyla çözüme razı olduklarına göre, bu kişilerin üst düzey göreve sahip din adamları olması ihtimali yüksek görünmektedir.¹⁸⁸ Bu bilgiler bağlamında Yahudi literatürüne bakıldığında ise kızların mabette yetiştirilmesinden hiç bahsedilmediği için Hz. Meryem'in mabette eğitim gördüğüne dair apokriflerde yer alan bu tür bilgiler tartışmalıdır.¹⁸⁹

Hz. Meryem'in hayatını etkileyen diğer bir karar ile ilgili bir kura çekme olayı daha yaşanmıştır. Harman'ın aktardığı bilgiye göre, Âl-i İmrân suresi 44. âyetteki “kura çekme”, Hıristiyan geleneğinde evlenme çağına gelen Hz. Meryem ve onun himayesini üstlenecek olan Yusuf'la ilgilidir.¹⁹⁰

Bu bakış açısı minvalinde Yahudi geleneğini incelediğimizde ise bir kızın on iki (veya on dört) yaşına geldiğinde mabetten ayrılıp evlendiği görülmektedir. Ancak Hz. Meryem

¹⁸⁵ Mevdûdî, *Tefhimü'l-Kur'an*, I/253.

¹⁸⁶ Âl-i İmrân, 3/44.

¹⁸⁷ Taberî, *Camiü'l-Beyan*, III/241.

¹⁸⁸ *Kur'an Yolu*, I/563.

¹⁸⁹ Harman, “İmrân”, XXII/232.

¹⁹⁰ Harman, “İmrân”, XXII/236.

bakirelik yemini ettiğinden onun hakkında ne yapılacağı Rabb'e sorulup kura çekilir. Evli olmayan erkekler arasında çekilen kura sonucu Hz. Meryem'in, Davud'un oğlu Yusuf'la evlendirilmesi veya onun himayesine verilmesi kararlaştırılır. Yusuf kendisinin hem yaşlı hem çocuk sahibi olduğunu belirterek buna itiraz ederse de karar değişmez. Bunun üzerine Yusuf Hz. Meryem'i ve ona arkadaş olarak verilen altı bakireyi evine götürür, kendisi de çalışmak için başka bir şehre gider. Bir başka bağlam olarak İncil'i incelediğimizde ise Cebrâil'in (a.s), Nâsıra'da oturan Hz. Meryem'i ziyaret edip Hz. İsa'nın doğumunu müjdelediğinde Yusuf ile nişanlı olduğu ama müstakbel eşiyle birlikte oturmadığının bildirildiğini görürüz. Cebrâil'in (a.s), bir çocuk doğuracağını müjdelemesi karşısında Hz. Meryem'in bakire iken çocuğunun nasıl olacağını sorması üzerine meleğin, Rûhu'l-kudüs vasıtasıyla olacağını söylediği ifade edilmektedir.¹⁹¹ Fakat İslamî kaynakları incelediğimizde kura olayında nişanlısı ile ilgili bir anlatıma ya da aktarıma rastlanmamaktadır.

İslam çerçevesinden baktığımızda Hz. Meryem ile ilgili ona verilen değeri de müşahede ederiz. Bu nokta, İslam dininin farkını gösterecek biçimde şöyle ortaya konulmuştur:

“Meryem'in Yahudilerce yerilen, Hıristiyanlarca da aşırı övülen kişiliği İslam'da senteze kavuşmuştur. O, ne namusunu tehlikeye atmış iradesi zayıf bir kadın, ne de bir ana tanrıçadır. O, sadece bir peygamber annesidir. Ancak büyük faziletlere kavuşmuş, kavuşturulmuş bir peygamber annesi. Tanrı'nın anası değil, İsa'nın anasıdır. Kadınlara bir fazilet örneğidir.”¹⁹²

Netice olarak baktığımızda, Hz. Meryem'in Allah tarafından seçilmiş ve ismi Kur'an'ın bir suresine ad olmuş soylu ve iffetli biri olduğunu görürüz. Hz. İsa'ya (a.s) anne olması hasebiyle ayrı bir yere sahip olması, onun sahip olduğu bu ayrıcalıklı yere ulaşması vebî olduğu kadar ahlakî faziletinin de bir sonucudur. Çünkü o, daima ibadet ve zikirle meşgul olarak, Rabbi'nin huzurundan ayrılmayarak, iffetini koruyarak, Beyt-i Makdis'te dua ederek, secdelere kapanarak, namaz kılarak ve namaz kılan salihlerle bir arada bulunarak tam bir ahlakî kemale ermiş birisiydi.¹⁹³

¹⁹¹ Harman, “İmrân”, XXII/236.

¹⁹² Tümer, Günay, *Hıristiyanlıkta ve İslamda Hz. Meryem*, TDV Yay., Ankara, 2011, s. 180.

¹⁹³ Güç, Ahmet, “Kur'an-ı Kerim'e Göre Hz. Meryem ve İsa (a.s)”, *UÜİFD*, 1991, c. 3, sy. 3, s. 215.

2. Vaftiz

Terim olarak vaftiz, Hıristiyanlıkta, dine girmek, “aslî günahtan” kirli geçmişten temizlenmek ve kutsal hayat tarzına kavuşmak amacıyla ve belli usullere riâyet etmek suretiyle su ile yapılan bir sakrament (ayin)’tir.¹⁹⁴

İmanlı hayata ve kilise cemaatine katılma sakramenti olarak vaftiz, ilahi ışığı tanımak ve ebedî hayata katılmak yani kurtuluşa ermek için gerekli bir inisiyasyon sayılmıştır. Ahd-i Cedîd’de yer alan bilgiye göre İsa, Vaftizci Yahya tarafından Ürdün nehrinde vaftiz edilirken gökten Kutsal Ruh inmiş ve bir ses Hz. İsa’nın sevgili oğlu olduğunu söylemiş (Matta, 3/1-16; Markos, 1/1-11), böylece İsa’nın tebliğ görevi başlamıştır. Hz. İsa, çarmıha gerilerek öldürülmesinin ardından dirilip havârilere görüldüğünde ise onlara bütün milletleri şakird yapmalarını ve Baba, Oğul, Kutsal Ruh adına onları vaftiz etmelerini söylemiştir.¹⁹⁵

İnsanları günahlarından temizlemek için vaftiz eden Hz. Yahya, bu amaçla kendisine gelen Hz. İsa’yı vaftiz ederken sergilenen tablo, Hıristiyanlıktaki İsa’nın ve onun tavsiyesi olan vaftizin önemi bakımından bir ehemmiyet arz etmektedir. Zira, Hz. Yahya peygamberi bir sezgi ile, büyük bir insanın vaftiz olmak için kendisine gelmekte olduğunu keşfetmiş ve onun manen daha yüce bir makamda olduğunu belirterek tevazu göstermiştir. Uyguladığı vaftizin su banyosundan ibaret olduğunu belirten Hz. Yahya, Hz. İsa’nın insanları Kutsal Ruh ile vaftiz edeceğini belirtmiştir. Bir anlamda gerçek vaftizin onun tarafından yapılacağına işaret etmiştir.¹⁹⁶

Hıristiyanlıktan önce, Yahudilerde, Yahudiliği kabul eden kimseleri yıkamanın âdet haline geldiğini aktaran Mevdûdî, yıkanan (vaftiz edilen) kimsenin bütün günahlarının temizleneceği ve onun yeni bir hayat rengine kavuşacağı ifade edilmek üzere böyle yapıldığını bildirmektedir. Daha sonra bu âdetin Hıristiyanlar tarafından benimsendiğini ve “vaftiz” adını aldığı söyler. Vaftiz, suya batırma ve su ile ıslatma şeklinde yerine getirilen bir başlangıç ayini, kutsama törenidir. Mevdûdî sadece dine yeni girenlere değil, yeni doğan bebeklere de uygulandığını aktarır.

Vaftiz uygulaması ile ilgili âyette şöyle geçmektedir: “Allah’ın boyasıyla boyandık. Boyaca O’ndan daha güzel olan kim vardır? Biz yalnız O’na kulluk ederiz” (deyin).¹⁹⁷ Kur’an’ın, bu “renk verme” töreninin kurtuluş için gerekli olmadığından, özünde zaruri bir

¹⁹⁴ Erdem, Mustafa, “Hıristiyanlıkta ki Vaftiz Anlayışı Üzerine Bir Araştırma”, *AÜİFD*, XXXIV/133.

¹⁹⁵ Gürkan, Saime Leyla, “Vaftiz”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 2012, XLII/424.

¹⁹⁶ Erdem, “Hıristiyanlıkta ki Vaftiz Anlayışı Üzerine Bir Araştırma”, s. 154.

¹⁹⁷ Bakara, 2/138.

şeylerin bulunmadığını söyleyerek, kişinin, O'nun yolundan gidip, O'nun kanunlarına uyarak Allah'ın rengine boyanması gerektiğini âyetle tespit ettiğini anlatır.¹⁹⁸

3. Hz. İsa'nın Doğumu

Hz. İsa Kur'ân-ı Kerîm'de *İsa*, *İbn Meryem* ve *Mesîh* şeklinde zikredilen, kendisine İncil'in verildiği, Hz. Muhammed'i müjdelediği bildirilen, "Allah'tan bir ruh ve kelime" olarak tavsif edilen, ancak kul olduğu vurgulanan peygamberdir. Hıristiyanlıkta ise İsa Mesîh Tanrı'nın oğlu, dolayısıyla tanrı kabul edilmektedir.¹⁹⁹

Kur'ân-ı Kerîm'e göre Hz. İsa, beş "ülü'l-azm" peygamberden biridir. Allah'ın Âl-i İmrân suresi 33. âyette bildirdiği, alemlere üstün kılınan dört aileden biri olan "İmrân ailesi" ne mensuptur. Diğer insanlar gibi olmayan yönü yani babasız dünyaya gelişi nedeniyle doğumundan itibaren vuku bulan birtakım olaylar ve bunların Hıristiyanlığa itikadî boyuttaki etkisi bağlamında birçok temel mesele bulunmaktadır. Bu sebeple Hz. İsa'nın doğumu müfessirler tarafından dikkatle incelenmiştir.

Al-i İmrân suresi 45. âyette Hz. Meryem'e doğum yapacağı haberi ile melek gelmiş ve şöyle müjdelemiştir: *"Melekler demişti ki: "Ey Meryem! Allah seni kendisinden bir kelime ile müjdeliyor. Adı Meryem oğlu İsa Mesîh'tir, dünyada da âhirette de itibarlı ve (Allah'a) yakın kılınanlardandır."*²⁰⁰

Hz. Meryem'in bu şekilde müjdenmesi sonrası surenin 47. âyetinde şaşkınlığını gizleyememiş ve bu olayın nasıl olacağını sormak istediği ifade edilmiştir: *"Dedi ki: 'Rabbim! Bana bir erkek eli değmediği halde nasıl çocuğum olur?' Allah buyurdu: 'İşte öyle, Allah dilediğini yaratır, bir işin olmasını istedi mi ona sadece 'ol!' der, o da olur."*²⁰¹

Bu safhada Hz. Meryem'in, ilahi vahyin muhatabı olduğunun farkında olduğunu aktaran Güç, Hz. Âdem'in topraktan yaratıldığını bildiğini, onun neslinden gelenlerin de bir erkekle bir dişiden yaratıldığını hep görüyor olduğunu, bunun değişmez bir kanun olarak kainatta hakim olduğunu anladığını ifade etmiştir. Şimdi bunun aksine, ne kendisinin ne de başka bir insanın şahit olduğu bir olaydan, babasız çocuğun doğumundan bahsediliyor oluşu şaşkınlığa sebep olmuş ve bu yüzden bu soruyu sormuştu. Bir sonraki âyette *"Allah bir işin olmasını dilerse ona sadece 'ol' der ve o olur."* şeklinde susturucu bir cevap verilmişti.²⁰²

¹⁹⁸ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, I/119.

¹⁹⁹ Harman, Ömer Faruk, "İsa", *TDV İslam Ansiklopedisi*, XXII/465.

²⁰⁰ Al-i İmrân, 3/45.

²⁰¹ Al-i İmrân, 3/47.

²⁰² Güç, "Kur'an-ı Kerim'e Göre Hz. Meryem ve İsa (a.s)", s. 218.

Bu noktada Mevdûdî, doğum olayının normal olmayan bir yönünün olduğu vurgusunu yaparak, Hz. Meryem'e hiçbir erkekle ilişkide bulunmaksızın dünyaya getireceği erkek çocuğunun müjdesinin verilmesi ve tabiî durumdan farklı bir şekilde meydana gelen Hz. İsa'nın (a.s.) doğum hikâyesinin anlatıldığını söylemektedir. Eğer Hz. Meryem normal yoldan hamile kalsaydı, Hz. İsa'nın (a.s.) doğumunu anlatan diğer bölümlerin de anlamsızlaşacağını ifade etmektedir. Hıristiyanların Hz. İsa'yı (a.s.) mucizevî doğuşu nedeniyle "Allah'ın oğlu" ve ibadete değer bir ilah olarak kabul ettiklerini, Yahudilerin de, Hz. Meryem'in hiç evlenmeksizin Hz. İsa'yı (a.s.) doğurduğuna bakıp onu suçladıklarını aktarır. Eğer aksi olsaydı, yani Hz. İsa da baba ve anneden dünyaya gelmiş olsaydı, iki grup da Hz. Meryem'in filan adamla evlendiğini ve Hz. İsa'nın (a.s.) da o adamın sulbünden olduğunu söylerlerdi. Bu durumda, onun mucizevî doğumuyla ilgili şüpheleri dağıtmak için neden bu kadar uzun bir giriş yapıldığına sebep bulmanın imkânsız olacağını ifade eder. O zaman Hz. İsa (a.s.), "Meryem'in Oğlu" olarak değil de, filan adamın oğlu olarak anılabilirdi. Bir taraftan Kur'an'a iman eden diğer taraftan da Hz. İsa'nın (a.s.) normal olarak bir anne ve bir babadan dünyaya geldiğini ispatlamaya çalışanların durumu, gerçekte, Allah'ın kendisini bu insanlar kadar iyi bir şekilde ifade edemediğini göstermeye çabalamak olup bu tarz bir küfürden Allah'a sığınmak gerektiğini söyler.²⁰³

Bu noktada Güç, makalesinde olayın bir başka yönünü, olayın mucizevîliğini destekleyerek ifade eder. Yüce Allah'ın, ilk insanın yaratılmasında gerçekleştirdiği ve daha sonra tabii bir olaya dönüştürdüğü için, insanların unutmaya yüz tuttuğu harikuladeliği, tarihin belli bir yerinde hatırlatmak için tekrarlamış; Hz. Âdem'i, nasıl aslî doğum unsurları olmadan var etmişse Hz. İsa'yı da tek unsurdan, sadece anneden dünyaya getirmiş olduğunu söyler.²⁰⁴

Hız. Meryem'in hamileliği ile ilgili âyette şöyle ifade edilmiştir: "*Derken Meryem ona hamile kaldı, işte bu sebeple karnında bebeği ile uzak bir yere çekildi.*"²⁰⁵ Neticede Allah melek vasıtasıyla ruhu üfleyince Hz. Meryem hamile kalmıştı. Râzî tefsirinde, hamilelikle ilgili olarak bir saat ile dokuz ay arasında farklı sürelerden söz etmiş olsa da, İbn Kesîr gibi birçok müfessir sürenin dokuz ay olduğu kanısındadır. Çocuk ana rahminde büyüyüp gelişmeye başlayınca Hz. Meryem'in, insanların kendisini kınayacağından endişe ettiği için, durumu ailesinden gizlemek maksadıyla uzak bir yere çekilerek bir müddet hamileliğini gizlediği aktarılmıştır.²⁰⁶

²⁰³ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, I/257.

²⁰⁴ Güç, "Kur'an-ı Kerim'e Göre Hz. Meryem ve İsa (a.s.)", s. 218.

²⁰⁵ Meryem, 19/22.

²⁰⁶ *Kur'an Yolu*, III/597.

Mevdûdî Hz. Meryem'in mabetten ayrılışı ile ilgili bilgiler de aktarmaktadır. Hz. Meryem'in çocuğa hamile kaldığında mabetten ayrılıp insanların kötü sözlerinden kaçmak için uzak bir yere (Beytlehem) gittiğini bildirir. Çünkü bu durumda halkın ona şöyle diyebileceğini ifade eder: "*Şerefli Harun ailesinden şu bakire kıza bakın! Bir çocuk bekliyor, kendisini ibadete adadığı Mabet'te hamile kalmış!*" Bu nedenle Hz. Meryem bir müddet hamileliğinin aybını gizlemeyi başarmıştı. Bu bağlamda bu hadisenin Hz. İsa'nın (a.s) babasız doğduğunun bir delili olduğunu kaydeder. Çünkü eğer Hz. Meryem evlenmiş olsa ve bir kocaya sahip olsaydı, ailesinin evinden ayrılıp doğum için uzak bir yeri seçmezdi.²⁰⁷

Kur'ân-ı Kerîm Hz. İsa'nın doğum yeri ve doğum tarihi hakkında bilgi vermemektedir. İncil'de onun Beytlehem'de dünyaya geldiği kaydedilmekle birlikte Nâsıralı olarak takdim edilmektedir. Dolayısıyla bu ifadeler arasında çelişki bulunup bulunmadığı tartışılmıştır. Hz. İsa'nın doğum tarihi kesin olarak bilinmemekle beraber milâdî başlangıç olarak kullanılan tarihin yanlış olduğu kabul edilmektedir. Batı kiliselerince İsa'nın doğum günü sayılan 25 Aralık ise milâttan sonra IV. yüzyılda uzun tartışmalar sonunda kabul edilmiş bir tarihtir ve esasen İsa'nın doğumuyla alâkalı değildir. 25 Aralık Roma İmparatorluğu'nda güneş ilahı Mithra'nın bayramı olarak kutlanıyordu. IV. yüzyılda Hıristiyanlar, Malaki kitabında yer alan "Fakat size, isimimden korkanlara, salâh güneşi kanatlarında şifa olarak doğacak." ifadesini İsa olarak yorumlamışlar, güneş ilahı Mithra'nın yerine "salâh güneşi İsa'yı koymuşlar ve bu günü "noel" olarak kabul etmişlerdir.²⁰⁸

Hz. Meryem ıssız bir yere çekilmiş ve doğum gerçekleşmişti. Allah'ın emri bu olaydan sonra o dönem Yahudilerde adet olan "susma orucu" adayıp kimseyle konuşmaması şeklindeydi. Âyetlerde geçtiği şekliyle şöyledir: "*Ye iç, gözün aydın olsun! İnsanlardan birini görürsen de ki: Ben, çok esirgeyici olan rahmâna adakta bulundum; artık bugün hiçbir insanla konuşmayacağım.*" "*Sonra çocuğu kucağına alarak topluluğuna getirdi. Dediler ki: 'Ey Meryem! Gerçekten sen çirkin bir şey yaptın!'*"²⁰⁹ Bu âyetlerle ilgili Mevdûdî, Hz. Meryem'in susma orucu tutarak çocukla ilgili bir şey söylememesinde, bu eleştirilere cevap verme sorumluluğunun ona ait olmadığı manasının vurgulandığını aktarır. Âyetten, Hz. Meryem'in ne kadar üzgün olduğunun anlaşıldığını ifade etmiştir. Eğer o evli olsa ve herhangi bir kadın gibi ilk bebeğini doğuruyor olsaydı, Yahudiler arasında yaygın bir gelenek olmasına rağmen ona "susma orucu" tavsiye edilmesine bir gerek olmayacağını söylemiştir.²¹⁰

²⁰⁷ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, III/215.

²⁰⁸ *Kur'an Yolu*, I/65.

²⁰⁹ Meryem, 19/26-27.

²¹⁰ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, III/217.

Hız. Meryem insanların ithamlarına karşı Rabbi'nin emri üzere susmuştu ve sadece bebeği işaret etmişti. "Bunun üzerine Meryem çocuğu işaret etti. 'Beşikteki bir çocukla nasıl konuşuruz?' dediler."²¹¹"Cevabı çocuk verdi: "Ben Allah'ın kuluyum; O, bana kitap verdi ve beni peygamber yaptı. Nerede olursam olayım, o beni kutlu ve bereketli kıldı; yaşadığım sürece bana namazı, zekâtı ve anneme saygılı olmayı emretti; beni zorba ve isyankâr yapmadı."²¹² "Beşikteki bebekle nasıl konuşalım?!" diyerek hayretlerini ifade ettiler. Bunun üzerine çocuk dile geldi ve bu âyetlerde geçen cevabı verdi.

Kur'an Yolu'nda, Yüce Allah'ın, Hıristiyanların gelecekte Hız. İsa'ya ilahlık yakıştıracaklarını bildiği için, burada ona her şeyden önce Allah'ın kulu olduğunu söylettiği ifade edilmiştir. Böylece Hız. İsa'nın kendisinin bir ilah değil bir kul ve bir peygamber olduğunu, ilahi varlığın üç ögesinden biri olmadığını ilân etmiş olduğu bildirilmiştir. Kendisinin namaz, oruç ve benzeri kulluk görevlerini yerine getirmekle yükümlü kıldığını, diğer insanlar gibi doğduğunu, yaşayacağını, öleceğini ve kıyamet vakti geldiğinde tekrar diriltileceğini ifade ettiği aktarılmıştır.²¹³

Beşikteki bu konuşma 21. âyette meleğın değindiği âyettir. Allah, sürekli günah işleyen ve kötü amellere devam eden İsrailoğullarını cezalandırmayı dilediği için, Harun ailesinden, Hız. Zekerıyya'nın velâyeti altında mabette kendisini ibadete adayan bakire bir kız çocuğu sahibi kıldı ve o kız, bu olağanüstü olay nedeniyle binlerce insanın bir araya toplanması için çocuğu kavmine getirdi. Daha sonra Allah, beşikteki çocuğu konuştu ve o, bir peygamber olduğunu söyledi. İsrailoğulları bu olağanüstü olayı Allah'ın bu âyetini (mucize) görmelerine rağmen Hız. İsa'nın (a.s) peygamberliğini inkar ettiler ve onu çarmıha germek için saraya götürdüler. Böylece Allah'ın gazabını hak etmiş oldular. "Âyetlerde İsa'nın (a.s) Allah'ın oğlu olduğu doktrininin" tamamen yanlış olduğu gösterilmiştir. Yahya'nın (a.s) mucizevî doğumu nasıl onu "Allah'ın oğlu" kılmıyorsa, Hız. İsa'nın (a.s) mucizevî doğumu da onu "Allah'ın oğlu" yapmaz. Çünkü doğumların her ikisi de aynı tür bir mucize sonucuydu. Nitekim Luka İncili'nde her iki doğum olayı da aynı çerçeve içinde ele alınmıştır. Bu nedenle Hıristiyanların bu ikisinden birini Allah'ın kulu, diğerini ise Allah'ın oğlu kabul etmeleri tamamen tahriftir.²¹⁴

²¹¹ Meryem, 19/29.

²¹² Meryem, 19/30-31.

²¹³ *Kur'an Yolu*, III/598.

²¹⁴ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, III/219.

4. Hz. İsa'nın Gösterdiği Mucizeler

Davalarını ispat bağlamında, Allah'ın izniyle olağanüstü olaylar göstermesi peygamberlere verilmiş bir durumdur. Bu noktada Hz. İsa'nın gösterdiği mucizeleri, dinin mensupları farklı şekilde yorumlayıp itikadî anlamda yanlışa sevk eden görüşlere temel teşkil ettirmişlerdir. Hz. İsa'nın mucizeleri ile ilgili âyette şöyle geçmektedir: *“Ve onu İsrailoğullarına peygamber yapacak, o da onlara şöyle seslenecek: Bakın ben size Rabbimden mucizeler getirdim. Ben size topraktan kuş şeklinde bir heykel yapar ve sonra ona üflerim, o da Allah'ın izniyle kuş olur. Ben anadan doğma körü ve alaca hastalığına yakalanana iyileştirir, Allah'ın izniyle ölüleri diriltirim. Evlerinizde yediklerinizi ve sakladıklarınızı size haber veririm. Eğer inanırsanız bunlar benim peygamber olduğumu size gösteren delillerdir.”*²¹⁵ Bu mucizelerin nasıl olduğu hakkında Kur'an'da net bilgiler verilmemektedir.

Bu âyette dikkat çekilmek istenen husus, mucizelerin yüce Allah'ın iznine bağlı olduğudur. Bu öylesine önemlidir ki, peygamberin bir beşer olduğu ve gösterdiği bütün olağanüstü hallerin Allah'tan mesaj getirdiği iddiasını desteklemek için yine O'nun tarafından sağlandığı göz ardı edilirse, peygambere iman etmenin hiçbir değeri kalmaz ve dalalete düşülmüş olur. Nitekim Hıristiyanlar bu olağan üstü durumları bütün evrenin yaratıcısı olan yüce Allah'ın mutlak kudretine bağlamak yerine, Hz. İsa'yı tanrılaştırma yoluna girmişler, böylece dinî hayatlarını çürük bir zihniyet üzerine bina etmişlerdir.²¹⁶

Bu noktada farklı bir görüş olan Muhammed Esed'in Hz. İsa'nın gösterdiği mucizeler ile ilgili bu âyete yapmış olduğu tefsirini de aktarmak istiyoruz.

Ölüleri diriltmesi ile ilgili olağanüstü durum hakkında Esed, bunun manevî bir olay olduğu şeklinde tevilde bulunur. Ruh olarak ölü sayılan topluma yeniden hayat bahşetmesi ile ilgili mecazî bir söylem olduğunu ifade eder. Enam suresi 122. âyette geçen ifadeler ile de bu görüşünü desteklemiştir: *“(Ruhen) ölü iken imanla dirilttiğimiz ve insanlar arasında doğru yolu bulup yürümesi için ışık verdiğimiz kimse ile karanlıklarda yürüyen ve aydınlığa çıkmayan kimsenin durumu hiç bir olur mu?”* Buradaki diriltmeyi baz alarak Esed, bir manevî anlam yükleme yoluna gitmiştir. Ve yine diğer mucizeleri “körleri ve cüzzamlı hastaları iyileştirme” hakkında da benzer bir yorum yapmıştır. Cüzzamlı hastaları ruhen hasta

²¹⁵Al-i İmrân, 3/49.

²¹⁶Kur'an Yolu, I/578.

kabul edip onları iyileştirmesi ve körlerin görmesini sağlamasıyla ilgili, hakikate karşı kör olmayı anlamlandırarak onların o şekilde şifa bulması olarak yorumlamıştır.²¹⁷

Hıristiyanlar İncillerde Hz. İsa'ya 38 mucize izafe etmişlerdir. Bu mucizeler zaman içinde ona ilahlık vasfı yükledikleri için, birçok çeşide sahip idi. Kur'an'da zikredildiğini bildiklerimiz dışında; bereketlendirme, suyu şaraba çevirme, su üzerinde yürüme, fırtınayı azarlayıp dindirme, bir incir ağacını lanetleyip kurutma gibi olayları da ondan sadır olan mucizeler şeklinde nakletmişlerdir. Çünkü gösterdiği bu mucizeler, onun tanrısal oluşu ile ilgili sağlam delillere temel teşkil ediyordu.²¹⁸

Bununla beraber bu mucize olarak zikredilen olaylarla ilgili rivâyetler hakkında Zeyveli, Batılı bilim adamlarının, hemen hepsi hakkında açıklanabilir sıradan olaylar olarak görmekte olduklarını nakleder. Kendi görüşü olarak da Âl-i İmrân suresindeki âyette geçen “âyet” kelimesinin “mucize” diye algılanmasının hatalı olduğunu ifade eder. Âyette geçen ifadelerin Kur'an'ın mecazî üslubu ile alakalı olduğundan hareketle anlam veren meallerden alıntılar yapar ve bir çıkarımda bulunur. Bu yaratma ve diriltmenin sadece Allah'a mahsus olduğunu, insana izafe edilmesinin ancak mecazî bir anlam dolayısıyla olduğunu aktarır.²¹⁹

Mevdûdî ise Hz. İsa'nın onlara seslenerek inatçılık etmeyip Hakk'ı kabul etmelerinde bu âyetlerin, kendisinin Allah tarafından gönderildiğine ikna edecek kesinlikte olduğunu bildirmiştir. Yani Âl-i İmrân suresi 49. âyette zikredilen mucizeler ile ilgili, Hz. İsa'nın kendisinin elçi olarak gönderildiğini açıkça belirttiğini aktarır.²²⁰ Bu bağlamda Hıristiyanların Hz. İsa'yı, gösterdiği mucizeler dolayısıyla ilahlaştırmalarının da dayanaksız olduğunu açıklamıştır.

5. Havarîlerin Seçilmesi

Havarî kelimesi, sözlükte “beyaz olmak, beyazlatmak” olarak anlamlandırılmıştır. Bunun yanında, “seçilmiş, dost, kendisini bir davaya adayan” anlamlarını içermektedir. Terim olarak, genelde, Allah'ın gönderdiği nebîlere inanan ve destekte bulunanlar için, özelde de en bilinen haliyle havâri bilhassa Hz. İsa tarafından seçilmiş, ona tebliğinde ve insanları uyarıcılığında yardımcı olan on iki kişiyi ifade eder.²²¹

²¹⁷ Muhammed Esed, *Kur'an Mesajı*, trc. Cahit Koytak, Ahmet Ertürk, İşaret Yay., İstanbul, 2005, s. 323.

²¹⁸ Zeyveli, Hikmet, *İlahî Dinlerde Mucize ve Gayb Geleneği Yeniden Okumak*, Kuramer Yay., İstanbul, 2018, s. 129.

²¹⁹ Zeyveli, *İlahî Dinlerde Mucize ve Gayb Geleneği Yeniden Okumak*, s. 130-133.

²²⁰ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, VI/369.

²²¹ Cilacı, Osman, “Havarî”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 1997, XVI/513.

Hız. Meryem oğlu Hız. İsa'yı (a.s) gençliğinde kumaş beyazlatıcılarının yanına vermişti. Bu kimseler temiz ve beyaz elbiseler giyerler ve kendilerine "havariler" denirdi. Ahlakî yücelikleri ile bilinen bu kimseler Yahudi mezheplerinden Essenilik mezhebinden idiler.²²²

Arapça "havâri" kelimesi hemen hemen "ensar" kelimesi ile eş anlamlıdır. Kitâb-ı Mukaddes'te bunlar "şakird" bazı yerlerde "ra-sûl" olarak adlandırıldılar. Hız. İsa (a.s.) Allah onları kendi elçileri (apostles) olarak seçtiği için değil, kendi iradesiyle diğer insanlara mesaj ulaştırmak gayesiyle onları görevlendirmiş, bu nedenle onlara bu ad verilmiştir.²²³

İncil'de Hız. İsa'nın sahabileri "şakirt", "talebe" gibi kelimelerle ifade edilmiş, daha sonra "Apostles" denmeye başlanmıştır. Bunun sözlük anlamı rasul yani elçidir. Fakat bunun Allah'ın elçisi olmadığını Mevdûdî aktarır. Yahudilerin Hız. Süleyman'ın heykeli için para toplamaya giden kişilere de "rasul" dediklerini bildirir. Fakat Kur'an'ın kullandığı "Havari" kelimesi daha açık ve anlaşılır bir ifadedir. Bu kelimeyi tahlil eden Mevdûdî, bu kelimenin "hor" dan türeyip sözlük anlamının "beyaz" olduğunu söyler. Elbise temizleyen kişiye de "havari" dendiğinden, "karşılık beklemeyen arkadaş" anlamının da bulunduğunu aktarır. İbn Seyyide'nin de "havari" kelimesine "aşırı derece yardım eden arkadaş" anlamı verdiğini söylemiştir.²²⁴

Havâriilerin sayısının on iki olarak tespiti İsrailoğullarının on iki kabilesiyle (sıbt) ilgilidir. "Ben, İsrâil evinin kaybolmuş koyunlarından başkasına gönderilmedim" (Matta, 15/24) diyen İsa, İsrail'in on iki kabilesini temsilen kendisine inananlardan on iki kişi seçmiştir. İsa, "İnsanoğlu her şeyin yenilenmesinde izzetinin tahtına oturacağı zaman siz ki benim ardımca gelenlersiniz, siz de İsrail'in on iki sıbtına hükmederek on iki taht üzerinde oturacaksınız" (Matta, 19/28; Luka, 22/30) diyerek bu alâkayı ifade etmiştir.²²⁵

İncillere göre havâriiler, vaftiz oluşundan çarımha gerilişine kadar daima Hız. İsa ile beraber olmuş, onun hizmetinde bulunmuşlardır (Matta, 26/17-19; Luka, 9/52; Yuhanna, 4/8). İsa, vazettiği İncil'e ve ölümler arasından dirilmesine şahit olmaları için onları seçmiş, onların eğitimiyle bizzat meşgul olmuştur. Ancak ağır işlerde çalışan, en azından dördü balıkçı olan, ayrıca vergi tahsildarı Matta'nın dışında hiçbirini okuma yazma bilmeyen havâriiler İsa'nın anlattıklarını dinliyor, fakat çoğunlukla anlamıyorlardı. Bu sebeple İsa, anlattıklarını tekrar

²²² *Yüce Kur'an Açıklamalı Yorumlu Meali*, Tıbyan Yay., İzmir, 2018, s. 61.

²²³ Mevdûdî, *Tefhimü'l-Kur'an*, I/229.

²²⁴ Mevdûdî, *Tefhimü'l-Kur'an*, VI/259-260.

²²⁵ Cilacı, "Havari", XVI/513.

etmek ve yeni açıklamalar yapmak durumunda kalıyordu. Bununla birlikte tebliğ faaliyeti süresince onunla beraber olan havâriiler İsa'dan mûcizeler gösterme yetkisi almışlardı (Markos, 3/15). Tanrı'nın melekûtunun anahtarları onlara verilmişti (Matta, 18/18; 19/28). Onlar hastaları iyileştiriyor, insanları kötü ruhlardan koruyorlardı (Matta, 10/1-8; Luka, 6/13). Bunun içindir ki Hıristiyan ilahiyatı havâriilerden sitayişle söz etmekte, ağır ve yorucu bir zühd ve riyâzet hayatı yaşadıklarını belirtmektedir. Havâriilerin “selâmet sırrına ermeleri, güçlülere katlanan ruhlar olmaları”, ancak sabır gerektiren zorlu bir eğitimden sonra gerçekleşmiştir. Bütün bunların yanında havâriilerin zaafı da vardır. İsa yakalanıp tutuklanacağı gece havâriilerine, “Bu gece hepiniz benden ötürü sürçeceksiniz” der (Matta, 26/31). Petrus, “Hepsi senden ötürü sürçse de ben hiç sürçmem” deyince İsa şu sözleri söyler: “Doğrusu sana derim: Bu gece horoz ötmeden önce sen beni üç kere inkâr edeceksin” (Matta, 26/33-35). İsa yine o gece dua ederken havâriilerinin de dua etmesini ister; fakat onlar uyurlar (Matta, 26/36-45). İsa Yahudiler tarafından yakalanınca havâriilerin hepsi kaçar; Petrus da aynı gece üç defa İsa'yı tanımadığını söyler (Matta, 26/56, 69-75).²²⁶

İslâmî kaynaklarda havâri terimi, her ne kadar öncelikle Hz. İsa'nın on iki seçkin yardımcısı için kullanılıyorsa da Hz. Muhammed'in İkinci Akabe Biatı'ndan sonra Medineliler'e nakib tayin ettiği Evs kabilesinden üç, Hazrec kabilesinden dokuz olmak üzere toplam on iki kişiye de havâri denilmektedir. Bazı İslâm tarihi kaynaklarında ise Kureys'ten Ebû Bekir, Ömer, Osman, Ali, Hamza, Ca'fer, Ebû Ubeyde b. Cerrâh, Osman b. Maz'ûn, Abdurrahman b. Avf, Sa'd b. Ebû Vakkâs, Talha b. Ubeydullah ve Zübeyr b. Avvâm'dan oluşan on iki sahâbî havâri olarak anılır.²²⁷

Kur'ân-ı Kerîm'de Ashâbü'l-karye'ye (Yâsîn 36/13-29) gönderildiği bildirilen elçiler, tefsirlerde Hz. İsa'nın havâriileri olarak yorumlanmaktadır.²²⁸

Havâriiler ile ilgili şöyle geçmektedir: “İsa onlardaki inkârcılığı sezince, ‘Allah’a giden yolda bana yardımcı olacaklar kimlerdir?’ diye sordu. Havâriiler, ‘Allah’ın yardımcıları biziz; Allah’a inandık, şahit ol ki bizler müslümanlarız.’ (Havâriiler devamla:) ‘Rabbimiz! İndirdiğine inandık ve Peygamber’e tâbi olduk; artık bizi şahitlerle beraber yaz dediler.’”²²⁹ Hz. İsa, kendisine bu davada canı gönülden kimlerin destek olacağını belirlemek üzere “Allah’a giden yolda bana yardımcı olacaklar kimlerdir” diye sordu. Böylece Hz. İsa

²²⁶ Cilacı, “Havâri”, XVI/514.

²²⁷ A. J. Wensinck, III, 294.

²²⁸ Cilacı, “Havâri”, XVI/516.

²²⁹ Al-i İmrân, 3/52-53.

tebliğ faaliyetini örgütlü bir biçimde yürütebilmek için çekirdek bir kadro belirleme yoluna gidiyordu. Onun has adamları olup bildirdiklerine yürekten inanmış bulunan havâriiler “Allah’ın yardımcıları biziz” cevabını verdiler. Bu cevapla “Allah’ın dinine sahip çıkmada ve onu yaymada olanca çabayı sarfetme”nin kastedildiği açıktır. Bununla birlikte, Hz. İsa’nın çağrısına olumlu karşılık veren ilk müminlerin, ona yüklenen görevle tanrılık vasfı arasında asla bir bağ kurmadıklarını açık bir biçimde belirtmek üzere, âyet-i kerîmenin devamında onların “Allah’a inandık; şahit ol ki bizler müslümanlarız (bu davaya gönülden teslim olduk)” şeklindeki sözlerine yer verilmiştir. Havâriilerin bu tutumu ve Allah’ın dinini yücelerde tutup onu yaymak için dayanışma içinde olma anlamına gelen “Allah’ın/Allah yolunun yardımcıları olma” iradesini açığa vurma, Kur’ân-ı Kerîm’in başka bir âyetinde Hz. Muhammed’in ümmetinden olan müminler için de örnek bir davranış olarak gösterilmiştir.²³⁰

6. Hz. İsa’nın Akıbeti

Hz. İsa’nın dünya hayatının son bulması ve nezd-i ilahiye yükseltilmesi konusu, onun öldürüldüğü ve çarmıha gerildiği iddia ve konuları ile ilgili bağlantılar içerir. Öncelikle dünya hayatının nasıl son bulduğunu inceleyerek konuya başlayacağız.

Âyette geçen “teveffî” kelimesi Arapça’da “ruhu bedenden ayırmak, öldürmek” anlamına geldiği halde bazı müfessirlerce buna “yeryüzünden çekip almak, göğe yükseltmek” mânası verilir. Bazılarınca da teveffînin gerçek ölüm değil “uykuda ruhu alıkoyma” anlamına geldiği kabul edilir. Bir kısım müfessirler, teveffî kelimesi “öldürmek” mânasına geldiğinden bunun Hz. İsa’nın ruhunun kabzedildiğini açıkça ifade ettiği görüşündedir.²³¹ Âl-i İmrân sûresindeki âyette yer alan “ref” kavramı ise cansız varlıklarla ilgili olarak zikredilince maddî, insanlar hakkında kullanılınca mânevî yükseltmeyi ifade eder. Kur’an’da ref bazan mutlak olarak da geçer ve mertebenin veya ruhun yükseltilmesi kastedilir. Âyetlerde (Âl-i İmrân 3/55; en-Nİsa 4/158) Hz. İsa’nın Allah’a yükseltildiği bildirilir, fakat bunun mahiyetine ilişkin herhangi bir açıklama yapılmaz.²³²

Nüzûl-i İsa meselesi erken devirlerden itibaren Sünnî ve Şîî kaynaklarında kısaca yer almış, son dönemlerde ise bu konudaki tartışmalar çoğalmıştır. Hz. İsa’nın ölümü ve dünyaya dönüşüne ilişkin olarak İslâm dünyasında ortaya çıkan görüşleri şöylece özetlemek

²³⁰ *Kur’an Yolu*, I/583.

²³¹ Taberî, III, 290-291; Ebû Hayyân el-Endelüsî, II, 473; İbn Kesîr, *Tefsîrü’l-Kur’ân*, I, 366; Reşîd Rızâ, III, 316-317.

²³² Çelebi, “İsa”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, XXII/473.

mümkündür: Hz. İsa düşmanları tarafından öldürölmek istenince ruhlu-bedenli olarak ilahi huzura yükseltilmiştir. Kıyametin vukuundan önce dünyaya incek, son peygamberin getirdiği vahiylerle tâbi olacak ve deccâli öldürüp yeryüzünde adaleti hâkim kılacaktır. Âyet ve hadisler buna inanmayı gerektirir. Zira âyetlerde Hz. İsa'nın düşmanlarınca öldürölmediği, ileride Allah tarafından ruhunun kabzedileceği belirtilmiştir (Âl-i İmrân 3/55; en-Nİsa 4/157). Hz. İsa'nın ruhunun Allah tarafından kabzedildiğini mâzi sîgasıyla bildiren âyetteki teveffi kavramı (el-Mâide 5/117), bunun kıyametin kopmasından önce gerçekleşeceği tarzında yorumlanmalıdır. Çünkü başka âyetlerde Ehl-i kitabın her birinin Hz. İsa'nın ölümünden önce ona iman edeceği haber verilmiş (en-Nİsa 4/159) ve Hz. İsa'nın bir kıyamet alâmeti olduğu açıklanmıştır (ez-Zuhruf 43/61). Ayrıca tevâtür derecesine ulaşan hadisler nüzül-i İsa konusuna açıklık getirmektedir. Ehl-i sünnet kelâmcıları ile Selefiyye ve Şîa bu görüştedir.²³³

Burada sayılanlar arasında yer alıp açıklanması gereken önemli bir tarihî vak'a Hz. İsa'ya yönelik ihanet ve bunun sonucunda meydana gelen olaylardır. Gerçi Âl-i İmrân'da (3/55) Hz. İsa'nın "vefat ettirilmesi ve Allah nezdine kaldırılması" konusuna temas edilmiştir. Ancak orada da bu vefatın ve kaldırılmanın nasıl ve ne zaman olduğu konusunda açıklık yoktur. Burada açık olarak ifade edilen husus ise Hz. İsa'nın Yahudiler tarafından katledilmediği ve aşağıda açıklanacak olan "salb" olayının da Hz. İsa üzerinde gerçekleşmediğidir.

Elde bulunan İncillerde (Matta, 26-28; Markos, 14-16; Luka, 22-24 Yuhanna, 19-21) – olayın detaylarında önemli farklılıklar bulunmakla beraber– Hz. İsa'nın âkıbeti şöyle anlatılmaktadır: On iki havâriden biri olan Yahuda İskariyot, başkâhine gidip para karşılığında onu kendilerine teslim edebileceğini söyledi. Yahuda'ya otuz gümüş verdiler, İsa'nın yerini onlara haber verdi, gelip yakaladılar, çarmıha gerdiler, burada ruhunu teslim etti. Tâbileri onu alıp bir kabre gömdüler, bilahare kabre geldiklerinde üzerindeki taşın kaldırılmış, kabrin içinin de boş olduğunu gördüler; İsa diriltilmiş, kıyam etmişti. Bazı şâkirdlerine göründükten ve getirdiği dini yaymalarını onlara vazife olarak verdikten sonra göklere çıkmış ve babasının (Tanrı'nın) sağına oturmuştu.

Hz. İsa'nın yaşadığı çağda ve bölgede idamlar çarmıha germek suretiyle yapılır; mahkûmların el ve ayakları çarmıha bağlanır veya çivilenir; ayrıca bacakları kırılarak ölüme terkedilirdi. Arapça salb kelimesi hem mahkûmu haça çivilemek, hem de "omurgasını kırıp

²³³ Çelebi, "İlyas", XXII/473.

omuriliğini çıkararak öldürmek” mânalarına gelmektedir.²³⁴ Diğer İncillerde bulunmamakla beraber Yuhanna’daki şu ifade bu bakımdan ilgi çekicidir: “... başını eğip ruhu verdi... Askerler gelip diğer mahkûmların bacaklarını kırdılar; fakat İsa’ya gelip onun zaten ölmüş olduğunu görünce bacaklarını kırmadılar... Çünkü bu şeyler ‘Onun hiçbir kemiği kırılmayacaktır’ yazısı yerine gelsin diye vâki oldu” (19/30-36). İncillerde yazılanlar bu şekilde olmakla beraber Hıristiyanlar Hz. İsa’nın âkıbeti konusunda ikiye ayrılmışlardır: Çoğunluğa ve resmî inanca göre o çarmıha gerilerek öldürülmüş, böylece insanlığın günahını (ilk günah) canıyla ödemiş, sonra babasının yanına gitmiştir. Barnaba İncili’ne ve bir kısım Hıristiyanlara göre ise Hz. İsa çarmıhta öldürülmemiştir. Birisi ve muhtemelen onu ihbar eden Yahuda, Allah tarafından İsa’ya benzetilmiş, Yahudiler de onu tutup çarmıha gererek öldürmüşlerdir.²³⁵

Mevdûdî âyeti tefsir ederken Arapça metindeki “müteveffi” kelimesini tahlil ile başlamaktadır. “Teslim almak” ve “can almak” anlamlarına gelen “teveffa” kelimesinden geldiğini; fakat burada mecazî anlamda kullanılmış olduğunu ifade eder. Ve burada “mütevveffi” kelimesinin “görevden alma” anlamına geldiğini bildirir. Allah, Hz. İsa’yı (a.s) geri çağırmıştır; çünkü İsrailoğulları getirdiği apaçık âyetlere rağmen onu reddetmişlerdir. Onlar yüzyıllardan beri Allah’a isyan ediyorlar ve onlara yapılan çeşitli uyarı ve nasihatlarla rağmen millî karakterleri yavaş yavaş bozuluyordu. Arka arkaya birçok peygamberi öldürmüşler ve o denli küstah olmuşlardı ki, onları doğru yola çağırın her adamın kanına giriyorlardı. Onlara son bir şans vermek için Allah, Hz. İsa (a.s) ve Hz. Yahya (a.s) peygamberleri aynı dönemde topluluklarına gönderdi. Bu peygamberler kendilerinin Allah tarafından gönderildiğine delalet eden öylesine açık âyetlerle gelmişlerdi ki, onları Ancak Hakk’a karşı önyargılı, gözü kapalı ve doğru yoldan sapmış kişiler reddedebilirdi. İsrailoğulları bu son şanslarını da kaybettiler. Çünkü onlar daveti reddetmekle kalmayıp bir rakkasenin (dansöz) isteği üzerine Hz. Yahya (a.s) gibi büyük bir peygamberin başını kestiler. Yine onlardan Ferisîler ve Hâkimler komplo hazırladılar ve Hz. İsa’yı (a.s.) Roma hükümeti tarafından bir şans daha verilmesine değmeyecek kadar inatçı olduklarını ispatlamış oldular. Bu nedenle Allah Hz. İsa’yı (a.s) geri çağırdı ve İsrailoğullarına, kıyamet gününe kadar rezil ve aşağı bir hayatı lâıyk gördü.²³⁶

²³⁴ Râgıb el-İsfahânî, el-Müfredât, “slb” md.

²³⁵ *Kur’an Yolu*, II/177.

²³⁶ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur’an*, I/230.

7. Aziz Pavlus'un Hıristiyanlık Akîdesine Tesiri

Kilikya'nın Tarsus şehrine yerleşmiş olan ve Hıristiyanlık tarihine olan etkisi dolayısıyla önemli bir yer edinmiş Aziz Pavlus, Yahudi bir ailenin çocuğudur. Bu bağlamda da Yahudilik esaslarını bihakkın tahsil etmiş ve dinî formasyonda ileri bir dereceye ulaşmıştır. Fakat sonra geçirdiği bir buhranla yaşadığı ruhî sıkıntılar sonucu Hıristiyanların yanında yer almaya başlamıştı. Buhranın sonucunda kendisinin Hz. İsa'yı gördüğünü ve onu on iki havari arasına dahil ettiğini ve Hz. İsa'nın ona talimatlar verdiğini anlatmıştı. Pavlus dinî tefekkür hususunda ileri bir seviyedeydi.

Metin eleştirmenleri tarafından Pavlus'a ait olduğu ittifakla doğrulanan ve Yeni Ahit koleksiyonunda bulunan risaleler incelendiğinde, tuhaf görünen bir fikir karışımı olduğunu söyleyen Yıldırım, bu karışımı oluşturan temellerin dayandığı kaynakları şöyle aktarır:

“On iki havarinin davetlerinin temelini, bir kısmı Eski Ahit naslarından kaynaklanan Yahudi fikirlerinin, nispeten yeni olan bazı yorumların ve putperest Yunan muhitlerinde yaygın olan bazı kavramların ve nihâyet İncil hatıralarının ve Şarka ait dinî efsanelerin bir karışımı!..”²³⁷

Maide suresi 14. âyette Kur'an'ın Hıristiyan kelimesi yerine “Nasara” ismini kullanması üzerine açıklama yapan Mevdûdî, bu bağlamda Aziz Pavlus'tan bahsetmiştir. Hz. İsa'nın havarilerine hiçbir zaman “Hıristiyanlar” demediğini, kendi adına din kurmak gibi bir gayesinin olmadığını, kendinden önce gelen peygamberlerin getirdiği dini diriltmek için geldiğini ifade eder.²³⁸

Sonra ayrılımların başladığı dönemde, Hz. İsa'nın (a.s) bir izleyicisi olan Aziz Pavlus'un kanuna uymaya son verip, kurtuluş için gerekli tek şeyin Mesih'e inanmak olduğunu ilân ettiğini aktaran Mevdûdî, Pavlus'un Yahudi hahamların sapık bir mezhebe bağlı olduklarını ilân edip, Hz. İsa'nın (a.s) bağlılarıyla olan ilişkilerini kestiler. Fakat bu ayrılığa rağmen, başlangıçta Hz. İsa'nın (a.s) bağlılarına verilen hiçbir ayrı ad yoktu.²³⁹

Mevdûdî, Hz. İsa'nın (a.s) takipçilerinden Pavlus'un ve Barnaba'nın ilk olarak, Antakya'ya, İncil'de bulunan hakikatleri tebliğ için gittiklerinde, “Hıristiyanlar” adı ile müşriklerin onlara seslendiğinin bilgisini vermiştir. Bu isimlendirmenin küçümseme maksadıyla verilmiş olduğu halde, liderlerinin onlara bunu mutluluk sebebi olarak

²³⁷ Yıldırım, *Mevcut Kaynaklara Göre Hıristiyanlık*, s. 46-47.

²³⁸ Matta, 5:17.

²³⁹ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kuran*, I/466.

addetmeleri gerektiğini telkin ettiğini, Hz. İsa'nın adı ile anılmalarının utanılacak bir şey olmadığını söylediklerini aktarır.

Mevdûdî, Aziz Pavlus'un Hıristiyanlığa olan etkilerinden bahsederken onun, Romalı Yunan ve İsraili veya Yahudi olmayan diğer ulusları da Hıristiyanlığın çatısı altında toplamaya çalıştığını ve bu bağlamda yeni bir mezhebin ve hatta dinin temelini attığını bildirir. Bu yeni dini ortaya koyarken de başlıca amacının, bu dinin Yahudi olmayan bütün kavim ve milletlerin şüphesiz kabul edeceği şartlardan oluşması olduğunu aktaran Mevdûdî, böylelikle Hıristiyan olmayan büyük bir Yahudi kitlenin dine girmesi ile netice almış olduğunu ifade eder. Sonrasında bir Hıristiyan'ın, Yahudiliğin bütün şeriatından bağımsız olduğunu ilan edip, yiyecek ve içecek konusunda her türlü helal ve haram farkını ortadan kaldırdığını söyler. Aziz Pavlus'un inanç ve uygulamalar bakımından dine dahil ettiği, Hz. İsa'nın ulviyeti, Allah'ın oğlu olduğu ve çarmıha gerilerek Âdemoğullarının günahını üstüne aldığı ve böylece bedellerini ödediği gibi görüşler ortaya attığını ifade eden Mevdûdî, Hz. İsa'nın ilk yandaşlarının bu tür bid'at ve batıl itikatlara karşı çıksalar da direnemediklerini anlatır. M.S. 3. yüzyılın sonuna kadar Hz. İsa'nın uluhiyetini reddeden çok kişi olduğu halde, M.S. 4. yüzyılın başında İznik'te (Nicaea) toplanan Papalık Konseyi'nin (325), Aziz Pavlus'un düşünce ve görüşlerini Hıristiyanlığın esasları olarak kabul ettiğini anlatır. Daha sonra Roma İmparatorluğu'nun Hıristiyanlığı resmi din olarak benimsemesi (381), İmparator Theodosius zamanında çıkarılan bir kanunla kuvvetlendiğini bildiren Mevdûdî, sonrasında Aziz Pavlus'un akide ve inançlarına karşı olan bütün kitapların ve belgelerin gayri meşru ilan edildiğini aktarır.²⁴⁰

Netice olarak Mevdûdî, Aziz Pavlus'un, getirmiş olduğu akidevî bid'atlarla, şeriatsız bir din ortaya koyduğunu ve bunun sonucunda da Hz. İsa'nın (a.s) ümmetini harap ettiğini söylemektedir.²⁴¹

8. İncil'in Tahrifi Meselesi

Kur'an-ı Kerim'de İncil'in tahrif edilmesi hususunda, Mâide suresi 15. âyette “*Ey Kitap ehli! Kitaptan gizleyip durduğunuzun çoğunu size açıkça anlatan ve çoğundan da geçiveren Peygamberimiz gelmiştir.*” denmektedir. Bu bağlamda Kur'an-ı Kerim, Hıristiyanları, İncil'in temel esaslarına aykırı düşmeleri, onun âyetlerini yorumlamaları

²⁴⁰ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kuran*, VI/280.

²⁴¹ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kuran*, V/218.

nedeniyle kınar. Ulûhiyet inancında sapkınlıklar ve bozulmalar bulunan bu sistem semavî bir kitaba dayandırılırsa ister istemez onun semavî vasfını korumadığı, ona müdahaleler olduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Fakat Kur'an, tahrifi kabul etmesine rağmen İncil'i semavî kitaplar dışında bırakmaz. Metninden ziyade, İncil mensuplarının aşırılıklarını, tevillerini ve aslında bulunmayan manaları ona mâl etmelerini reddetmektedir.²⁴²

Mevdûdî, İncil'in tahrifi hususuna Meryem suresini tefsir ederken değinmiş ve ilk 35 âyette Kur'an'ın, "Hz. İsa'nın (a.s) Allah'ın oğlu olduğu doktrini"nin tamamen yanlış olduğunu gösterdiğini ifade etmiştir. Meryem suresi 35. âyeti "Allah'ın çocuk edinmesi olacak şey değil. O yücedir. Bir işin olmasına karar verirse, ancak ona: 'Ol'der, o da hemen olur." hakkında şöyle söylemiştir: "Yahya'nın (a.s) mucizevî doğumu nasıl onu "Allah'ın oğlu" kılmıyorsa, Hz. İsa'nın (a.s) mucizevî doğumu da onu "Allah'ın oğlu" yapmaz. Çünkü doğumların her ikisi de aynı tür bir mucize sonucuydu. Nitekim Luka İncili'nde her iki doğum olayı da aynı çerçeve içinde ele alınmıştır. Bu nedenle Hıristiyanların bu ikisinden birini Allah'ın kulu, diğerini ise Allah'ın oğlu kabul etmeleri tamamen tahriftir."²⁴³

Tahrifle ilgili Saf suresinde farklı hususlara temas ederek uzun bir yer ayıran Mevdûdî, ilk olarak, İncil'de değişiklikler yapılmasına ilişkin şüpheyi kuvvetlendiren unsurun, Hıristiyanların Mukaddes Kitap'ta her türlü tahrifi caiz saymaları olduğunu söyleyerek dikkat çeker. *Encyclopaedia of Britanica*'nın "Bible" maddesinde, İncillerde bu tür belirgin değişikliklerin kasten yapıldığı aktarılmıştır. Bazen bütün bir ibarenin başka kaynaklardan İncillere eklenmiş olduğunu, bazen de tahrifatın, İncil'in metnine uygun gören yazarların, buldukları her yerden topladıkları yazı ve alıntılardan dolayı olduğunu söylemiştir. Bu yazar ve derlemecilerin İncil'i daha düzenli ve faydalı hale getirmek adına, kendilerinden de malzeme eklemek konusunda yetkili saymaları sonucu, birçok eklemelerin ve çıkarmaların ikinci asırda yapılmış olup kaynağının bilinmediğini ifade etmiştir. Bu bağlamda, İncil'de geçen Hz. İsa'nın sözlerinin aynı şekliyle aktarıldığını veya bunlarda bir değişiklik yapılmadığını söylemenin zor olduğunu bildirir.²⁴⁴

Yahudi ve Hıristiyanların "rahiplerini rabler edinmeleri" bağlamında Mevdûdî, sapkınlığa düşmeleri sonucu âlim, zahid, rahip ve sofilerine kul olduklarını ve böylece

²⁴² Yıldırım, *Mevcut Kaynaklara Göre Hıristiyanlık*, s. 107.

²⁴³ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kuran*, III/219.

²⁴⁴ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kuran*, VI/273.

Allah'a karşı çıkan despot ve zalimlerin esiri ve birer uydusu haline geldiklerini, sonucunda da tahrife ve değişikliklere yol açılmış olduğunu ifade etmiştir.²⁴⁵

Yine tahrif hususunda destekleyici minvalde Mevdûdî şu sözleri aktarır:

“İncillerin hiçbiri M.S. 70'ten önce kaleme alınmamıştı. Yuhanna İncili ise, Hz. İsa'dan yaklaşık 100 yıl sonra muhtemelen Türkiye'nin Ege bölgesinin Ephesus (Efes) kentinde bitirilmişti. Buna ilaveten, bu İncillerin hiçbir Helence nüshası muhafaza edilememiştir.” Halbuki İncillerin ilkinin Helence yazılmış olup, matbaanın bulunuşundan önce kayıtlı bulunan ve müsveddeler halinde toplanan Helence İncillerin ilk nüshalarının 4. asırdan geriye gidemediğini aktaran Mevdûdî, Hz. İsa'dan sonra, üç yüz senede bu kitaplarda ne gibi değişiklikler yapıldığını tam olarak kestirmenin mümkün olmadığını açıklamaktadır.²⁴⁶

9. Hz. Muhammed'in İncil'de Müjdelenmesi Meselesi

Hz. Muhammed (sas)'in geleceğine dair haberler, önceki kutsal kitapların birçoğunda mevcuttur. En eski kutsal kitaplarda, Ahd-i Atik'te ve Ahd-i Cedid'de, onun geleceğine dair haberler bulunduğu görüşü, Kur'ân kaynaklı bir görüştür. Ayrıca konu ile ilgili hadisler ve ilk devir İslâm Tarihi kaynaklarında mevcut haberler de aynı görüşü desteklemektedir.²⁴⁷

Âyette Hz. İsa'nın Hz. Peygamber'i müjdelediği şu şekilde ifade edilmektedir: “Meryem oğlu İsa da şöyle demişti: ‘Ey İsrâילוğulları! Bilin ki benden önceki Tevrat’ı doğrulamak ve benden sonra gelecek Ahmed isimli elçiyi müjdelemek üzere size Allah tarafından gönderilmiş elçiyim.’ Ama o (Ahmed) kendilerine apaçık kanıtlarla gelince, ‘Bu (kanıtlar) besbelli bir büyü!’ dediler.”²⁴⁸ Âyette görüldüğü üzere, Hz. İsa, peygamberimizi ‘Ahmed’ ismiyle müjdelemiştir. Hz. Peygamber, kendi isimlerini sıraladığı bir hadisinde şöyle buyurmaktadır: “Benim beş isimim vardır: Ben Muhammed'im; ben Ahmed'im; ben, Allah'ın benimle küfrü yokettiği Mâhî'yim; ben, insanların önüne toplanacağı Hâşir'im; ben Âkîb'im (benden sonra peygamber yoktur).” Bu hadisten de anlıyoruz ki, Peygamberimizin

²⁴⁵ Mevdûdî, *Kur'an'ın Dört Temel Terimi*, s. 84.

²⁴⁶ Mevdûdî, *Tefhimü'l-Kuran*, VI/273.

²⁴⁷ Kiraz, Celil, “Hz. Muhammed'in Önceki Kutsal Kitaplarda Müjdelenmesi (Tebşirât)”, *UÛİFD*, 2001, c. 10, sy. 1, s. 231.

²⁴⁸ Saf, *وَأَذَّ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدٌ*, 61/6.

isimlerinden biri de ‘Ahmed’dir. İşte Hz. İsa, onu bu ismiyle müjdelemiş ve geleceğini haber vermiştir.²⁴⁹

Bu ifadeyle ilgili Kur’an Yolu’nda, Hz. İsa’nın, hem Hz. Muhammed’in risâlet görevinin kendisinininkinden daha üstün olduğunu, hem onun kendi döneminde ve sonraki dönemlerde hep hayırla anılacak bir şahsiyet olduğunu, hem de onun özel adının (Muhammed) bu mânaya geldiğini belirtmiş bulunduğu nakledilmiştir. Âyette Hz. İsa’nın hitabının İsrâiloğulları’na yönelik olmasının o esnadaki muhataplarının onlar olması sebebiyle olduğunu ifade eden müellif, daha sonraki dönemler açısından bu hitabın, öncelikle onun bağlıları konumunda olan Hıristiyanları ilgilendirdiğini açıkça görüldüğünü söylemiştir.²⁵⁰

Ahd-i Cedid’de Hz. Muhammed’in müjdelenmesi hususunda şu ifadeler geçmektedir: “Benim gitmem sizin için hayırlıdır; çünkü ben gitmezsem, Periqltyos size gelmez. Fakat gidersem, onu size gönderirim. Ve o geldiği zaman, günah için, salâh için ve hüküm için dünyayı ilzam edecektir. Size söyleyecek çok şeylerim var; fakat şimdi dayanamazsınız. Fakat o Periqltyos gelince, size her hakikate yol gösterecek; zira kendiliğinden söylemeyecektir; fakat her ne işitirse söyleyecek ve gelecek şeyleri size bildirecektir.”²⁵¹ Bu ifadelerdeki ‘Periqltyos’ kelimesinin, Hıristiyanlar tarafından tahrif edilerek ‘Paraklet’ şekline dönüştürüldüğünü nakleden Kiraz, bu kelimenin anlamının ‘teselli edici, aracı, hakikat ruhu’ gibi ifade edildiğini söylemiştir. Bu kelimenin aslının, ‘Periqltyos’ olduğunu ve ‘en çok övülen, en çok hameden’ mânâlarına geldiğini aktarır. Yani ‘Ahmed’ kelimesinin tam karşılığıdır.²⁵²

Mevdûdî, bu kelimenin anlamını tayinden önce şunları zikretmekte fayda görmüştür: Hz. İsa ve o dönemin Filistin’lilerinin konuştuğu halk dilinin, “Arami” dilinin bir lehçesi olan Süryanice olduğunu söyler. Hz. İsa’nın doğuşundan 200-250 sene evvel, Seluk (Seleucide) döneminde bu bölgede İbranice’nin kullanılmasına son verildiğini ve yerini Süryanice aldığı ve sonraki dönemde Helence konuşulduğunu ve İnciller’deki değişimler neticesinde bu anlamda da bir tahrif söz konusu olabileceğini aktarır. Hz. İsa’nın kendisinden sonra gelecek bir Peygamber hakkında milletine bir müjde vermekte olduğu görülmektedir. İsa (a.s) bu şahsiyeti “Dünyanın Lideri” “Ebediyyen Yaşayacak”, “Doğruluğun bütün yollarını gösterecek” ve bizzat kendisi (Hz. İsa’yı) “Teyit edecek” bir kişi olarak tarif etmektedir. Asıl

²⁴⁹ Kiraz, “Hz. Muhammed’in Önceki Kutsal Kitaplarda Müjdelenmesi (Tebşirât)”, s. 232.

²⁵⁰ *Kur’an Yolu*, V/338.

²⁵¹ Yuhanna, 16/7-13.

²⁵² Kiraz, “Hz. Muhammed’in Önceki Kutsal Kitaplarda Müjdelenmesi (Tebşirât)”, s. 243.

ibarelere Ruhul-Kudüs (Kutsal Ruh) ve “Hakikat’ın Ruhü” gibi kelimeleri ilave etmek suretiyle ifade muğlak ve hatta anlamsız kılınmak istenmiştir. Buna rağmen, bütün ibareler dikkatle tahlil edildiğinde müjdelenen şahsiyetin bir ruh değil, bir insan ve belirli bir kişi olduğunun anlaşıldığını aktarır. Bu öyle bir kişidir ki öğretileri evrensel olup herkesi kapsayacak ve kıyamete kadar yaşayacak nitelikte olacaktır. Bu özel şahsın bir hususiyeti de “yardımcılık”tır. Mevdûdî tercümede bu “yardımcılık” kelimesini tercih ettiğini söylemiştir.²⁵³

Peygamberimizden önce ne Periqltyos isminde bir Yunanlı’ya, ne de Ahmed isminde bir Arap’a rastlanılmıştır; bu, eşsiz bir mûcizedir. Bütün bunlardan, Hz. İsa’nın geleceğini haber verdiği Periqltyos’un, son peygamber Hz. Muhammed (sas) olduğu sonucuna varılmaktadır.²⁵⁴

Mevdudî, Katolik Kilise’si tarafından meşru sayılan dört İncil’in dışında başka İncillerde de “tebşirat” konusuyla ilgili kanıtlar aramaya çalışmış ve kilise tarafından “muhtevası şüpheli” ve apokrif olarak nitelendirilmiş olan Barnaba İncilini gözden geçirmiştir. Bu hususta geniş bir yer ayırıp bilgiler veren Mevdûdî, şunları söylemiştir:

“Bu açık ve kesin işaret ve haberlerde sadece üç şey ilk bakışta şüpheli görülüyor. Bunlardan biri, yukarıdaki ibarelerde Barnabas İncili’nin başka bölümlerinde Hz. İsa’nın, kendisinin Mesih olmadığını ısrarla belirtmesidir. İkincisi, sadece yukarıdaki alıntılarda değil, İncil’in diğer birçok yerlerinde de Rasulullah’ın (s.a) asıl Arapça ismi olan “Muhammed” açıkça zikredilmiştir. Oysa, peygamberlerin gelecekte haber verirken kesin ifadelerden kaçındıkları, özellikle şahıs isimlerini vermedikleri müşahade edilmiştir. Üçüncü nokta, yukarıdaki ibarelerde Hz. Muhammed Mustafa (s.a)dan “Mesih” olarak bahsedilmesidir.²⁵⁵

Mevdûdî, bu şüphelerin giderilmesiyle ilgili maddeleri sıralayarak açıklamalarda bulunur. İlk şüpheyile ilgili, sadece Barnabas İncili’nde değil, Lucas (luca) İncili’nde de Hz. İsa’nın (a.s) kendi havari ve şakirtlerine, kendisine “Mesih” dememelerini emrettiğine dair kayıtlar olduğunu bilirir. İkinci şüphe ile ilgili, Hz. İsa’nın aslında, muhtemelen Yuhanna İncili’nde geçtiği şekliyle “Munhamanna” sözcüğünü kullanmış olduğunu, daha sonra bu sözcüğün muhtelif tercümelerde farklı şekilde ifade edilmiş olabileceğini aktarır. Daha sonra,

²⁵³ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, VI/268.

²⁵⁴ Kiraz, “Hz. Muhammed’in Önceki Kutsal Kitaplarda Müjdelenmesi (Tebşirât)”, s. 243.

²⁵⁵ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, VI/285.

müjdelenen peygamberin isminin hemen hemen “Muhammed” manasına geldiğini gören bir mütercim bu ismi yazmış olabileceğini ifade eder. Üçüncü şüphe hakkında ise, “Mesih”in, aslında bir İsrail terimi olduğunu ve bu terimin Kur’an-ı Kerim’de Hz. İsa’nın (a.s) Mesih olduğunu inkar eden Yahudileri ikna etmek üzere kullanıldığını söyler. Bu ne Kur’an-ı Kerim’in terimidir, ne de bu terim Kur’an’da İsrailoğulları’nın kastedtiği anlamda kullanılmıştır.²⁵⁶

Hıristiyan literatüründe Barnaba İncili’nin adı nerede geçmişse, oraya bir muhalefet şerhi konmuş, bu İncil’in, sahte ve uydurma olduğu, dolayısıyla reddedilmesi gerektiği ileri sürülmüştür. Hatta bu İncil’in, bir müslümanın hayal gücünün mahsûlü olduğu iddia edilmiştir. Bu, büyük bir yalandır; çünkü böyle bir kitap, bir müslüman tarafından yazılmış olsaydı, bu, müslümanlar tarafından bilinir ve İslâmî eserlerde ondan sık sık bahsedilirdi. Barnaba İncili’nin müslümanlar tarafından yazılmadığının bir delili de şudur: Hz. Peygamber’in dünyaya gelişinden 75 yıl önce (M.S. 496), Papa I.Gelasius döneminde ‘yanlış ve dînî düşüncelere aykırı kitaplar’ adı altında hazırlanan listede, Barnaba İncili’nin adı geçmektedir; o çağda, bu sözde İncil’i yazacak bir Müslümanın var olamayacağı açıktır; çünkü o zaman daha Hz. Peygamber bile doğmamıştı.²⁵⁷

Hz. Peygamber ve ümmetinin önceki kitaplarda müjdelenmesi konusu, Hz. Peygamber döneminde yaşanan bazı ihtidâ olaylarıyla somutlaşmıştır. Birçok Yahudi ve Hıristiyan, önceki kitaplarda geçen tebşîrâtan hareketle müslüman olmuşlardır.²⁵⁸

Hz. Peygamber’in de beşaret hususunda atıfları olmuştur. Hudeybiye antlaşması sonrası Hz. Peygamber, Bizans İmparatoru Herakleios, İran ve Habeş kralları ve Mısır Valisi olmak üzere dönemin ileri gelen devlet başkanlarına İslâm’a davet mektubu göndermiştir. Bu mektuplarda genelde selamlaşmanın akabinde muhataplar İslâm’a ve tevhid ortak paydasında bir araya gelmeye davet edilerek bazı dinî meselelerde İslâm’ın mesajının bildirildiği görülür. Diplomatik mektupların gönderilmesi ve verilen cevaplar ile ilgili rivâyetlerde Hz. Peygamber’in peygamberliğinin Ehl-i kitap tarafından bilindiği ve beklendiği şeklindeki bilgilere yer verildiği görülür. Kaynaklarda Hz. Peygamber’in İmparator Herakleios’a Tebük’ten de bir mektup gönderdiği nakledilir. Rivâyet edilen bu mektupta da imparator İslâm’a davet edilerek İslâm’a girmemesi halinde cizye vermesi gerektiği belirtilmiştir. Bu

²⁵⁶ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, VI/286.

²⁵⁷ Kiraz, “Hz. Muhammed’in Önceki Kutsal Kitaplarda Müjdelenmesi (Tebşîrât)”, s. 244.

²⁵⁸ Kiraz, “Hz. Muhammed’in Önceki Kutsal Kitaplarda Müjdelenmesi (Tebşîrât)”, s. 234.

rivâyette Herakleios'un Hz. Muhammed'in bazı durumlarını öğrenmek üzere elçi gönderdiği nakledilir.²⁵⁹

10. Teslis İnancı

Eski Ahit'te özellikle üzerinde durulan tevhid akidesi, çevre din ve inanışların etkisinde kalan Hıristiyanlıkta, tevhide aykırı bir şekle bürünmüştür.

Hıristiyanların, teslisin İncillerdeki delili olarak bazı ifadeleri zikrettikleri bilinmektedir. Bir tanesi şöyledir: “Çünkü şehadet edenler üçtür; ruh, su ve kan ve üçü birde mutabıktırlar.” (I. Yuhanna 5, 8). Fakat Katoliklerin bile bile belirttiği gibi bu kısım sonradan ilave olunmuştur.²⁶⁰

Âyette teslis inancı ile ilgili şöyle denmiştir: “*Ey Ehl-i kitap! Dininizde aşırı gitmeyin ve Allah hakkında, gerçek olandan başkasını söylemeyin. Meryem oğlu İsa Mesih ancak Allah'ın elçisidir, Allah'ın Meryem'e ulaştırdığı kelimesidir ve O'ndan bir ruhtur. Şu halde Allah'a ve peygamberlerine iman edin, 'üçtür' demeyin, bundan vazgeçin; hakkınızda hayırlı olan budur. Allah ancak bir tek ilahdır. O, çocuğu olmaktan münezzehtir, göklerde ve yerde ne varsa hepsi O'nundur. Güvenmek ve dayanmak için Allah yeter.*”²⁶¹ Âyetin tefsirinde Mevdûdî, Hıristiyanların teslise inandıkları için eleştirildiğini ve onlara haddi aşmamalarının tavsiye edildiğini söylemektedir. Hıristiyanların hem Allah'ın birliğine, hem de teslise inandıkları bir gerçektir. Bu noktada da Mevdûdî, hiçbir Hıristiyan'ın Hz. İsa'nın (a.s) Kitâb-ı Mukaddes'teki sözleri dolayısıyla Allah'tan başka ilah olmadığı gerçeğini reddedemeyeceğini ifade eder. Teslisin temellerinin, Hıristiyanlığın ilk döneminde Logos doktrininin ortaya çıkışıyla sapmalar yaşadığını aktarmıştır. Allah ve Kutsal Ruh ile birlikte Hz. İsa'nın (a.s) ilahlığına inanmaya başladıklarını ve bu iki zıt durumu itikadî bağlamda uzlaştırmaya çalıştıklarını, fakat bunun bir çıkamaz oluşturup on sekiz yüzyıldır Hıristiyan ilahiyatçıları tarafından çözülmeye uğraşıldığını ifade etmiştir. Bu doktrinlerin değişik yorumları üzerine birçok Hıristiyan mezhebi kurulmuş ve her mezhebin diğerini küfürle suçladığı birçok dinî tartışmalar ortaya çıkmıştır.²⁶²

Yıldırım, teslisin Hıristiyanlığa girmesiyle ilgili değerlendirmesinde işkence altında olan ve peygamberleri Hz. İsa'nın dünyadan ayrılışıyla da başsız kalan bir dinin

²⁵⁹ Aygün, Fadıl, *Son Peygamberi Müjdelemek Beşâirü'n-nübüvve*, İSAM Yay., İstanbul, 2017, s. 154.

²⁶⁰ Yıldırım, *Mevcut Kaynaklara Göre Hıristiyanlık*, s. 123.

²⁶¹ Nisa, 4/171.

²⁶² Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kuran*, I/438.

mensuplarının maalesef çevrenin etkisine girmesinin kolay olduğunu ifade eder. Zira onlar sadece şirk içinde bulunan bir muhitten geliyorlardı. Bu etkinin yanında İskenderiye okulunun temsil ettiği Yunan felsefesini iyi bilen Pavlus dine girip meydan kendisine kalmış olunca Hıristiyanlığı tevhitte teslise dönüştürecek yolun temellerini attığını anlatmaktadır.²⁶³

Âyetteki “*O, çocuğu olmaktan münezzehtir.*” ifadesi ile Allah’ın oğlu olduğu inancına sahip Hıristiyanların haddi aştıkları reddettiğini ifade eden Mevdûdî, dinin sınırını aştıklarını aktarır:

“Yeni Ahit’in ilk üç kitabına göre (bu sözler güvenilir kabul edilse bile) Hz. İsa (a.s) Allah’la insan arasındaki ilişkiyi baba ile oğul arasındaki ilişkiye benzetmiştir ve İsrailoğulları arasında yaygın olan geleneğe göre, Allah’a mecazi olarak baba demiştir. Eski Ahit’te de buna benzer birçok örnekler vardır. Hz. İsa (a.s) ‘Baba’ kelimesini kavminin kullandığı anlamda da kullanmıştır. O, Allah’ı sadece kendi babası olarak değil, tüm insanlığın babası olarak adlandırmıştır. Fakat buna rağmen Hıristiyanlar sınırı aşmış Hz. İsa’yı (a.s) Allah’ın tek oğul olarak ilân etmişlerdir.”²⁶⁴

Son olarak değinmek istediğimiz husus, teslis ile ilgili sadece müfessirlerin değil kelim âlimlerinin de çalışmalarda bulunup, Hıristiyanların haddi aşmaları ile ilgili reddiye türü eserler ortaya koymuş olduklarıdır. Mâtürîdî’nin *Kitâbü’l-Tevhîd*’inde Hıristiyanlık hakkında ayrı bölüm ayrılmamıştır. Fakat tevhid bahsinde Hıristiyanların teslis anlayışı, Hz. İsa’nın rab ve Tanrı’nın oğul olduğu inancının yanlışlığı belirtilmiştir. Mâtürîdî’nin Hıristiyanlığa yönelttiği eleştiriler, Hz. İsa’nın beşeriyeti/rubûbiyetiyle ilgili belli başlı hususları ortaya koyup mantıkî tutarlılık açısından irdeleme şeklinde olmuştur.²⁶⁵

²⁶³ Yıldırım, *Mevcut Kaynaklara Göre Hıristiyanlık*, s. 125.

²⁶⁴ Mevdûdî, *Tefhîmü’l-Kur’an*, I/437.

²⁶⁵ Sinanoğlu, “Reddiye”, 519.

SONUÇ

Ebu'l-A'lâ el-Mevdûdî, yaşadığı XX. yüzyılda sadece ülkesi Hindistan'ı değil Müslüman çevreyi de etkisi altına almış, ilmî ve siyasi yönü ile o zamana derin tesir bırakmış mütefekkir ve müfessir bir âlimdir. Yaşadığı coğrafyada o dönem etkin şekilde tesiri bulunan İngiliz sömürgeciliğine karşı durmuş, Müslümanların dinî yaşayışlarına uygun bir biçimde yaşayabilmelerini sağlama amacıyla oluşturulan uyanış hareketlerine destek vermiş, uzun bir süre Cemaat-i İslamî liderliğini yürütmüştür. Müslümanların bilinçlenmeleri adına birçok eser telif etmiştir.

Tefsir eseri Tefhimü'l-Kur'an'da âyetleri yorumlarken, Müslümanların içinde bulunduğu durumu da göz önünde bulundurmıştır. Böylece rivâyetlerle dolu bir anlatımdan çok, âyetleri günümüzde uygulanabilir birer yol gösterici olarak yansıtma çabasına girişmiştir. Kıssaların anlatıldığı âyetlerde yorumlarda bulunurken klasik tefsir metodundaki rivâyetlerle olayları teferruatlara boğmak yerine, olaydan alınacak sosyolojik ve psikolojik tahlillerde bulunmuştur. Bu yönden vurgulamalar yapmaya dikkat eden bir tefsir tarzı vardır. Bu da aydın bir müfessir gözü ile olaylara bakış açısı sağlamaktadır. Tefsirinde dikkat çeken diğer bir husus Kitab-ı Mukaddes'ten ve Talmud'dan alıntılar yaparak Kur'an-ı Kerim ile kıyaslama yoluna gitmektedir. Bu bağlamda Kur'an'ın doğruluğunu teyit eden neticeler ortaya çıkarmıştır. Sonuç olarak da Yahudi ve Hıristiyanların muharref bir dine tâbi olduklarını, kitaplarının tahrife uğramış olduğunu gözler önüne sermiştir.

Yahudilere olan eleştirilerinde, cumartesi yasağı ile ilgili tutumlarını dinî ve ahlakî yönden bozulmaları başlayınca hürmetsizlik şeklinde tezahür ettirmelerinden bahseder. Cumartesi yasağı hususunda, diğer tefsirlerde nakledilen bu olaydan sonra maymuna çevrilmelerinin tam manasıyla bilinemeyeceğini ifade ederken, zihinlerinin insan olarak bırakılarak cezalandırıldıklarından bahseder.

Yahudi kaynaklarında bir bilgi olarak geçmeyen Uzeyr (a.s) konusunda, İsrailoğulları'nın ona duydukları aşırı hürmet dolayısıyla sonradan Yahudi mezheplerince "oğlu olduğu" iddiasında olduklarını bildirir. Öldükten yüz yıl sonra diriltilen zatın Uzeyr olduğunu düşünenlere karşı da Mevdûdî, bunun bilinemeyeceğini fakat alınması gereken derse dikkat edilmesi gerektiğini söyler.

Kur'an-ı Kerim'de kelime olarak geçmeyen arz-ı mev'ud konusunda, diğer müfessirler farklı görüşler ortaya koyarak bu toprakların Şam bölgesinde ya da Fırat ile Mısır arasında olabileceğini söylemişlerdir. Mevdûdî o toprakların Filistin olduğu kanaatindedir.

İlk yaratılış ile ilgili Yahudilerin düşünceleri bağlamında Mevdûdî, Hz. Havva'nın Hz. Âdem'in kaburga kemiğinden yaratıldığı rivâyetlerinin, İslam kaynaklarında bulunuyor olmasını, Kur'an'da herhangi bir açıklama bulunmadığı için, İsrâiliyat olarak değerlendirir. Tevrat'ta ilk yaratılan insanın yeryüzünde hakimiyet kurmak üzere yaratıldığından bahsedilirken, Kur'an-ı Kerim "halife" kavramına vurgu yapıldığını aktararak farkları ortaya çıkarır. Yaratılış kıssası ile ilgili önemli noktalardan, Allah'a meleklerin insanı yaratması ile ilgili soruları hususunda Mevdûdî, Tevrat'ta meleklerle Allah'ın konuşması ve meleklerin Âdem'e secde edişi ile ilgili herhangi bir rivâyet bulunmadığını ifade ederek, Kur'an'ın onlardan alıntılar yapmadığına delil teşkil ettiğini söyler.

Tevrat'ın tahrif edilmiş olması ile ilgili müellif, Yahudi âlimlerinin sapkınlıkları sonucu kendi fikir ve görüşlerini, doğru buldukları inanış ve uygulamaları eklediklerini ve artık aslının ayırımının mümkün olmadığını ifade eder.

İki fesad yaşanacağı ile ilgili hususta Mevdûdî, Yahudi tarihinden bilgiler ve haritalarda yer gösterimleri paylaşarak açıklamalarda bulunmuş ve okuyucu için genel bir çerçeve çizmiştir. Bu da tefsirinin kendine has özelliklerinden olarak görünmektedir. Onun, kendine has yenilikçi üslubuyla kıssalara yöneldiği ve bazı noktalarda oldukça orijinal yöntemlerle kıssaların tefsirini yaptığı görülmektedir. Bu noktada, özellikle Kur'ân kıssalarıyla Kitab-ı Mukaddes ve Talmud karşılaştırması yapması, kıssaların izahında haritalar kullanması, arkeolojik verilerden sıklıkla faydalanması, peygamberlerin ve kavimlerinin yaşadığı coğrafyaları seyahat ederek orada edindiği bilgileri okuyucuya aktarması, kıssaları yorumlarken güncel örnekler vermesi, İslam toplumuna yönelik meseleleri vurgulaması gibi pek çok özgün yönü olduğu müşahede edilmektedir.

Mevdûdî, Kur'an'da yer alan Hıristiyanlığın tanrı tasavvurunu eleştiren âyetleri geniş bir yelpazede, İncil'den de örnekler getirerek yorumlamaya çalışmıştır. Mevdûdî'nin, Hz. İsa'nın ref'i ve nüzülü konusuna ayrı bir önem verdiği görülmüştür. Mevdudî'ye göre, Kur'an'da Hz. İsa'nın öldürülmediği ve Allah katına yükseltildiği açık bir şekilde yer almıştır. Ancak bunun ne şekilde gerçekleştiği ve detayları hususunda bilgi verilmemiştir. Varsayımlar üzerinden yorum yapmayı doğru bulmayan Mevdûdî'nin, konu hakkında ortaya koyduğu deliller ve sarf ettiği fikirler dayanağı bulunan bilgilerden oluşmaktadır.

Hz. Muhammed'in İncil'de müjdelenmesi konusunda, İnciller hakkında geniş bilgiler verip nakiller yapan Mevdûdî, Hz. Peygamber'in bizzat Hz. İsa tarafından geleceğinin müjdelendiğini delilleriyle ortaya koymuştur.

İncil'in tahrifi konusunda köktenci bir yaklaşım sergilemeyen Mevdûdî'ye göre, tahrif meselesi sadece belli bölümler için geçerli olan bir konudur. O konular İncil'den tahriç edildiği takdirde, Kur'an'la aralarında pek bir farkın kalmayacağı kanaatini taşımaktadır.

BİBLİYOGRAFYA

- Adam, Baki, *Yahudilik ve Hıristiyanlık Açısından Kur'ân'ın Tartışmalı Konuları*, Pınar Yayınları, İstanbul 2011.
- _____, *Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat*, Pınar Yayınları, İstanbul 2010.
- _____, “Tevrat’ın Tahrifi Meselesine Müslüman ve Yahudi Cephesinden Bir Bakış”, *AÜİFD* 36 (1997), ss. 359-404.
- _____, “Uzeyr”, *TDV İslam ansiklopedisi*, Ankara 2012, c. 42, ss. 401-402.
- Ahmad, Anıs, “Mevdûdî”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, 2004, c. 29, ss. 432-437.
- Ataşağın, Galip, *Ebu'l-A'lâ Mevdûdî ve Tefhimü'l-Kur'an'da Dinler*, Sebat Matbaacılık, Konya, 2013.
- Ayğan, Fadıl, *Son Peygamberi Müjdelemek Beşâirü'n-nübüvve*, İSAM Yayınları, İstanbul, 2017.
- Birişik, Abdülhamit, *Mevdudi / Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, İnsan Yayınları, 2007.
- _____, “Ebü'l-Ala Mevdudi'nin Kur'an Yorumunu Şekillendiren Temel Dinamikler”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2011, cilt: XX, sayı: 2, ss. 1-20.
- Çonkor, Burhan, “Mevdûdî'yi Kitâb-ı Mukaddes'e Müracaata Sevk Eden Âmiller, 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2015, cilt: IV, sayı: 11, ss. 161-178.
- El-Karadavî, Yusuf, *Bir Düşünür olarak Mevdûdî*, Ekin Yayınları, İstanbul, 2017.
- Eldar, Hasanov, “Zina”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 2013, XLIV/444-445.
- Erdem, Mustafa, “Hıristiyanlıktaki Vaftiz Anlayışı Üzerine Bir Araştırma”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XXXIV/133-154.
- Esed, Muhammed, *Kur'an Mesajı*, trc. Cahit Koytak, Ahmet Ertürk, İşaret Yayınları, İstanbul, 2005.
- Et-Taberî, Ebû Cafer Muhammed b. Cerir, *Camiu'l-Beyân an Te'vilî Âyi'l-Kur'an*, trc. Kerim Aytakin, Hasan Karakaya, Hisar yayınevi, İstanbul, 1996.

- Firestone, Reuven, “Yahudi-Müslüman İlişkileri”, trc. Ahmet Rifat Geçioğlu, Ertuğrul Döner, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 17, sy. 2.
- Gürkan, Salime Leyla, *Yahudilik*, İsam Yayınları, İstanbul, 2012.
- _____, “Yahudi Geleneğinde Kadın Algısı”, *18-19 Şubat 2012 (Uluslararası Sempozyum) Dinler Tarihi Araştırmaları*, VIII, 2012, s. 636-645.
- Gürkan, Salime Leyla, “Vaftiz”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 2012, XLII/424-426.
- Göregen, Mustafa, *İslam-Yahudi Polemiği ve Tartışma Konuları*, Basılmamış Doktora Tezi, Marmara Üniv. SBE, İstanbul 2001.
- Görmez, Mehmet ve ark., *Hadislerle İslam*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara , 2019, I-VII.
- Harman, Ömer Faruk, “Yahudilik”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 2013, XLIII, ss. 201-207.
- _____, “İmrân”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 2000, XXII, 232.
- _____, “İsa”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 2000, XXII, ss. 465-472.
- Kaya, Mesut, *Çağdaş Tefsirlerde İsrâiliyat Eleştirisi*, İSAM Yayınları, İstanbul, 2018.
- Karaman, Hayrettin, ve arkadaşları, *Kur'an Yolu*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2017.
- Kesler, Fatih, *Kur'an'da Yahudiler ve Hıristiyanlar*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1993.
- Kiraz, Celil, “Hz. Muhammed'in Önceki Kutsal Kitaplarda Müjdelenmesi (Tebşirât)”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2001, c. 10, sy. 1, s. 231.
- Kışlakçı, Turan, *Çağa İz Birakan Önderler Mevdudi*, İlke Yayıncılık, İstanbul.
- Kitâb-ı Mukaddes, Eski ve Yeni Ahit, Kitâb-ı Mukaddes Şirketi, İstanbul 2010.
- Küçük, Abdurrahman, “Arz-ı Mev'ud”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 1991, III/442-444.
- Mevdudi, Hümeyra, *Babam Mevdudi Meyvesi Bol Gölgesi Geniş Ağaç*, trc. Hülya Afacan, Mana Yayınları, İstanbul, 2018.

- Mevdudi, Ebu'l-Ala, *Tefhimu'l Kur'an / Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri (7 Cilt)*, İnsan Yayınları, İstanbul, 2017.
- Nasr, S. Veli Rıza, *Mevdûdî ve İslamî İhyanın Teşekkülü*, Yöneliş Yayınları, İstanbul, 2000.
- Özen, Âdem, “İslâm-Yahudi Polemiği Ve Tartışma Konuları”, *Divan İlmî Araştırmalar*, Bilim ve Sanat Vakfı Yayınları, İstanbul 2000/2, S. 9, ss. 237-256.
- Öztürk, Mustafa, “‘Uzeyr Allah’ın Oğludur’ İddiasına Dair Bir İnceleme”, *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 2003, sy. 16, ss. 157-174.
- Samuel el-Mağribî, *İfhâmu'l-Yehûd ve Kıssatü İslami's-Samuel ve Ru'yahü'n-Nebî*, thk. Muhammed Abdullah eş-Şarkavi, Beyrut, Dârü'l-Ciyl, 1983.
- Sinanoğlu, Mustafa, “Reddiye”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 2007, XXXIV/516-521.
- Şener, Abdülkadir, M. Cemal Sofuoğlu, Mustafa Yıldırım, *Yüce Kur'an Açıklamalı - Yorumlu Meali*, Tibyan Yayıncılık, İzmir, 2018.
- Tümer, Günay, *Hiristiyanlıkta ve İslamda Hz. Meryem*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2011, s. 180.
- Uğur, Hakan, *Tevrat'ın Kur'an'a Arzı Kur'an'ın Tevrat'ta Tasdik Ettiği Konular*, Emin Yayınları, Bursa, 2011.
- Watt, Montgomery, *Günümüzde İslam ve Hiristiyanlık*, trc. Turan Koç, İz Yayıncılık, İstanbul 1991.
- Yıldırım, Suat, *Mevcut Kaynaklara Göre Hiristiyanlık*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1988.
- Yiğitoğlu, Mustafa, Habergetiren, Ömer Faruk, “Yahudilik ve İslam'da Zina Suçu ve Cezası”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi*, 2016, c. 5, sy. 2, s. 272-280.
- Yücedoğru, Tevfik, “Kur'an ve Mesh”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2011, c.20, sy. 2, s. 53-76.
- Zeyveli, Hikmet, *İlahî Dinlerde Mucize ve Gayb Geleneği Yeniden Okumak*, Kuramer Yayınları, İstanbul, 2018.